

K 164868
3

ქალაქი ნურ-ბაქო

საქართველოს
საბავშვო
საბიბლიოთეკო
სისტემა

მ. წიგნები

გეგმვა აჭარაში

164868
K }
1981

გამომცემლობა
„საბჭოთა აჭარა“
ბათუმი
1976

634.8(6.922.3)

გვერდები აქვს

634.8
6-994

ნაშრომში წარმოდგენილია აჭარაში გამოვლინებული ადგილობრივი ვაზის მაღალპროდუქტიული და გამძლე ჯიშები. ამასთან ავტორი გვთავაზობს წლების განმავლობაში გამოცდილი და დადგენილი ქართული ვაზის პერსპექტიულ ჯიშებს და ამ დარგის აგროტექნიკურ პრობლემებს აჭარის ბარისა და მთიანი რაიონების პირობებში.

ბედიქტოი პ ბიბილაშვილი

© გამომცემლობა „საბჭოთა აჭარა“, 1976

H 40405-009
M 621(08)76 — 34-76

ზ მ ს ა ვ ა ლ ი

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის XXV ყრილობამ დასახა ჩვენი ქვეყნის მძლავრი აღმავლობის ახალი, ნათელი პერსპექტივები. ჩვენმა მევენახეებმა მიმდინარე ხუთწლეულში უნდა გააშენონ 35-40 ათასი ჰექტარი ახალი ვენახი და მათი ფართობი საზოგადოებრივ მეურნეობებში 105 ათას ჰექტარამდე უნდა გაზარდონ, რომელთაგან 80 ათასი სრულმოსავლიანი იქნება.

უკანასკნელ ხუთწლეულში საქართველოს რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში გაშენდა 16 ათას ჰექტარზე მეტი ვენახი. 1970 წლის იანვრისათვის ვენახების ფართობმა 122 ათას ჰექტარს გადააჭარბა. ფართობების ზრდასთან ერთად იმატა ყურძნის მოსავალმაც.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია 1975 წლის არახელსაყრელ კლიმატურ პირობებში მოწეული სარეკორდო მოსავალი. საქართველოს სოფლის მეურნეობის ისტორიაში პირველად მოკრიფეს და სახელმწიფოს ჩააბარეს 408.000 ტონა ყურძენი.

წინასაყრილობო შრომით ვახტზე კიდევ ერთი წარმატება მიიზღვეს აჭარის სოფლის მეურნეობის მშრომელებმა, გადაჭარბებით შეასრულეს 1975 წელს სახელმწიფოსათვის ყურძნის მიყიდვის გეგმა-ვალდებულება. ნაცვლად ვალდებულებით გათვალისწინებული 1.500 ტონისა სახელმწიფოს მიჰყიდეს 1.821 ტონა ყურძენი, ხოლო მეცხრე ხუთწლეულში 5050 ტონის ნაცვლად — 5.634 ტონა.

მევენახეობა-მეღვინეობის აღდგენა-განვითარებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა აჭარის მთიანი რაიონების კოლმეურნეობათა ეკონომიკაში.

ამ რაიონებში გამოვლინებულ იქნა ადგილობრივი ვაზის მაღალპროდუქტიული და გამძლე ჯიშები, ამასთან წლები დასჭირდა იმას, რომ აქ ფართოდ გამოგვეცადა და დაგვეწერა ქართული ვაზის პერსპექტიული ჯიშები.

მევენახეობის განვითარების ინტერესები მოითხოვდა აგრეთვე გამოცდილების საფუძველზე ამ დარგის აგროტექნიკის შემუშავებას მთიანი რაიონების პირობებში.

სამწუხაროდ დღემდე არ გავაჩნია ნაშრომი, რომელიც შეეხებოდა მევენახეობის განვითარების პერსპექტივებს ან აგროტექნიკის იმ ძირითად საკითხებს, რომლებიც უნდა განხორციელდეს აჭარის პირობებში.

ვფიქრობთ მევენახეობის მომქმედ აგროწესებთან ერთად წინამდებარე ნაშრომში განხილული აგროტექნიკური პრობლემების გადაწყვეტა დაეხმარება კოლმეურნეებსა და სპეციალისტებს ვენახის მოვლა-პატრონობის შემდგომ გაუმჯობესებაში, ხელს შეუწყობს მოსწავლე ახალგაზრდობის დაინტერესებას ამ მამაპაპური დარგით.

აჭარის მუშენახეობის მოკლე ისტორიული მიმოხილვა

წარსულში აჭარის სოფლის მეურნეობაში თვალსაჩინო ადგილი ეჭირა ვაზის მოშენებასა და ღვინის წარმოებას, მაგრამ უცხო დამპყრობლების სისტემატურმა თარეშმა, განსაკუთრებით თურქ ბარბაროსთა 300 წლიანმა ბატონობამ დასცა და გააჩანაგა სახალხო მეურნეობის ეს მოწინავე დარგი.

უცხოელ დამპყრობთა მიერ აჭარის მიწა-წყალზე ტყეებისა და ბალ-ვენახების აჩეხვამ, მოსახლეობის აყრამ და გამუხსულმანებამ დააბრკოლა ამ მხარეში სოფლის მეურნეობის ინტენსიური კულტურების — ვაზისა და ხეხილის განვითარება.

ხალხს უყვარდა ვენახი, უვლიდა მას და არაფერს იშურებდა მისთვის.

ვენახის სიყვარული კარგად შემოგვინახა ხალხურმა პოეზიამ:

„დიდ ვენახში მივდიოდი ბართა და ნიჩაფითა,
ზევით ბავამ დამიძახა, აქ მობრძანდი მე რა ვითხრა,
შენ სასუქი მომიშაღე თითო ჭინი, თითო ძირსა,
ისეთ მტევანს გავიკეთებ, არ ჩავიდეს გოდრის ძირსა“.

აჭარის ერთ-ერთი სოფლის სახელწოდება მარადიდი, როგორც გამოირკვა წარმოსდგება „მარანდტდისაგან“. აქ დიდი მარნების ნაშთები (დიდრონი ქვევრების ნამტვრევები და სხვა) ამჟამადაც გვხვდება. გარდა ამისა, საყურადღებოა ისიც, რომ ზოგან ტყე-ბუჩქნარით დაკავებულ ადგილებს და საყანე მიწებს დღესაც „ნავენახარებს“ ეძახიან.

ქედის რაიონის სოფელ წონიარისის კოლმეურნეობის მარანში აქვთ 15 სხვადასხვა მოცულობის (700-1.400 ლიტრამდე) ძველი ქვევრი, რომლებსაც ამჟამად ღვინისათვის იყენებენ.

ხულოს რაიონის ყინჩაურის სასოფლო საბჭოს კანტორის მახლობლად აღმოჩენილია დიდი მარანი მაშინდელი დროის ხელსაწყოებით. ამავე რაიონის სოფელ ოქტომბერში ელიას წმინდის უბანში მცხოვრებმა ბარათალი აბულაძემ თავის საკარმიდამო ნაკვეთში ააშენა ორი ტონის ტევადობის ქვევრი. ასეთ აღმოჩენებს ბევრ ად-

გილას ვხვდებით. კოლმეურნეები ამ ქვევრებს დღესაც ატარებენ ღვინისათვის.

ხელვაჩაურის რაიონის სოფ. ქვედა ჩხუტუნეთში მცხოვრებ რემზი კირკიტაძეს თავის საკარმიდამო ნაკვეთზე აქვს მალლარი ვაზი კოლოში. ადგილობრივ მოხუცთა გადმოცემით, როდესაც აჭარას ოსმალები აწიოკებდნენ და ხალხს თურქეთში ერეკებოდნენ, დროთა განმავლობაში ნაწილი ბრუნდებოდა სამშობლოში, თავის მიწა-წყალზე და თან მოჰქონდათ ხეხილისა და ვაზის ნერგები შავშეთიდან, კლარჯეთიდან, ართვინიდან და სხვა კუთხეებიდან. ადგილზე შემოწმებით რ. კირკიტაძის ვაზი 140-150 წლისა უნდა იყოს. იგი უკვე დაფუღურებულია, მისი გარეშემოწერილობა 65 სანტიმეტრს შეადგენს, გაყოფილია სამ ტოტად. ერთი ძლიერი ტოტი ამოვებულია დიდ კაკლის ხეზე, ამ ტოტის სიგრძე 40-45 მეტრამდე აღწევს. გარდა ამისა, ორი ტოტი ცალ-ცალკე ლეკის ხეზეა გაშვებული 20-25 მეტრის სიგრძეზე. გადმოცემით, ეს ვაზი ყოველწლიურად 200 კილოგრამამდე ყურძენს იხსამს. გამოირჩევა მაღალი შაქრიანობით (18-20 პროცენტამდე) და წვენის კარგი გამოსავლიანობით, ყვავილობას 15-20 მაისიდან იწყებს და 12-15 დღეში ამთავრებს, კრეფენ 15 ოქტომბრიდან.

ცნობილია, რომ ღვინო ქართველი ხალხის ცხოვრებაში ღირსისა და ღვინის თანამგზავია. ზომიერად მოხმარებული ღვინო ადამიანს შრომისა და კულტურული შემოქმედებისათვის ძალას მატებს, კვების პროდუქტია. ეს გარემოება კარგად ესმოდათ საქართველოს მტრებსაც. ასე, მაგალითად, თემურ-ლენგის ისტორიკოსი წერდა: ქართველები უღვინოდ და უხილ-მწვანილოდ პურს არ ჭამენ და ცხოვრების სიამოვნებას ვერ გრძნობენო.

ამიტომ თურქი და სპარსი დამპყრობლები უმოწყალოდ ჩეხდნენ ვენახებსა და ხეხილის ბაღებს, რათა ამით მოესპოთ ქართველი ხალხისათვის ცხოვრების სახსარი, შეერყიათ მისი ეკონომიური კეთილდღეობა, მაგრამ უცხოელმა დამპყრობლებმა ვერ ჩაკლეს ქართველ კაცში ვაზის სიყვარული. როგორც კი განდევნიდნენ მტრებს საკუთარი მიწა-წყლიდან, ქართველი გლეხები უმაღვე შეუდგებოდნენ ბაღ-ვენახების აღდგენას, ახლის გაშენებას.

თურქთა მიერ ამ მხარის დაპყრობისა და მოსახლეობის გამუსულმანების შემდეგ (მე-17 საუკუნე) აჭარაში ერთბაშად დაეცა ვენახეობა — დარჩა მხოლოდ მალლარი ვენახების მცირეოდენი ფართობები, რომელთა მოსავალს მხოლოდ სასუფრედ იყენებდნენ. სამ საუკუნეზე მეტი ხნის განმავლობაში ცეცხლითა და მახვილით ისლამის რელიგიის გავრცელების მიუხედავად, საბოლოოდ მაინც ვერ

შეძლეს აჭარის მოსახლეობაში ქართული ზნე-ჩვეულებებისა და ქართული დედაენის მოსპობა, ასევე ვერ შეძლეს ვაზის ამოძირკვლა.

პროფ. მ. რამიშვილი აღნიშნავს, რომ ადგილობრივი ვაზის მაღლარი ჯიშები აჭარის ტერიტორიაზე უფრო ფართოდ არის წარმოდგენილი, ვიდრე საქართველოს სხვა რაიონებში. მის მიერ ნაპოვნია ვაზის ძველისძველი სახეობანი და ამპელოგრაფიული მეთოდებით შესწავლილია 40-ზე მეტი ადგილობრივი ჯიში — ბროლა, ხოფათური, კლარჯული, საწურავი, ჯავახეთურა, თეთრი ლივანურა, აღმურა, კაიკაციშვილისეული, თეთრა, მისკეთა, შავშურა, ჭიჭიბურა, ტაიძურა, ცხენისძუძუ, ბათუმურა, ვაიოს საფერავი, ბუტკო, მტრედისფეხა, მახათური, კოლოში, მეკრენჩხი, შავი ლივანურა, მათენაური, ჯინეში, ხარისთვალა, ჭიპაკური, კიბურა, ტყისყურძენა და სხვა, რომლებიც მაღალხარისხოვან ქართულ ღვინოს და სუფრის ყურძენს იძლევიან.

აკადემ. ივ. ჯავახიშვილს* მოყავს 420 ჯიში, აქედან აჭარაში 14 შავი და 12 თეთრა, სულ 26-ია.

მიუხედავად იმისა, რომ ჯავახიშვილის მოსაზრებანი დიდი კვლევის შედეგია, იგი არ წარმოადგენს მაინც სრულ მასალას, რადგან შრომის გამოქვეყნების შემდეგ მრავალი ახალი ცნობა იქნა კიდევ მოპოვებული.

ასევე ივ. ჯავახიშვილი თავის შრომაში იხსენიებს საქართველოს მუზეუმის ეთნოგრაფიული განყოფილების თანამშრომელს სტ. მენტეშაშვილს, რომელსაც 1933 წლის ზაფხულში საქართველოს მუზეუმის ეთნოგრაფიული ექსპედიციის დროს მიუღია აჭარაში შეგროვილი ცნობები, მევენახეობის და ყურძნის ჯიშების შესახებ, დიდი მეცნიერი წერს: „აჭარაში მხოლოდ მაღლარია, ვაზს აქ ვენახი ჰქვია, რომელიც, რა თქმა უნდა ძველი ვენახის ფონეტიკურ წინასიტყვაობას წარმოადგენს. ვაზის რძოს ლერწი ეწოდება, ვაზის რქას კი პოწკი და ტოლი, მაგრამ პოწკი თურმე მტევნის კლერტსაც ნიშნავს, ხოლო თვით კლერტს ბუზღალიც ჰქვია, ფოთოლს ფოთელი და ყვერი ეწოდება, მტევანს — ტევანი, ყუნწს — ყურწი, მარცვალს — კაკალი, მარცვლის ტყავს ქერქი ჰქვია, წიპწას ან თესლს, კურკას ბურკა ეწოდება, ჭაჭას კი — ჭეჭა“.

სტ. მენტეშაშვილი აჭარის ვაზის ჯიშების აღწერისას ჩხავერს იხსენიებს. „ჩხავერი“ წითელი (და არა შავი) ყურძნის ჯიშია. მტევანი სავსე აქვს, გრძელი, წვიტი კაკალი იცის, ყველაზე უფრო გავრცელებული საღვინე ჯიშთაგანია. ნოემბრის თვიდან მწიფდება.

* აკად. ივ. ჯავახიშვილი, საქართველოს ეკონომიური ისტორია, ტ. II, თბილისი, 1934. გვ. 471,

სოკოვან ავადმყოფობით ძალიან სნეულდება, როგორც ირკვევა ეს
ჯიში აჭარაში დიდი ხანია ყოფილა შემოტანილი გურიიდან ცნობები იმის შესახებ, თუ როდისაა შეტანილი ან ვის მიერ, ხსენებული არ არის.

მევენახეობა-მელვინეობა ფართოდაა განვითარებული ქვემო აჭარის შუა და ზემო ზონაში — კახაბრიდან ქედამდე; გურიის მოსაზღვრე მხარეში — სოფელ ქობულეთში, მუხანესტატეში, ხუცუბანში, სამებაში, კვირიკეში, აჭყვისთავსა და ალამბარში მევენახეობა-მელვინეობა ისევე ყოფილა განვითარებული, როგორც გურიაში და ზემო აჭარაში — ჭვანის, შუახევის, უჩამბის, სხალთის, ფურტიოს, ჩაოს, ალმეს (ოქტომბერი) მიდამოები. ამავე დროს ისტორიული ვითარებიდან გამომდინარე, მოსახლეობა აშენებდა ოსმალური ვაზის ჯიშებსაც, რომელთა ნაშთებს ამჟამადაც ვხვდებით ზემო აჭარის სოფლებში. ადგილობრივი მოსახლეობა ვენახებს აშენებდნენ მალარების სახით და მიუხედავად იმისა, რომ სათანადოდ ვერ უვლიდნენ, მაინც საკმაო მოსავალს იღებდნენ.

შეიძლება ითქვას, რომ ვერც ერთ კუთხეში ვერ იპოვიოთ ისე შენახულად ადგილობრივ ვაზის ჯიშებს, როგორც აჭარაში. ასწლოვანი ვაზები, რომელთა შტამბის გარეშემოწერილობა 45-70 სმ-დე აღწევს, მიშვებულაა უზარმაზარ ხეებზე და ყოველგვარი მოვლის გარეშე ამჟამადაც საკმაო მოსავალს იძლევა.

საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვების შემდეგ აჭარაში ვაზის კულტურის დაწესებასა და მევენახეობის განვითარებაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს აგრონომებმა შ. ჩხაიძემ, ს. ჭანკურიძემ, გ. შევარდნაძემ, ლ. ცეცხლაძემ, ი. ახვლედიანმა, ბ. მამინაშვილმა, მ. დგვეფაძემ, დ. ბეგაძემ, ლ. სულაქველიძემ, ზ. ცხადაძემ, მევენახეებმა — ხულოს რაიონის სოფელ ოქტომბრის კოლმეურნეობის წევრმა სოციალისტური შრომის გმირმა დ. მელაძემ და ქედის რაიონის სოფელ ახოს მკვიდრმა სოციალისტური შრომის გმირმა ა. ბერიძემ.

ადგილობრივი მაღლარი ვაზის ჯიშების გამოვლინების საქმეში დიდი შრომა გასწიეს ქედის რაიონის სოფელ ვაიოს მცხოვრებმა შ. ჩიკვაიძემ და ხულოს რაიონის სოფელ ჩაოს მკვიდრმა ახ. ცეცხლაძემ. ჩვენი ვალაია მევენახეობას თავიდანვე მივცეთ სწორი მიმართულება, გავაშენოთ და ზონების მიხედვით დავნერგოთ მაღალხარისხოვანი სუფრის და შამპანური ვაზის ჯიშები; განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ვაზის მოვლა-მოშენების აგროტექნიკურ ღონისძიებათა მაღალხარისხოვნად გატარებას.

სოციალისტური შრომის გმირი დ. მელაძე (ოქტომბ-
რის კოლმეურნეობა, ხულოს რ-ნი)

მიუხადავად იმისა, რომ პარტია და საბჭოთა მთავრობა ყოველ-
მხრივ ხელს უწყობდნენ მევენახეობის განვითარებას, 1934 წლამდე,
აჭარაში სახალხო მეურნეობის ამ მნიშვნელოვან დარგს სათანადო
ყურადღება არ ექცეოდა. მხოლოდ კოლექტივიზაციის შემდეგ და-
იწყო აქ მევენახეობის ნამდვილი აღორძინება.

ადგილობრივი ჯიშების სიმრავლისა და მათი ხანგრძლივად შე-
ნარჩუნების გამო აუცილებელი შეიქნა ამ მხარის ამპელოგრაფიული
მეთოდებით შესწავლა.

1932-1944 წლებში საკვლევ სამუშაოებს აწარმოებდა საქარ-
თველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის მევენახეობის კათედრა
პროფ. ს. ჩოლოყაშვილის ხელმძღვანელობით. ადგილზე მუშაობა
ჩატარდა ამავე კათედრის პროფესორის მ. რამიშვილის ინიციატი-
ვით და აჭარაში დასაქმებულ სპეციალისტთა დახმარებით.

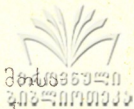
წლების მანძილზე სეზონური მუშაობის შედეგად საფუძვლიან-
ად იქნა შესწავლილი აჭარის მევენახეობის მხარეები და იქ გავრ-
ცელებული ვაზის 40-მდე ჯიში.

ძველი ჯიშების აღდგენისა და შენარჩუნების მიზნით აჭარის ხე-
ლმძღვანელმა ორგანოებმა 1934 წელს ქედის რაიონის ცენტრში
მოაწყვეს ხეხილისა და ვაზის საცდელ-საჩვენებელი ნაკვეთი. ადგი-
ლობრივი მალღარი ვაზის ჯიშებიდან დაირგო საწურავი, ხოფათუ-
რი, მეკრენჩხი, ჯავახეთურა, ცხენისძუძუ, თეთრი ლივანურა; საქარ-
თველოს სხვა რაიონებიდან შემოტანილი ჯიშებიდან — ცოლიკაუ-
რი, ციცქა, ოცხანური, საფერავი, რქაწითელი, კახური საფერავი და
ევროპული ჯიშები. აგრეთვე გაშენდა საწარმოო მნიშვნელობის ერთ
ჰექტარზე ცოლიკაური, საწურავი და ჩხავერი.

ამ წელს გადაიდგა აჭარაში დაბლარი ვენახის გაშენებისათვის
პირველი ნაბიჯები. მომდევნო წლებში (1936-1939 წწ.) გაშენდა 38
ჰექტარი დაბლარი ქედის რაიონის სოფელ ქედის, ვაიოს, წონიარი-
სის, ახოს, გეგელიძეების, დანდალოს, შუახევის რაიონის სოფელ
შუახევის, ჭვანის, ტაკიძეების და ხულოს რაიონის სოფელ ოქტომბ-
რის კოლმეურნეობებში.

უფრო დაბალ ზონებში გაშენდა 6 ჰექტარი ფილოქსერგამძლე
საძირე ვაზის სადღე.

ადგილობრივი და შემოტანილი ვაზის გავრცელების საზღვარი
აჭარაში ზღვის დონიდან 1.100 მეტრამდე აღწევს. ასე, მაგალითად,
ხულოს რაიონში წიწვიან ტყეთა მასივში ხშირად გვხვდება ადგი-

ლობრივ ჯიშთა მალარები, რომელთა ზრდა-განვითარება და ვლიანობა დამაკმაყოფილებელია. ამავე სიმაღლეზე სოფლების დიოკნისის, საციხურის, კორტონისა და ბელეთის კოლმეურნეობებში გაშენებული დაბლარი ვენახი ალიგოტე საუკეთესო პროდუქციას იძლევა. აჭარის 90 კოლმეურნეობიდან დაბლარი ვენახი გაშენებულია 40 კოლმეურნეობაში 419,7 ჰექტარზე, ხოლო მალლარი ვენახი (აღრიცხული ძირების ფართობზე გადაყვანით) 80,5 ჰექტარს შეადგენს.

დაბლარი ვენახის ფართობი რაიონების და ჯიშების მიხედვით (ჰექტარობით)

ცხრილი № 1

	სულ ვენახის ფართობი	მ ა თ შ ო რ ა ს					სხვა ჯიშები	მალლარი
		ცოლიკაური	საწურავი	ალიგოტე	ჩხავერი	ჩინური		
ქობულეთ-ცეცხლაურის და ჯიხანჭურის საბჭოთა მეურნეობა	1,70	1,00	—	—	—	—	0,70	36,45
ხელვაჩაური	28,0	23,5	3	—	—	—	1,5	15,50
ქედა	226	170	35	5,5	5,0	—	10,5	7,05
შუახევი	108	73,0	18	10	0,5	1,5	5,0	0,60
ხულო	56	20,0	16	12	—	4,0	4,0	1,00
სულ რესპუბლიკაში	419,7	287,5	72	27,5	5,5	5,5	21,7	80,6
პროცენტი	100	68,5	17,1	6,6	1,3	1,3	5,2	—

როგორც ამ მონაცემებიდან ჩანს, ვენახების მთელი ფართობის 68,5 პროცენტი უკავია ცოლიკაურის ჯიშის ვაზს, საწურავის ჯიშს 17,1 პროცენტი, ალიგოტეს — 6,6 პროცენტი, ჩხავერს — 1,3 პროცენტი, ჩინურს — 1,3 პროცენტი, სხვა ჯიშებს — 5,2 პროცენტი.

აღრიცხვის მასალები გვიჩვენებს, რომ დღეისათვის ამ ჯიშებიდან ცოლიკაურს უჭირავს ყველაზე მეტი — 287,5 ჰექტარი, საწურავს — 72 ჰექტარი; მართალია ალიგოტეს ფართობი ჯერჯერობით მცირეა (27,5 ჰექტარი), მაგრამ მას მომავალში განვითარების დიდი პერსპექტივები გააჩნია, იგი ხარობს 1.100 მეტრ სიმაღლემდე. ასევე მცირე ფართობი უჭირავს (5,5 ჰექტარი) მეტად ძვირფას ჯიშს — დაბლარად გაშენებულ ჩხავერს.

ადგილობრივმა მცხოვრებლებმა თავიანთ საკარმიდამო ნაკვეთებზე გააშენეს 25 ჰექტარამდე დაბლარი ვენახი. ქედის რაიონის ქე-

დის, პირველი მაისის, ზვარეს, ცხმორისის, დანდალოს, შუახევის რაიონის შუახევის, ჭვანის, ხულოს რაიონის ოქტომბრის და სხვა სასოფლო საბჭოებში დიდი მოთხოვნილებაა ნამყენი ვაზის ნერგებზე ახალი ზვრების გასაშენებლად და მეჩხერი ნაკვეთების გამოსარგავად.

ახლა აჭარის ყველა რაიონსა და კოლმეურნეობაში შექმნილია პირობები მევენახეობის განვითარებისათვის; რაც მთავარია ადგილზე მუშაობენ გამოცდილი მევენახეები. გვაქვს საკმაო რაოდენობით მინერალური და ორგანული სასუქები, ყველა კოლმეურნეობაში არის შესაძლებლობა ადგილზე დამზადდეს ვენახებისათვის საჭირო ორგანული სასუქი საკმარისი რაოდენობით. თუ ამ შესაძლებლობებს გონივრულად გამოვიყენებთ, შევძლებთ მივიღოთ გარანტირებული უხვი მოსავალი და თითოეულ კოლმეურნეობაში მევენახეობა გადავაქციოთ რენტაბელურ დარგად.

მევენახეობისათვის მტკიცე ბაზის შექმნამ და ყურძნის მაღალმა მოსავალმა შესაძლებელი გახადა ქედის რაიონის ცენტრში 1959 წელს აეგოთ ღვინის პირველადი გადამუშავების ქარხანა. ეს საწარმო უშვებს სუფრის ღვინის მასალას, საკონიაკე ღვინო-მასალას და ჭაჭის ნარჩენებისაგან ამზადებს სპირტს.

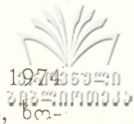
აჭარის კოლმეურნეობათა მოწინავე მევენახეებმა წლების მანძილზე გამოიმუშავეს და პრაქტიკაში დანერგეს ყურძნის მაღალი მოსავლის მიღების მოწინავე ხერხები და მეთოდები, გაზარდეს ნაკვეთების პროდუქტიულობა.

ქედის რაიონის სოფელ ქედის კოლმეურნეობის მევენახე ხემიდ ტაკიძემ, რომელსაც 1974 წელს მოსავლელად გაპიროვნებული ჰქონდა 0,5 ჰექტარი ვენახი, საშუალოდ, ერთ ჰექტარზე გადაყვანით, 116 ცენტნერი ყურძენი მოიწია, ხოლო 1975 წელს — 165 ცენტნერი.

სოფელ ცხემნის კოლმეურნეობის მევენახე მემედ სალაძე მასზე გაპიროვნებული 0,26 ჰექტარი ფართობიდან, ნაკვეთის უხარისხობის მიუხედავად (ვაკე და ჭარბად ტენიანი ადგილი) აგროწესების დაცვითა და კარგი მოვლა-პატრონობით ყურძნის მაღალ მოსავალს ღებულობს. 1974 წელს საშუალო ჰექტარობრივზე გადაყვანით მან 142 ცენტნერი ყურძენი აწარმოვა, ხოლო 1975 წელს — 188 ცენტნერი.

სოფელ მახუნცეთის კოლმეურნეობის მევენახემ იბრაგიმ ნიგალიძემ 0,25 ჰექტარი ფართობიდან 1974 წელს საშუალო ჰექტარობრივზე გადაანგარიშებით 285 ცენტნერი ყურძენი მოკრიფა, 1975 წელს კი 395 ცენტნერამდე გაზარდა წლიური მოსავალი.

შუახევის რაიონის სოფელ შუახევის კოლმეურნეობის მევენა-

ხემ ჯემალ დავითაძემ გაპროექტებულ 0,23 ჰექტარი ვენახიდან 1974 წელს ჰექტარზე გადაყვანით 153 ცენტნერი ყურძენი აწარმოვა, ხოლო 1975 წელს — 184 ცენტნერი.

სოფელ ჭვანის კოლმეურნეობის მევენახემ ნათელა ამალლობელმა 0,25 ჰექტარი ვენახიდან 1974 წელს საშუალო საჰექტაროზე გადაყვანით 130 ცენტნერი ყურძენი მოიწია, 1975 წელს — 195 ცენტნერი.

ხულოს რაიონის ოქტომბრის კოლმეურნეობის მევენახემ ჰურიე ჯაყელმა მასზე გაპროექტებულ 0,2 ჰექტარი ვენახიდან 1974 წელს საშუალო ჰექტარობრივზე გადაყვანით 142 ცენტნერი ყურძენი მიიღო, 1975 წელს კი — 159 ცენტნერი.

ამავე რაიონის მევენახე ემინე ვარშანიძემ 1974 წელს მასზე გაპროექტებული 0,2 ჰექტარი ფართობიდან მოიწია 120 ც. საშუალო საჰექტარო მოსავალი, ხოლო 1975 წელს — 135 ცენტნერი.

აჭარის ასსრ უმაღლესი საბჭოს 1963 წლის 18 აპრილის დადგენილებაში აღნიშნულია, რომ კარგი მაჩვენებლები აქვს მოპოვებული ვენახების მოვლა-დამუშავებაში ქედის რაიონის სოფელ ახოს კოლმეურნეობას, რომელმაც 11 ჰექტარ მსხმოიარე ვენახში მოკრიფა და სახელმწიფოს მიჰყიდა 1.233 ცენტნერი ყურძენი. საშუალოდ ჰექტარზე მოიწია 112 ცენტნერი. აქ ყურძენის რეალიზაციიდან მიღებულმა შემოსავალმა კოლმეურნეობის მთლიანი ფულადი შემოსავლის 55,8 პროცენტი შეადგინა.

ამავე რაიონის სოფელ კოკოტაურის კოლმეურნეობამ 9,2 ჰექტარი მსხმოიარე ვენახის თითოეულ ჰექტარზე მოიწია 93 ცენტნერი ყურძენი, სულ კი სახელმწიფოს მიჰყიდა 803 ცენტნერი ყურძენი. ყურძენის რეალიზაციით მიღებულმა შემოსავალმა ამ კოლმეურნეობის მთლიანი ფულადი შემოსავლის 47,9 პროცენტს მიაღწია.

სოფელ წონიარისის კოლმეურნეობის მევენახეთა რგოლმა 1,5 ჰექტარზე აწარმოა 83 ცენტნერი ყურძენი, ხოლო სოფელ ცხემნის კოლმეურნეობის წევრმა მემედ სალაძემ ჰექტარზე გადაყვანით მოიწია 120 ცენტნერი ყურძენი.

ყურძენის მოსავლიანობის გაზრდაში ასევე კარგი მაჩვენებლები აქვთ სოფელ შუახევის ორჯონიკიძის სახელობის კოლმეურნეობის მევენახეს შუქრი დავითაძეს, ქედის რაიონის სოფელ ოქტომბრის კოლმეურნეობის წევრს სერგი შერვაშიძეს და სხვებს.

აგროტექნიკის თანამედროვე დონე

აჭარაში ყველა ხელსაყრელი ბუნებრივი და ეკოლოგიური პირობები გვაქვს ვაზის ნორმალური ზრდა-განვითარებისათვის, აგრო-

ტექნიკის მაღალ დონეზე ჩასატარებლად, ყურძნის უხვი მოსავლის ძისაღებად. ამის მიუხედავად, აჭარის მევენახეობის რაიონებში რძნის საშუალო საჰექტარო მოსავალი უკანასკნელ წლებში ძალზე დაბალია — 20-25 ცენტნერს არ აღემატება, ცალკეულ კოლმეურნეობებში კი ამ მაჩვენებლებზე გაცილებით ნაკლები. ქედის რაიონის სოფელ კვამტის კოლმეურნეობამ 1972 წელს 4,2 ჰექტარი ვენახიდან საშუალოდ ჰექტარზე 2,1 ცენტნერი ყურძენი მოიწია, სოფელ აბუქეთის კოლმეურნეობამ 7,2 ჰექტარიდან — 5,5 ცენტნერი, სოფელ ცხმორისის კოლმეურნეობამ 8,6 ჰექტარიდან საშუალოდ — 8,1 ცენტნერი.

ასეთივე დაბალი მოსავალი აქვთ მიღებული შუახევის რაიონის სოფელ ტაკიძეების, ცხემნისის, ახალდაბის, ჭალის, ხულოს რაიონის სოფელ ყინჩაურის, წაბლანის, ქედლების, ხელვაჩაურის რაიონის სოფელ ჩიქუნეთის, ზედა ჩხუტუნეთის და სხვა კოლმეურნეობებს.

ყურძნის ასეთი მცირე მოსავალი აიხსნება არა კლიმატური და ნიადაგობრივი პირობებით, არამედ უმთავრესად აგროტექნიკის დაბალი დონით, ვაზის ცუდი მოვლა-პატრონობით.

როგორც წესი, ვენახის გასაშენებლად ნიადაგის მომზადება დამთავრებულად ითვლება, როდესაც იგი გაფხვიერებული და დამჭდარი ვაზის დარგვამდე სულ ცოტა სამი-ოთხი თვით ადრე.

სინამდვილეში კი ეს სამუშაო უმეტესად კოლმეურნეობებში ტარდება გაზაფხულზე ნიადაგის სათანადოდ მომზადების გარეშე. ამიტომ ვენახებში ვაზის სიმეჩხრეს ძირითადად აგროტექნიკის უგულვებელყოფა განაპირობებს.

იმ ნაკვეთებზე, რომელთა ნიადაგსაც გაზაფხულზე აპლანტაჟებენ, და მაშინვე რგავენ ვაზს, გახარება 40-50 პროცენტს არ აღემატება, ხოლო შემოდგომაზე დაპლანტაჟებულ ნაკვეთებზე გაშენებული ვაზის გახარება 92-95 პროცენტს შეადგენს.

რიგ კოლმეურნეობებში ვენახები ისხვლება ძალიან ცუდად, არ ითვალისწინებენ წინა წლებში დაშვებულ შეცდომებს. გამოცდილებიდან ვიცით, რომ ცუდი გასხვლით შეიძლება დაგკარგოთ არა მარტო მიმდინარე, არამედ მომდევნო წლების მოსავალიც. ამიტომ ვაზის გასხვლა სათანადო ცოდნასა და დახელოვნებას მოითხოვს. ცნობილია, რომ ვენახებში ვაზი თანაბრად არასოდეს არ არის განვითარებული, ზოგი მათგანი ღონიერია, ზოგიც სუსტი. ამიტომ თითოეულ მათგანს სხვადასხვაგვარი გასხვლა ესაჭიროება. თანაბრად გასხვლის შემთხვევაში კი ღონიერი ვაზი დაუტვირთავი რჩება, სუსტი — გადატვირთული. ღონიერ ვაზს, რომელსაც შეუძლია დიდი მოსავალი მოგვცეს, მეტ სანაყოფე რქას უტოვებენ და პირიქით, სუსტს — შედარებით ნაკლებს. ეს კარგად იციან ჩვენმა მევენახე-

ებმა. უკანასკნელ წლებში მაღალი მოსავლის მიღების მიზნით ვაჭარნი ძალზე ტვირთავენ. სხვლის დროს ყურადღებას არ აქცევენ მის მძლავრესა და ჯიშის ბიოლოგიურ თავისებურებას. ამასთან სხლავენ ძალზე დაგვიანებით — გვიან გაზაფხულზე, როდესაც მცენარეში წვენი მოძრაობა უკვე დაწყებულია. ამ შეცდომების გამო ბევრ კოლმეურნეობაში ვაზი ძალიან დასუსტებულია, მცირე და უხარისხო მოსავალს იძლევა.

კულად არის შრომის ორგანიზაცია, არ ინერგება მატერიალური დაინტერესებისა და წახალისების მეთოდები. მევენახეები ყურძნის გეგმის გადაჭარბებით განადღების შემთხვევაში არ ლეზულობენ ნატურით ანაზღაურებას, ეს კი საჭიროა აჭარაში, რადგან აქ მოსახლეობას საკარმიდამო ნაკვეთებზე ნაკლებად აქვთ ვენახი, რაც სტიმულს უკარგავს როგორც გეგმის გადაჭარბებით შემსრულებელს, ასევე სხვა მევენახეებსაც. რაკი იციან, რომ გეგმის გადაჭარბებისას ნატურით ანაზღაურებას არ მიიღებენ, აღარ ცდილობენ მოსავლის გადიდებას, პირიქით იკარგება ძვირფასი ნედლეული და, რა თქმა უნდა, ამიტომ კლებულობს კოლმეურნეობათა ფულადი შემოსავალიც.

წინათ მატერიალურ დაინტერესებას უგულვებელყოფდნენ მეთამბაქოეობაშიც. დაბალი იყო შრომის ანაზღაურება და ფულადი შემოსავალი. ამჟამად თამბაქოს მოვლა-პატრონობაზე დანერგილია მატერიალური დაინტერესება და წახალისება, ამიტომ ამ დარგს დიდი მუშახელი ეტანება, ვენახებში მუშაობას კი გაურბიან.

აღინიშნება ბრიგადების, რგოლის ხელმძღვანელებისა და კვალიფიციური მევენახეების სისტემატური ადგილმონაცვლება კოლმეურნეობებში, რაც უარყოფით გავლენას ახდენს ვენახის მოვლა-პატრონობასა და მოსავლიანობაზე. ესეც გაპირობებულია მატერიალური დაინტერესების პრინციპის უგულვებელყოფით.

მევენახეობაში ფულადი შემოსავლის გადიდების ერთ-ერთი საშუალებაა ყურძნის მაღალი შაქრიანობა, ეს კი დამოკიდებულია მის ტექნიკურ სიმწიფეზე. აჭარის პირობებში რთველი უნდა დაიწყოს 15-20 ოქტომბრიდან, კოლმეურნეობები კი იწყებენ პირველი ოქტომბრიდან. ამის გამო ყურძენს აკლდება შაქრიანობა 3 პროცენტამდე, რაც საგრძობლად აუარესებს ნედლეულის ხარისხს და ამცირებს მის ფასს. ამიტომ დიდი ყურადღება უნდა დაეთმოს ვენახებში აგროტექნიკურ ღონისძიებათა კომპლექსის ზუსტად დაცვას. საჭიროა ვაზის სწორი ფორმირება და დატვირთვა, რაც ყოველმხრივ შეფარდებული უნდა იქნეს კვების არესთან.

ჩვენს პირობებში ჯერ კიდევ არ განხორციელებულა შრომატევად სამუშაოთა მექანიზაცია. ვენახში მანქანებით ჯერჯერობით

არ სრულდება არცერთი სახის სამუშაო. ასეთი მდგომარეობა მთელი ვალში არ უნდა გაგრძელდეს. საჭიროა მივადწიოთ იმას, რომ ვაჭარმა მეურნეობების ზვრებში საქმის დრმა ცოდხით, სრულყოფილად ინერგებოდეს კომპლექსური მექანიზაცია, რაც შრომის ნაყოფიერების ზრდის ერთ-ერთი ძირითადი საშუალებაა.

ამ საქმეში მევენახეობის კოლმეურნეობებს სათანადო კონტროლი და დახმარება უნდა გაუწიოს საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ და „საქსოფლტექნიკამ“. მათ მეტი მზრუნველობა და დაინტერესება მართებთ იძისათვის, რათა აჭარის მევენახეობის რაიონების კოლმეურნეობებს საჭიროა რაოდენობით ჰქონდეთ ზვრებში სამუშაო მანქანა-იარაღები, სათადარიგო ნაწილები, ურომლისოდაც წარმოუდგენელია ტექნიკის სრული ექსპლოატაცია.

აჭარაში მევენახეობის შემდგომი აღმავლობა მოითხოვს, რომ პარტიულმა და სამეურნეო ორგანიზაციებმა მთელი პასუხისმგებლობით მოჰკიდონ ხელი ამ მნიშვნელოვანი დარგის განვითარებას. ამოცანა ის არის, რომ სრულად ავამოქმედოთ არსებული რეზერვები, გამოუყენებელი არ უნდა დარჩეს ამ დარგის არც ერთი რგოლი, რომლებზეც დამოკიდებულია ყურძნის მოსავლიანობის ზრდა და ნედლეულის ხარისხის შემდგომი ამაღლება.

უნდა აღინიშნოს, რომ 1973-1974 წლებში ვენახების დათვალიერებით მეტად სასარგებლო საქმე გაკეთდა. მარტო ამ ორ წელიწადში ვენახებში შეიტანეს 11.706 ტონა ნაკელი, ასეთი რაოდენობით ზვრებში სასუქები წინათ არასოდეს შეუტანიათ.

ზემოხსენებულ ღონისძიებათა განხორციელებით გაიზარდება ყურძნის მოსავლიანობა და, აქედან გამომდინარე, კოლმეურნეობათა ფულადი შემოსავალიც, რაც თავის მხრივ სტიმულს მისცემს ჩვენს რესპუბლიკაში მევენახეობის რენტაბელურ დარგად გადაქცევას.

აზორიგენული ვაზის თეთრი ყურძნის პერსპექტიული ჯიშები*

ბროლა. ამ ჯიშის ყურძნის მარცვალი ფორმით მრგვალია და გამჭვირვალე კანი აქვს. განსაკუთრებით ლამაზია სიმწიფის პერიოდში.

ძველად ბროლა ფართოდ ყოფილა გავრცელებული აჭარის მაღალმთიან რაიონებში, მაგრამ სოკოვანი დაავადებისა (ჭრაქი, ნაცარი) და მოუვლელობის გამო ერთბაშად განადგურებულა.

* მ. რამიშვილი, გურიის, სამეგრელოსა და აჭარის ვაზის ჯიშები. თბილისი, 1948.

ამჟამად ერთეულ ნარგავებს ვხვდებით. იგი მალლარი ვაზია და მიშვებულა მალალ ხეებზე. ამიტომ მხოლოდ ხელსაყრელი ამინდების პირობებში იძლევა მალალ და ხარისხოვან მოსავალს.

შემოსული რქა თითქმის საშუალო სიმსხოსია; მტევანი თხელია, იშვიათად საშუალო სიმკვრივის.

ყვავილობის პირველი ნიშნები ემჩნევა 5-7 ივნისიდან და მასობრივად ყვავილობს 11-12 ივნისამდე. ხელსაყრელი ამინდების დროს ყვავილობა 20 ივნისისათვის მთავრდება. მასობრივად მწიფდება 15 ოქტომბრიდან.

ბროლა საშუალო ზრდა-განვითარებით ხასიათდება. მალლარად გაშვებულ ვაზზე ცალკეული რქების განვითარება ხშირად 1,5 მეტრამდე აღწევს.

ხელსაყრელი ამინდების პირობებში ერთი ძირი ბროლა იძლევა 35 კილოგრამ ყურძენს, ზოგ შემთხვევაში მეტსაც. ეჭვს გარეშეა, რომ აგროტექნიკური ოპერაციების თავის დროზე და ხარისხიანად შესრულების შედეგად საგრძნობლად გაიზრდება როგორც მოსავლიანობა, ასევე პროდუქციის ხარისხი.

სოკოვან დაავადებათა მიმართ ბროლა სუსტ გამძლეობას იჩენს, განსაკუთრებით ავადდება ჭრაქით.

მოსავლის გადიდებისა და პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესების მიზნით ამ ჯიშის ვაზი უნდა გავამრავლოთ ნამყენით და დაბლარი ვენახი გავაშენოთ სამხრეთით ფერდობებზე.

აჭარის თეთრყურძნიანი ვაზის საღვინე ჯიშებს შორის ბროლა უდაოდ ყურადღების ღირსია. მისი პროდუქცია წარმატებით შეიძლება გამოვიყენოთ ადგილობრივი მნიშვნელობის თეთრი სუფრის ღვინოების დასამზადებლად; წვენის გამოსავალი 78-79 პროცენტს შეადგენს.

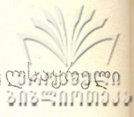
ყურძნის სრული სიმწიფის პერიოდში შაქრიანობა აღწევს 19,1-20,6 პროცენტს, საერთო მჟავიანობა — 9 ‰.

აჭარის მალალმთიან რაიონებში მევენახეობის შემდგომ განვითარებას საფუძვლად უნდა დაედოს ბროლას მასობრივად გაშენება დაბლარად, ნამყენის სახით.

კლარჯული. კლარჯული თეთრყურძნიან ვაზის ჯიშს ეკუთვნის და მისი ნაყოფი გამოირჩევა კარგი საგემოვნო თვისებებით, ტრანსპორტაბელობითა და შენახვისუნარიანობით, მტევნისა და მარცვლების გარეგნული სილამაზით; უხვი მოსავლიანობით იგი სამართლიანად იჭერს პირველ ადგილს აჭარაში გავრცელებულ სუფრის ყურძნის ჯიშთა შორის.

როგორც სახელწოდებიდან ჩანს, „კლარჯული“ შემოტანილია

კლარჯეთიდან, სადაც ამ ვაზის განვითარების მეტად ხელსაყველი ეკოლოგიური პირობები არსებობს.

სოკოვანი დაავადებისა და ფილოქსერის შემოტანამდე კლარჯული მასობრივად იყო გავრცელებული ზემო აჭარის რაიონებში მადლარის სახით. ადგილობრივი მოსახლეობა მას ძირითადად ყურძნად იყენებდა. ამისათვის ყურძენს დაუკრეფავად ტოვებდა ვაზზე და ხშირად ზამთარში კრეფდა.

სოკოვან ავადმყოფობათა და ფილოქსერის გავრცელების შედეგად კლარჯულის ნარგავები თითქმის განადგურდა. ამჟამად მისი მხოლოდ ერთეული მადლარებია გადარჩენილი ქობულეთისა და ხელვაჩაურის რაიონების მთისპირა სოფლებში.

შემოსული რქა საშუალო სიმსხოსია, ღია ყავისფერი, ცალკეული რქები ძლიერ უვითარდება; ახასიათებს საკმაოდ მსხვილი პწკალები, რის გამოც საყრდენზე რქების მოცილება ძნელია.

ზრდამათავრებულ ფოთოლს, რომელიც თხელი და საშუალო სიდიდისაა, ღია მწვანე ფერი აქვს.

კლარჯულის ყვავილი ორსქესიანია ნორმალურად განვითარებული ბუტკოთი და მტვრიანებით.

მტევნის საშუალო სიგრძე 15-18 სანტიმეტრს აღწევს, სიგანე — 10-13 სანტიმეტრს.

მარცვალი ყვითელ-მომწვანოა, მზის მხრიდან კი მოყვითალო-ქარვისფერი, სქელკანიანია, უფრო ხორციანი, ნაკლებ წენიანი და ტკბილი გემოსია.

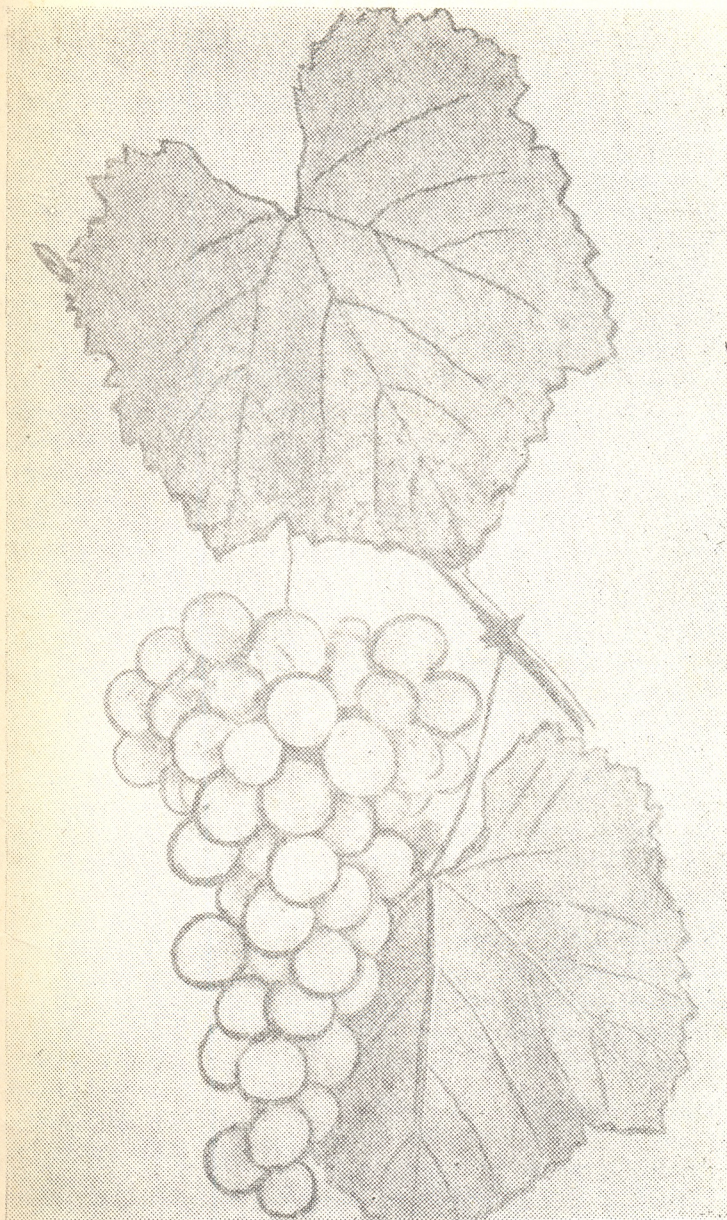
ყვავილობს ივნისის პირველი დეკადიდან 20 ივნისამდე; ყურძენი დამწიფებას იწყებს 20-25 აგვისტოდან და მასობრივად შემოდის ოქტომბრის ბოლოსათვის.

კლარჯული ხასიათდება საშუალო ან საშუალოზე მეტი მოსავლიანობით. ერთ მადლარზე 40-50 კილოგრამი ყურძენი ჩამოდის.

სოკოვან დაავადებათა მიმართ, განსაკუთრებით კი ჭრაქის წინააღმდეგ, იგი ნაკლებ გამძლეა.

აჭარის პირობებში ატმოსფერული ნალექების სიუხვევ, ჰაერის დიდი ტენიანობა და სავეგეტაციო პერიოდში სითბო ხელს უწყობს ვაზის სოკოვან ავადმყოფობათა განვითარება-გავრცელებას. ამიტომ აუცილებელია ვენახის გასაშენებლად შეირჩეს სამხრეთის ან სამხრეთ-აღმოსავლეთის მზით განათებული ფერდობები. კლარჯულის ვაზს უნდა მიეცეს ამადლებული შტამბი და, როგორც ძლიერად მოზარდი ჯიში, დაიტვირთოს რამდენიმე სანაყოფით, თითოეულზე 8-10 კვირტის დატოვებით.

კლარჯული მტევნის საშუალო წონა 232 გრამს აღწევს, შაქრიანობა — 17,2-19,5 პროცენტს, საერთო მჟავიანობა — 9,2 ‰.

ქლარჯული

კლარჯულის მასობრივად დანერგვა მიზანშეწონილია, რადგან მისი პირობები თისა და ხელვაჩაურის რაიონების მაღალ ზონებში, მისი პირობები ცია უნდა გამოვიყენოთ სუფრის ყურძნად ადგილობრივი მოსახლეობისა და ჩამოსულ დამსვენებელთათვის.

თეთრი კაიკაციშვილისეული. ეს ჯიში აჭარის თეთრყურძნიან და ხარისხოვან სუფრის ყურძნის ჯიშთა ჯგუფს ეკუთვნის.

მისი გავრცელების შესახებ წერილობით მასალები არ მოგვეპოვება, ადგილზე კვლევით დადასტურდა, რომ კაიკაციშვილისეულ წარსულში ხარობდა მხოლოდ ქობულეთის რაიონში და ამჟამად (საუკუნოვანი ძირები (მაღლარების სახით) ისევ ქობულეთის რაიონის მთისპირა სოფლებში გვხვდება. ზოგიერთი ამ ჯიშს „თეთრს“ უწოდებენ, თუმცა არავითარი მსგავსება არა აქვს ზემო აჭარაში გავრცელებულ თეთრყურძნიან ჯიშთან, რომელსაც იქაც „თეთრს“ უწოდებენ. გადმოცემით ეს ჯიში კაიკაციშვილის წინაპართ ტყიდან წამოუღიათ, როგორც უხვმოსავლიანი, მაღლარების სახით ფართოდ გაუვრცელებიათ თავიანთ საკარმიდამო ნაკვეთებში. რაკი ჯიშს დაკარგული აქვს თავისი ნამდვილი სახელი, ზემო აჭარაში გავრცელებული თეთრისაგან განსხვავებულად მას შემომტანის გვარის მიხედვით უწოდეს კაიკაციშვილისეული.

ამ ვაზის ზრდადამთავრებული ფოთოლი საშუალოზე მცირე ან საშუალო სიდიდისაა. საერთო მოყვანილობით მომრგვალო ან ოდნავ ოვალურია, მცირედაა დანაკეთული, მისი საშუალო სიგრძე 12,8-13,4 სმ-ს აღწევს, სიგანე — 12,4-13,9 სმ-ს.

ფოთლის ყუნწის ამონაკვეთი ისრისებურია, მომრგვალო ფორმით. ფოთოლი სამნაკვეთიანია, ქვედა მხარე მცირედაა შებუსხვილი მისი ზედაპირი ბადისებურად არის დანაოჭებული. შემოსული რქის საშუალო სიმსხოსია, მისი მუხლები უფრო მეტად არის შეფერილი მუხლთა შორის სიგრძე 7-13 სანტიმეტრს აღწევს.

აქვს ორსქესიანი ყვავილი ნორმალურად განვითარებული ბუტკოთი და მტვრიანებით.

მტევნის საერთო ფორმა ცილინდრულ-კონუსისებურია. ყვავილობის პირველი ნიშნები 6-8 ივნისიდან ემჩნევა და ამინდის ნორმალურ პირობებში 18-20 ივნისამდე მთავრდება. ყურძნის შეთავაზება 20-25 აგვისტოდან იწყება და ამავე თვის ბოლოს მთავრდება.

რქები სრულ მომწიფებას აღწევს ყურძნის მასობრივი მწიფობის პერიოდში და ამ დროისათვის ჯიშის დამახასიათებელ ელფერს მატებს, კაიკაციშვილისეული მაღლარი მოკლებულია სათანადო მოვლას, მიუხედავად ამისა, იგი ძლიერი განვითარებით ხასიათდება და სავეგეტაციო პერიოდში მისი რქები 2,5 მეტრამდე იზრდება.

ხელასყრელი ამინდის პირობებში კაიკაციშვილისეული მეტად

უხე მოსავალს იძლევა — ერთი ძირი ხშირად 40-50 კილოგრამ ყურძნს რძენს.

მტეენის წონა საშუალოდ 450-500 გრამია, ზოგჯერ ერთ კილოგრამზე მეტიცაა. წვენის გამოსავალი 71 პროცენტს შეადგენს.

სამეურნეო დანიშნულებით კაიკაციშვილისეული სუფრის ყურძნის ჯიშია და ამ მხრივ იგი სავსებით აკმაყოფილებს მოთხოვნილებას, როგორც მტეენების ფორმით, სიდიდით, მარცვლების სიმსხოთი და სილამაზით, ასევე საგემოვნო თვისებებით, ტრანსპორტაბელობითა და შენახვის უნარიანობით. მისი პროდუქცია წარმატებით შეიძლება გამოვიყენოთ ხარისხოვანი თეთრი სუფრის ღვინოების დასამზადებლად. ამიტომ კაიკაციშვილისეულმა აჭარის თეთრყურძნიან ჯიშებს შორის საპატიო ადგილი უნდა დაიკავოს და მისი გავრცელება ყოველმხრივ გამართლებულია ქობულეთისა და ხელვაჩაურის რაიონების მთისპირა სოფლებში.

თეთრა. თეთრას სახელწოდებით ვაზის სხვადასხვა ჯიშში გვხვდება კახეთში, რაჭა-ლეჩხუმში, გურიაში, სამეგრელოსა და აჭარაში. მაგრამ ისინი ერთმანეთისაგან მკვეთრად განსხვავდებიან, როგორც ამპელოგრაფიული ნიშნებით, ისე ყურძნის პროდუქციის ხარისხითა და სამეურნეო დანიშნულებით.

იგი ჯავახიშვილი აღნიშნავს, რომ ყურძნის არა ერთი ჯიშის განმასხვავებელ სახელწოდებად ქართველ მევენახეებს მარცვლის თეთრფერიანობა მიუჩნევიათ. და ეს სახელები საუკუნეთა მანძილზე დაფუძნებულია საქართველოს ზემოხსენებულ კუთხეებში.

აჭარის ვაზის აბორიგენულ ჯიშებს შორის თეთრა ძველთაგანვე ცნობილია. იგი უხვმოსავლიანი საკმაოდ მაღალხარისხოვანი პროდუქციის მომცემი საღვინე და სასუფრე ყურძნის ჯიშია. წარსულში თეთრა ფართოდ იყო გავრცელებული აჭარის მაღალმთიანი რაიონების სოფლებში.

ისე, როგორც სხვა მაღლარი ჯიშები, სოკოვან ავადმყოფობათა და ფილოქსერას მოქმედებით თეთრაც ძალზე შემცირდა, მაგრამ სხვა ჯიშებთან შედარებით იგი მაინც მეტი რაოდენობით გადარჩა, განსაკუთრებით ხულოს რაიონში (სოფ. დეკანაშვილები, ჩაო, ოქტომბერი, ფურტო). თეთრა ხელსაყრელი ამინდების პირობებში კარგ მოსავალს იძლევა.

შემოსული რქა საშუალო სიმსხოსია, ყავისფერი, მუხლები უფრო მუქად აქვს შეფერილი.

ზრდადამთავრებული ფოთოლი საშუალო სიდიდისაა და ფორმით მომრგვალო ან ოდნავ ოვალურია. ყვავილი ორსქესიანია, ნორმალურად განვითარებული ბუტკოთი და მტვრირანებით.

მტეენის საერთო ფორმა ცილინდრულ-კონუსისებურია, საშუა-

კაიკაიშვილისეული

ლო სიმკვრივისაა, გვხვდება თხელი მტევნებიც. მარცვალი ღია მწიფე ვანა, საშუალო სიდიდის, ფორმით მომრგვალო ან ოდნავ ოვალური; საკმაოდ სქელკანიანია, წვნიანი და ხორციანი, სასიამოვნოდ ტბილი.

კვირტების გამობერვა იწყება აპრილის დამდეგიდან, ყვავილობა — 12-13 ივნისიდან და გრძელდება 24-25 ივნისამდე. ყურძენი შეთვალვას იწყებს აგვისტოს ბოლოს და მასობრივად მწიფდება ოქტომბრის ბოლოსათვის.

თეთრა უხვმოსავლიანი ჯიშია. ხელსაყრელი ამინდის პირობებში ერთი ძირი მაღლარი 50-60 კილოგრამ ყურძენს იძლევა. რქახეხშირად ორი მტევანი ვითარდება.

იქ, სადაც თეთრა გაშენებულია სამხრეთ ფერდობებზე, მეტად მაღალხარისხოვან პროდუქციას იძლევა (სოფ. ოქტომბერი, ფურტიო, ვაიო). ამიტომ მომავალში იგი უნდა გავაშენოთ სამხრეთით ან სამხრეთ-აღმოსავლეთით განლაგებულ ფერდობებზე. მზით უხვად განათებულ ადგილებში. უდაოა, რომ კულტურულ პირობებში მისი დაბლარად გაშენება გაცილებით უკეთესი ხარისხის პროდუქციას მოგვცემს.

თეთრას ყურძენი ტრანსპორტაბელურია და დაკრეფილი კარგად ინახება მთელი ზამთრის განმავლობაში. ყურძენი ვაზზე იანვრამდე რჩება და არ ჭკნება.

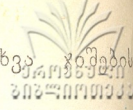
სრულ ტექნიკურ სიმწიფეში შაქრიანობა 20 პროცენტამდე აღწევს, ხოლო მჟავიანობა — 9-10 %.

მტევნის საშუალო წონა 150-160 გრამია.

თეთრა საყურადღებო ჯიშია, განსაკუთრებით ზემოაჭარისათვის. მაღალმთიან სოფლებში ეს ჯიში უნდა გაშენდეს დაბლარად ნამყენის სახით. ხულოს რაიონში ალიგოტეს ჯიშის ვაზის გაშენებასთან ერთად უნდა გავრცელდეს თეთრაც.

ჯავახეთურა. თეთრყურძნიან ჯიშებს შორის ჯავახეთურა განსაკუთრებულ ყურადღებას იძურობს, როგორც საადრეო და მაღალხარისხოვანი პროდუქციის მომცემი სუფრის ყურძნის ჯიში. იგი ასწლოვანი მაღლარების სახით გავრცელებულია ხულოს რაიონის სოფლების — ჩაოსა და ფურტიოს მიდამოებში.

ეს ჯიში რომ აჭარაში იყო გავრცელებული, ამის შესახებ ოფიციალური წერილობითი ცნობები არ არსებობს. როგორც სახელწოდებიდან ჩანს, იგი ჯავახეთიდან უნდა იყოს შემოტანილი. აღსანიშნავია, რომ ჯავახეთში ისტორიულად და ახლაც მევენახეობა ნაკლებადაა განვითარებული. საფიქრებელია, რომ ყურძნის ეს ჯიში მესხეთიდან ზემო აჭარაში გაავრცელა ვინმე დაინტერესებულმა პი-

რმა; ამ მოსაზრებას ადასტურებს მესხეთში ვაზის სხვა ჯიშების ფართოდ გავრცელება.

როგორც ამპელოგრაფიული ნიშნებით (ფოთლის მორფოლოგიური აგებულებით, ყვავილის ტიპით, მტევნის მოყვანილობით, მარცვლის ფერით, ფორმითა და სიდიდით), ისე სამეურნეო დანიშნულებით ჯავახეთურა სუფრის ხარისხოვანი ყურძნის ჯიშს განეკუთვნება.

ეს ვაზი კარგადაა შეგუებული ზემო აჭარის ეკოლოგიურ პირობებს და, მიუხედავად მოუვლელობისა (მალღარი), კარგი ამინდის პირობებში უხვსა და მაღალხარისხოვან მოსავალს იძლევა.

შემოსული რქა საშუალო სიმსხოსი და ღია ყავისფერია. ზრდა დამთავრებული ფოთოლი საშუალო სიდიდისაა, მოყვანილობით მომრგვალო ან ოდნავ ოვალურია, ყვავილი ორსქესიანია.

მტევანი ცილინდრულ-კონუსისებრია და სიგრძის ერთ მესამედზეა განტოტვილი.

თხელკანიანი მეტად ტკბილი და სასიამოვნო გემოს მარცვალი აქვს.

ყვავილობას ამთავრებს 25 ივნისამდე. ყურძნის შეთვალვა იწყება 15-20 აგვისტოდან და მასობრივად მწიფდება ოქტომბრის პირველი დეკადიდან.

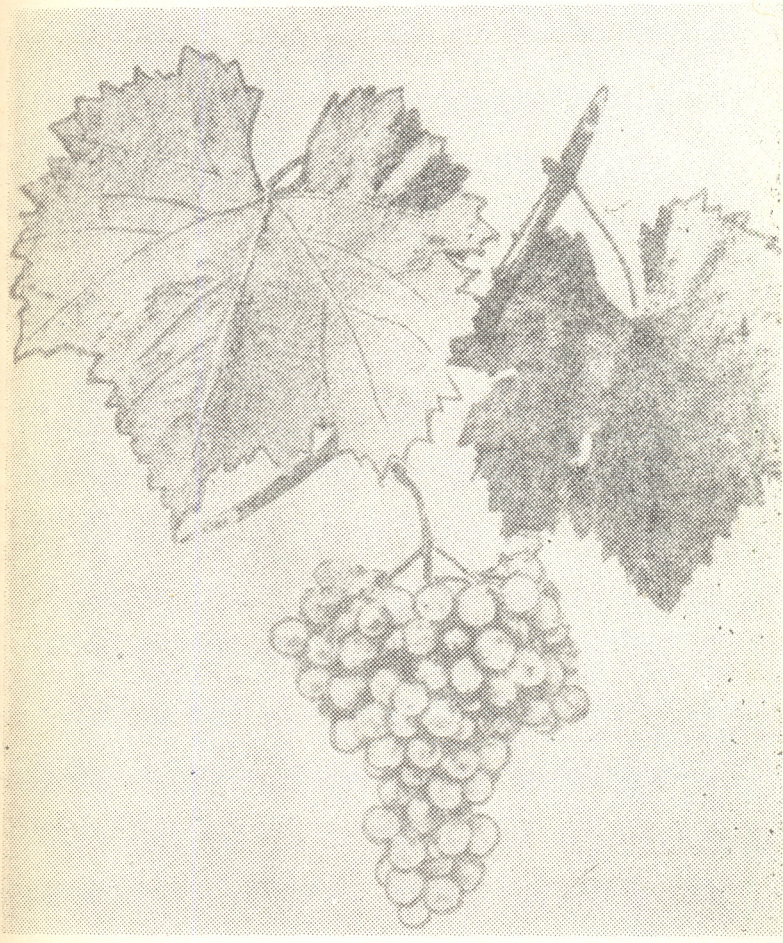
ვაზი ძლიერი ვეგეტაციისაა, ზრდის პერიოდის დასასრულისათვის ცალკეული რქები სიგრძით 2-2,5 მეტრს აღწევს.

სოკოვანი დაავადებების მიმართ ჯავახეთურა სუსტგამძლეობას იჩენს. განსაკუთრებით ავადდება ჭრაქით.

ჯავახეთურა უხვმოსავლიანი ჯიშია. რქაზე ხშირად ორი მტევანი ვითარდება. კარგი ამინდის პირობებში ერთი ძირი მალღარის მოსავალი 40-50 კილოგრამს აღწევს. სამხრეთ და სამხრეთ-აღმოსავლეთით მდებარე ნაკვეთებში (სოფ. ოქტომბერი, ფურტო) ეს ჯიში გაცილებით მაღალი ღირსების ყურძენს იძლევა. ამიტომ შემდგომში იგი უნდა გაშენდეს მზით უხვად განათებულ ადგილებში. როგორც ძლიერ მზარდი ჯიში, მისი გასხვლა-ფორმირება უნდა მოხდეს ოლიხნარული წესით, რამდენიმე სანაყოფის დატოვებით. წვენი გაშოსავალი 71,5 პროცენტს შეადგენს, სრული მწიფობის პერიოდში ყურძნის შეჭრიანობა 21,3 პროცენტია, ხოლო მჟავიანობა — 9,1 ‰ აღწევს.

ჯავახეთურა ხარისხოვან სუფრის ყურძნის ჯიშთა ჯგუფს მიეკუთვნება. ვაზის ძლიერ ზრდასთან ერთად მას უვითარდება თხელი აგებულების დიდი მტევნები ლამაზი მოგრძო მარცვლებითა და მაღალი საგემოვნო თვისებებით. ამასთანავე იგი საყურადღებოა, როგორც შედარებით საადრეო ჯიში. ზემო აჭარაში (ხულოში) ჯავახე-

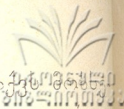
თურა თითქმის ყველა ადგილობრივი ვაზის ჯიშს ასწრებს დამწვრობის
ფებას, რაც მეტად მნიშვნელოვანია მაღალმთიანი ზონისათვის.
ვფიქრობთ, რომ დაბალ ზონაში მისი გავრცელება გაცილებით
უკეთეს შედეგს მოგვცემს. ამგვარად, აჭარის მაღალმთიან ზონებში
შევენახეობის შემდგომ განვითარებას საფუძვლად უნდა დაედოს
ჯავახეთურას ფართოდ გავრცელება.

ჯავახეთურა

ხოფათური. აჭარული ვაზის ჯიშებს შორის ხოფათური განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს, როგორც მაღალხარისხოვანი პროდუქციის მომცემი სუფრის ყურძნის და საღვინე ჯიში.

ლიტერატურული წყაროები ამ ჯიშის აჭარაში გავრცელების

შესახებ არ არსებობს, მხოლოდ ერთგან ერ. ნაკაშიძეს აქვეყნებული თავის შრომაში (16) „ქვაფათური“, რომელიც გავრცელებული ყოფილა გურიაში (სოფ. გურიანთაში, ლანჩხუთში, კახურში). ს. ტიმოფევი (21) მოკლედ აღწერს ხოფათურს და მას მიაკუთვნებს აჭარის ვაზის ჯიშთა ჯგუფს. აკად. ივ. ჯავახიშვილის აზრით (1) „ქვაფათური უნდა წარსიადგენდეს ხოფათურის ფენტიკურ სახეცვლილებას და გავრცელებული უნდა ყოფილიყო სოფელ ხოფას მიდამოებში, საიდანაც წარმოსდგა თვითა ჯიშის სახელწოდებაც.

ხოფათური ძველად უპირატესად გავრცელებული იყო შუა და ზემო აჭარის მიკრო რაიონებში მაღლარის სახით. მოსახლეობა მას ყურძნად იყენებდა და, როგორც ძვირფას სუფურის ყურაენს, დიდი გასავალი ჰქონია ბათუმის ბაზარზე. გარდა ამისა, ამზადებდნენ ყურძნის წვესსა და ბადაგს.

ამჟამად ხოფათური (მაღლარი) აჭარაში ცოტა რაოდენობით გვხვდება, რაც სოკოვან დაავადებათა და ფილოქსერის მავნე მოქმედების შედეგია.

ძირითადად ეს ჯიში შემორჩენილია ქედის რაიონში სოფელ სიხალიძეებში, მეძიბნაში, აგრეთვე ვხვდებით შუახევის რაიონის მიდამოებში. ეს ვაზი მხოლოდ კარგი აბინდების პირობებში ხასიათდება ნორმალური ზრდა-განვითარებით, უხვი მოსავლიანობითა და ხარისხოვანი პროდუქციით. ხოფათურის დაბლარი ვენახები მცირე რაოდენობით მოიპოვება ქედის საკოლექციო ნაკვეთში და შუახევის რაიონის სოფელ შუახევის კოლმეურნეობაში.

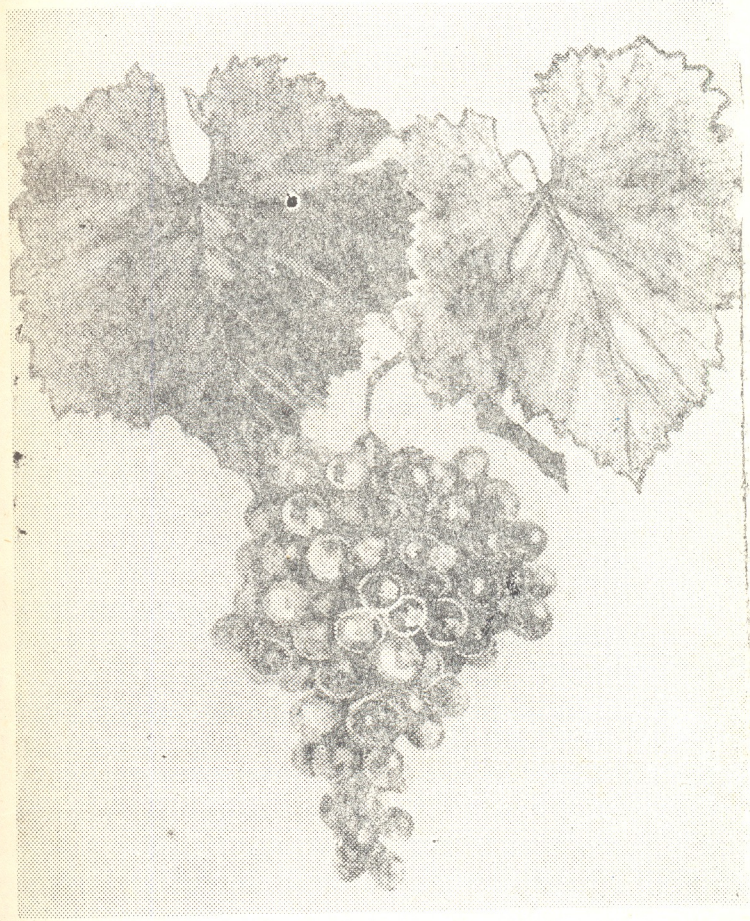
შემოსული რქა საშუალო სიმსხოსია. ზრდადამთავრებული, ფოთოლი საშუალო სიდიდის ან საშუალოზე მცირეა, საერთო მოხაზულობით განივ-ოვალური ან მომრგვალოა, საძნაკეთიანია. წვერის ნაკვეთი ფოთლის ფირფიტასთან ქმნის ბლავვ კუთხეს. ყვავილი ორსქესიანია. მტევნის საერთო ფორმა ცილინდრულ-კონუსისებურია, განტოტვილი და თხელი. მარცვალი ღია მწვანეა, მზის მხრიდან მოქარვისფერო ელფერი დაჰკრავს, საშუალო სიდიდის ან მსხვილია.

ქედის რაიონში ხოფათურს ყვავილების პირველი ნიშნები ნოემბრისიდან ემჩნევა და ხელსაყრელი ამინდის პირობებში 17-18 ივნისამდე მთავრდება. ყურძნის შეთვალვა აგვისტოს ბოლოს იწყება და მასობრივად 20-25 ოქტომბრიდან მწიფდება.

ხელსაყრელი ამინდების დროს ხოფათური საშუალოზე მეტ მოსავალს იძლევა. ერთ ძირ მაღლარზე ხშირად 25-30 კილოგრამი ყურძენი ჩამოდის, რქაზე ზოგჯერ ორი მტევანი იცის, უფრო ხშირად კი ერთი.

სოკოვან ავადმყოფობათა მიმართ ვაზის ეს ჯიში სუსტ ლეობას იჩენს, განსაკუთრებით ავადდება ჭრაქით.

მოსავლიანობის გადიდებისა და პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესების მიზნით, ხოფათური მომავალში უნდა გავაუმჯობესოთ დაბლარად ნამყენის სახით.

ხოფათური

საჭირო აგროტექნიკურ ღონისძიებათა დროულად და ხარისხიანად გატარებით ხოფათური თავისი მაღალხარისხოვანი პროდუქციით უდაოა პირველ ადგილს დაიკავებს აჭარის თეთრყურძნიანი ვაზის ჯიშებში.

ხოფათური სუფრის ყურძნის ჯიშია და ამ მხრივ იგი სავსებით

აკმაყოფილებს მოთხოვნილებას, როგორც მტევნებისა და მტევანების, გარეგნული სილამაზით, ისე ყურძნის ტრანსპორტირებისათვის, შენახვის უნარიანობითა და მაღალი საგემოვნო თვისებებით. იგი წარმატებით შეიძლება გამოვიყენოთ აგრეთვე საკმაოდ ხარისხოვანი სუფრის ღვინოების დასამზადებლად.

ყურძნის სრული მწიფობის პერიოდში შექრიანობა მასში 19,8-20 პროცენტს აღწევს, საერთო მჟავიანობა — 9 ‰. როგორც ხარისხოვანი სუფრის ყურძნის და საღვინე ჯიში, იგი მომავალში ფართოდ უნდა გავრცელდეს ხელვაჩაურის და ქობულეთის რაიონების მთისპირა ზონებში, რათა მისი პროდუქციით უხვად მოვამარაგოთ ქალაქის მოსახლეობა და დამსვენებლები.

აგორიგენული ვაჟის წითელი ყურძნის პერსპექტიული ჯიშები

ტაკიძურა წითელყურძნიანი საღვინე ჯიშია. გავრცელებულია მაღლარის სახით, მხოლოდ ქობულეთის რაიონის სოფ. ხუცუბნის, სამების, კვირიკესა და მუხაესტატეს მიდამოებში.

გადმოცემით ეს ჯიში შემოტანილი ყოფილა ვინმე ტაკიძის მიერ, რომელსაც გაუშენებია სოფ. ხუცუბანში მაღლარის სახით. რადგან ჯიშის სახელი არ სცოდნიათ, მოსახლეობას შემომტანის გვარი დაურქმევია (ტაკიძე და აქედან ტაკიძურა).

წარსულში აღნიშნული ჯიში მასობრივად ყოფილა გავრცელებული ქობულეთის რაიონის მთისპირა სოფლებში და გურიის მოსაზღვრე ადგილებში. ადგილობრივი მოსახლეობა მას იყენებდა საოჯახო მოხმარების ღვინოების დასამზადებლად, აგრეთვე ყურძნის წვენი სათვის, ინახავდნენ ყურძენს აკიდობის სახით მთელი ზამთრის განმავლობაში.

კარგი ამინდის პირობებში ტაკიძურა იძლევა უხვ მოსავალს და საკმაოდ საღ ხარისხოვან პროდუქციას.

ტაკიძურას ახასიათებს ძლიერი ზრდა-განვითარება, სავეგეტაციო პერიოდის დასასრულისათვის რქების განვითარება სიგრძით 3-3,5 მეტრს აღწევს.

მეტად საინტერესოა მტევნის აგებულება. სხვა ადგილობრივ ჯიშებთან შედარებით მას უვითარდება მსხვილი და გრძელი მტევნები (20-35 სმ.) მხოლოდ მტევანი შუამდეა შევსებული მარცვლებით, შუას ქვემოთ კი მარცვლები თითქმის აღარ არის, ცარიელია ან მასზე განვითარებულია 5-10 ცალი მარცვალი. მიუხედავად იმისა, რომ ყვავილის აღნაგობა სავსებით ნორმალურია, მიზეზად ის

უნდა ჩაითვალოს, რომ ეს ჯიში ძალიან მაღლა მიდის ხეებზე, თითქმის გარეულია. მისი კულტურულ ფორმებში დაბლარად გაშენებული უსათუოდ გამოასწორებს ამ ნაკლს, მოსავლიანობით პირველ ადგილს დაიკავებს აჭარის წითელყურძნიან ვაზებს შორის.

სოკოვან ავადმყოფობათა მიმართ სუსტი გამძლეა, განსაკუთრებით ავადდება ჭრაქისაგან.

ტაკიდურა დანიშნულებით საღვინე ჯიშია, მისი პროდუქცია წარმატებით შეიძლება იქნეს გამოყენებული ორდინალური ტიპის ღვინოების დასამზადებლად.

1934-35-36 წლებში ქ. ბათუმში ადგილობრივი მრეწველობის მიერ დაზღადებულმა ტაკიდურას ღვინომ კარგი შეფასება მიიღო.

დიდი მტევნის წონა 400 გრამია, მცირესი კი 145 გრამი. წვენი გამოსავალი შეადგენს 78,5 პროცენტს. ტაკიდურას ყურძენი კარგად ინახება. ვაზზე დატოვებული დეკემბრის ბოლომდე ძლებს, მხოლოდ ჭკნობას განიცდის.

როგორც უხვმოსავლიანი და ამავე დროს საკმაოდ ხარისხოვანი პროდუქციის მომცემი, ტაკიდურა საყურადღებოა ჯიშია. მისი მასობრივად გაშენება მიზანშეწონილად მიგვაჩნია მხოლოდ ნამყენის სახით, დაბლარად, ქობულეთის და ხელვაჩაურის რაიონების მთისპირა სოფლებში.

საწურავი აჭარაში წითელ ყურძნიან ადგილობრივ ჯიშებთან შორის ყველაზე მეტად არის გავრცელებული როგორც უხვმოსავლიანი. მისი პროდუქცია ქედის პირველადი გადამუშავების ღვინის ქარხანაში გამოყენებულია ორდინალური ტიპის მასობრივი მოხმარების ღვინოების დასამზადებლად, საკონიაკე ღვინის მასალად, ყურძნის წვენი წარმოებისათვის და ჭაჭის ნარჩენებისაგან მზადდება ნედლეული — სპირტი.

საწურავი ძლიერი ზრდის ჯიშია. განსაკუთრებით მეტად განვითარდა მაღლარიდან გადმოტანილი — დაბლარად აღზრდილი ვაზები, ეს ჯიში ადგილობრივ და შემოტანილ ჯიშებთან შედარებით უფრო მეტ გამძლეობას იჩენს სოკოვან დაავადებათა მიმართ.

უცხოეთის მიერ ამ მხარის დაპყრობის დღიდან, მოსახლეობის გამაჰმადიანების შემდეგ, ღვინის სმის აკრძალვასთან დაკავშირებით საწურავის გავრცელების არეალი სხვა მაღლარ ჯიშებთან ერთად საგრძნობლად შემცირდა. ამასთან დაემატა შემდგომში სოკოვან ავადმყოფობათა და ფილოქსერის გავრცელება.

ამჟამად საწურავის მაღლარები მხოლოდ ერთეული ძირის სახით არის გადარჩენილი ქედისა და ხულოს რაიონებში (სოფ. ჩაოში, ფურტიოში, ვაიოში და სხვა). საწურავი როგორც ჭრაქის და ნაცრის კარგი გამძლე, ამავე დროს უხვმოსავლიანია. ადგილობრივ მცხოვ-

რებთა შორის დიდი სიყვარული დაიმსახურა, ამიტომ მასივად შეი-
ნდება დაბლარად კოლმეურნეობებში და კოლმეურნეთა სასარგებლოდ
დამო ნაკვეთებზე.

შემოსული რქა საშუალო სიმსხოსია, ზოგ შემთხვევაში საშუა-
ლოზე მსხვილი. ღია ყავისფერია. ზრდადამთავრებული ფოთოლი
საშუალო სიდიდის ან საშუალოზე დიდია. მტევნის სიგრძე 14-26
სმ. სიგანე 9,5-17 სმ. მტევნები ძლიერ მკვრივია, გვხვდება საშუა-
ლო სიმკვრივის მტევნებიც. მარცვალი მუჭი წითელია, საშუალოზე
მსხვილი, მისი საშუალო სიგრძე აღწევს 16,4 სმ. სიგანე — 15,5 სმ.
მცირედ ოვალური და იშვიათად მომრგვალოა, სიმეტრიულია და
თხელკანიანია, მეტად წვნიანი.

ქედის რაიონის სოფ. ვაიოს ზონაში საწურავის სავეგეტაციო
პერიოდის საერთო ხანგრძლივობა, კვირტის გამოფურჩქვნიდან ფო-
თლების დაცვენამდე 242 დღეს უდრის. ვაზის გამოღვიძება იწყება
მარტის ბოლო რიცხვებიდან, კვირტების გამოფურჩქვნა კი მიმდინ-
არეობს აპრილის პირველი რიცხვებიდან, ყვავილობის პირველი
ნიშნები ემჩნევა ივნისის დასაწყისში და 13-14 ივნისამდე მთავრ-
დება, ყურძნის შეთვალება იწყება აგვისტოს მეორე ნახევრიდან და
მასობრივ სიმწიფეში ოქტომბრის მეორე ნახევრიდან შედის.

საწურავი ძლიერ ზრდადი ჯიშია, განსაკუთრებით მეტად მძლავ-
რად ვითარდება დაბლარად გაშენებული ვაზები, სათანადო მოვ-
ლის შედეგად სავეგეტაციო პერიოდის დასასრულისათვის რქების
სიგრძე სამ მეტრამდე აღწევს. რქები სრულ მომწიფებას ასწრებს
ყურძნის მასობრივი სიმწიფის პერიოდისათვის.

მოსავლის პირველ ნიშნებს საწურავი იძლევა მეორე-შესამე
წელს, სრულ მოსავლიანობაში შედის მეოთხე წლიდან, ახასიათებს
უხვი მოსავალი. ერთი ძირი დაბლარი ვაზი ისხამს 3-4 კილოგრამ
ყურძენს, რქაზე ხშირად ორი მტევანია, მაღლარზე საწურავის მო-
სავლიანობა ცვალებადია.

მარცვლების მომწიფება მტევანში უთანაბროდ მიმდინარეობს,
რაც საწურავის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებაა.

სოკოვან დაავადებათა მიმართ, როგორც აღვნიშნეთ, ადგილო-
ბრივი ვაზის ჯიშებთან შედარებით საწურავი უფრო მეტ გამძლეო-
ბას იჩენს.

საწურავი საღვინე ჯიშია, უხვმოსავლიანობისა და წვენი ბა-
რაქიანად გამოსავლიანობის გამო, მისი პროდუქცია წარმატებით
შეიძლება გამოყენებული იქნეს ყურძნის წვენი დასამზადებლადაც.

მტევნის საშუალო წონა 288 გრამია, წვენი გამოსავალი 82
პროცენტს, მსხვილი მტევნის წონა აღწევს 1 კგ-ს, ზოგ შემთხვევა-
ში 1,5 კილოგრამსაც. ყურძნის სრული სიმწიფის პერიოდში შაქრი-

ანობა შეადგენს 18-19 პროცენტამდე, საერთო მყავიანობა 9-10 % მოკრეფილი ყურძენი ტრანსპორტს ვერ იტანს, არც ინახება.

ორდინარული ტიპის მასობრივი მოხმარების ღვინოების დასამზადებლად და აგრეთვე ყურძნის წვენი წარმოებისათვის, საწურავი ფართო ყურადღების ღირსია და პისი გავრცელება როგორც აჭარის, ისე დასავლეთ საქართველოს მთის პირად მდებარე რაიონებში სავსებით მიზანშეწონილი იქნება.

ცხენისძუძუ. ცხენისძუძუს სახელწოდებით საქართველოში სხვა ჯიშებიც არის ცნობილი. მას ვხვდებით კახეთში, ქართლში, მესხეთში, რაჭაში და გურიაშიც. იგი ამ სახელს ატარებს მისი მარცვლების ცხენისძუძუსთან მსგავსების გამო, მაგრამ აღნიშნულ რაიონებში ეს ჯიშები ერთმანეთისაგან მკვეთრად განსხვავდებიან ამპელოგრაფიული ნიშან-თვისებით.

საქართველოს ფარგლებს გარეთ ცხენისძუძუ, თურქულად „ათმემეს“ სახელწოდებით, აღწერილი აქვს ს. ნ. ტიმოფეევს (21), რომელიც მას სუფრის ყურძნის ჯიშთა ჯგუფს აკუთვნებს.

ადგილებზე შემოწმებით დადასტურდა, რომ ცხენისძუძუ, როგორც სუფრის ყურძენი, წარსულში ფართოდ ყოფილა გავრცელებული მაღლარების სახით, განსაკუთრებით აჭარის მაღალმთიან რაიონებში. ამ ჯიშის პროდუქციას მოსახლეობა მხოლოდ ყურძნად იყენებდა და დიდი რაოდენობით იყიდებოდა ქ. ბათუმის ბაზარზე.

ეს ჯიში, ისე როგორც სხვა მაღლარი ჯიშები, სოკოვან ავადმყოფობათა და ფილოქსერის გავრცელების შემდეგ, საგრძნობლად შემცირდა. ერთეული ძირების სახით მოიპოვება ქედის, შუახვევის და ხულოს რაიონებში. (სოფ. დეკანაშვილებში, ფურტიოში, ვაიოში, სიხალიძეებში).

ახლად გაშლილი პირველი ფოთოლი ზედა მხრიდან მომწვანოა. მუქი მოწითალო ელფერით. ახალგაზრდა ყლორტი ღია მწვანეა.

შემოსული რქა საშუალო სიმსხოსია და ყავისფერი, ფოთოლი სამნაკვთიანია.

ყვავილი ორსქესიანია. მტვრიანები და ბუტკო ნორმალურადაა განვითარებული, მტევანი ცილინდრულ-კონუსისებრია. გვხვდება ცილინდრული მოყვანილობის მტევანიც, იგი საშუალო სიმკვრივისაა ან უფრო მკვრივი; მარცვალი თითქმის შავია, საშუალო სიდიდის ან საშუალოზე მსხვილი.

ხულოს რაიონის სოფ. ჩაო მდებარეობს ცივ ზონაში, რის გამოც ვაზის ადგილობრივი ჯიშები, მათ შორის ცხენისძუძუც, ვეგეტაციას შედარებით გვიან იწყებს, მისი სავეგეტაციო პერიოდის საერთო ხანგრძლივობა 235-240 დღეა. მიუხედავად ამისა, ყველაზე მეტი ადგილობრივი ვაზის ჯიშები ამ სოფელშია თავმოყრილი. ცხე-

ნისძუძუც დაინტერესებულმა პირმა ადგილობრივმა მცხოვრებელმა
შედ ცეცხლადემ გააშენა.

საქართველოს
საქართველოს
საქართველოს

ყლორტების გაფურჩქვნა მიმდინარეობს 10 აპრილიდან, ყვავი-
ლობის პირველი ნიშნები ემჩნევა 8-10 ივნისიდან და ამინდის ხელ-
საყრელ პირობებში 20 ივნისამდე მთავრდება.

ცხენისძუძუ

ყურძენი სიმწიფეს იწყებს აგვისტოს ბოლოდან ან სექტემბრის
დასაწყისიდან და ტექნიკურ სიმწიფეში შედის 20-25 ოქტომბრიდან.

ცხენისძუძუს ძლიერი ზრდა ახასიათებს, მიუხედავად მოუვლე-
ლობისა მაღლარ ვაზზე ზოგიერთი რქის განვითარება 3 მეტრა-

მდე აღწევს. უდაოა, რომ კულტურულ პირობებში ჩაყენების დეგად ამ ჯიშის ზრდა-განვითარება კიდევ უფრო გაძლიერდება და მოსავლის ხარისხიც გაუმჯობესდება. მოსავლიანობის გასაზღვრულად საჭირო იქნება მისი ფორმირება ეგრეთ წოდებულ ოლიხნარული წესით.

რქები სრულ მომწიფებას აღწევს ყურძნის მასობრივი სიმწიფის პერიოდში და ამ დროისათვის ჯიშის დამახასიათებელ ელფერს დებულობს.

მალარად აღზრდილი ცხენისძუძუს მოსავლიანობა ამჟამად ცვალებადია, ვინაიდან ის არ სარგებლობს სათანადო მოვლით და ამასთან სოკოვან ავადმყოფობათა მოქმედების შედეგად ყურძენი მასობრივად ავადდება. იგი უხვ მოსავალს იძლევა (40-50 კგ-მდე ძირი) მხოლოდ ზოგიერთ წელს, ხელსაყრელ ამინდის პირობებში, რქაზე ხშირად ორი მტევანია. სოკოვან ავადმყოფობათა მიმართ ცხენისძუძუ სუსტ გამძლეობას იჩენს, განსაკუთრებით ძლიერ ავადდება ჭრაქით.

ცხენისძუძუ სუფრის ყურძნის ჯიშია და აჭარის წითელყურძნიან ჯიშებს შორის გარკვეული ადგილი უკავია. ახასიათებს ლამაზი მტევნები და მარცვლები და საკმაოდ მაღალი გემოვნებითი თვისებები. ვაზზე დატოვებული ყურძენი იანვრის ბოლომდე არ ფუჭდება, ხოლო დაკრეფილი გაზაფხულამდე ინახება.

მტვენის საშუალო წონა 123,5 გრამია. წვენის გამოსავლიანობა 70 პროცენტამდე აღწევს. ყურძნის სრული სიმწიფის პერიოდში შაქრიანობა 18-19,5 პროცენტამდე აღწევს, საერთო მჟავიანობა 9,7 ‰.

ადგილობრივი მოსახლეობისა და აგრეთვე აჭარის კურორტების სუფრის ყურძნის უზრუნველსაყოფად ცხენისძუძუ ფართოდ უნდა იქნას გავრცელებული მთიან რაიონებში დაბლარად, ნამყენის სახით სათანადოდ შერჩეულ საძირეზე.

შავი ლივანურა. შავი ლივანურა წითელყურძნიანი სუფრის და საღვინე ჯიშია. გადმოცემით ლივანურა არ არის ადგილობრივი, იგი შემოტანილი უნდა იყოს ლივანიდან. ამ მხარეში მან თავისი განვითარებისათვის ხელშემწყობი ეკოლოგიური პირობები გამოიწვია. ვაზის ნორმალური განვითარება და მოსავლიანობა სავსებით დამაკმაყოფილებელია.

როგორც ადგილზე გამოირკვა ლივანურა წარსულში მასობრივად ყოფილა გავრცელებული მაღლარის სახით აჭარაში. მის პროდუქციას მოსახლეობა ძირითადად ყურძნად ხმარობდა. ამჟამად აღწევს აგრეთვე ყურძნის წვენსა და ბადაგს ზამთრისათვის.

მოუვლელობის შედეგად როგორც საერთოდ მაღლარები, სო-

კოვან ავადმყოფობათა ზეგავლენით მასობრივად დაიღუპნენ, ამიტომ ერთეული ძირების სახით შევხვდებით ქედის რაიონში, სხვა ჯიშების მსგავსად ხელსაყრელ კლიმატურ პირობებში იძლევა მეტად უხვ მოსავალს.

ახლად გაშლილი პირველი ფოთოლი ზედამხრიდან მომწვანო-მოწითალოა, სიწითლე უფრო მეტად ახასიათებს კბილების არეში.

შემოსული რქა მოწაბლისფეროა, მუხლები შედარებით უფრო მუქად არის შეფერილი, ყვავილი ორსქესიანია.

ვაზის გაღვიძება იწყება აპრილის დასაწყისიდან, ყვავილობის პირველი ნიშნები ემჩნევა 10 ივნისიდან, ყურძენი შეთვალვას იწყებს აგვისტოს ბოლო რიცხვებიდან და მასობრივ სიმწიფეში 20-25 ოქტომბრიდან შედის. ღონიერ ზრდასთან ერთად ლივანურას ახასიათებს უხვი მოსავლიანობა.

რქაზე ხშირად ორი მტევანია განვითარებული, ზოგიერთ შემთხვევაში გვხვდება სამიც. ამინდის ხელსაყრელ პირობებში ერთი ძირი მაღლარი ვაზის მოსავალი აღწევს 50-60 კგ-მდე. კულტურულ პირობებში ჩაყენებით მოგვცემს რაოდენობრივად და ხარისხობრივად უკეთესს პროდუქციას.

როგორც ძლიერი ზრდის მქონე, ლივანურა ფორმირებულუნდა იქნეს ამაღლებული შტამბით ე. წ. ოლიხნარის წესით და განტოტვილ საყრდენზე რამოდენიმე სანაყოფის მიცემით. დაბლარად გაშენების დროს საჭიროა დიდი კვების არე $2 \times 2,5$ კვ. მეტრი.

მტევნის საშუალო წონა 200 გრამს აღწევს. წვენის გამოსავლიანობა 76 პროცენტს უდრის, ვაზზე დატოვებული ყურძენი დეკემბრის ბოლომდე ძლებს დაუჭკნობლად. დაკრეფილი ყურძენი მთელ ზამთრის განმავლობაში ინახება.

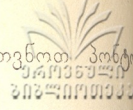
სრული სიმწიფის პერიოდში ყურძნის შაქრიანობა 19-20 პროცენტამდეა. საერთო მჟავიანობა — 9,8 ‰. ცხადია, რომ კულტურულ პირობებში ჩაყენებით გაიზრდება ტკბილში შაქრიანობა და შესაბამისად შემცირდება მჟავიანობაც.

ლივანურა ხარისხოვანი პროდუქციის მომცემი სუფრის ყურძნის და საღვინე ჯიშია. მისი გაშენება დაბლარად ნამყენის სახით შერჩეულ საძირეზე კარგ შედეგს მოგვცემს მთიან რაიონებში.

ბუტკო. ბუტკო აჭარის უძველესი წითელყურძნიანი აბორიგენული ჯიშია. აჭარის რაიონებში და აგრეთვე შავშეთ-კლარჯეთში შავმარცვლიანი ბუტკოს არსებობა შორეული წარსულიდან არის ცნობილი. აკად. ივ. ჯავახიშვილის (1) და აკად. ს. ჩოლოყაშვილის (2) მიხედვით, აღნიშნული ჯიში ფართოდ ყოფილა გავრცელებული ამ მხარეში შოთა რუსთაველის ეპოქაში (XII საუკუნეში). ჯიშის ქართული სახელწოდება და აგრეთვე მისი მთელი რიგი სპეციფიუ-

ბუტყი

რი თავისებურებანი საშუალებას გვაძლევს მივაკუთვნოთ პირთა მხარის ვაზის ჭიშთა ჯგუფს.

ადგილობრივ მოხუც პირთა გადმოცემით ბუტკოს პროდუქტთა აჭარის მოსახლეობა ღვინის სმის აკრძალვასთან დაკავშირებული იყენებდა ყურძნად ან ყურძნის წვენისა და ბადაგის დასამზადებლად.

სოკოვან ავადმყოფობათა და ფილოქსერის მოქმედების შედეგად ბუტკოს გავრცელების არეალი ამჟამად მეტად შეზღუდული ერთეული ძირი მალღარების სახით გავრცელებულია მხოლოდ ქაღალის რაიონის სოფელ ვაიოს მიდამოებში და მოსავლიანობა უშუალოდ დამოკიდებულია ამინდის პირობებზე.

ახლად გაშლილი პირველი ფოთოლი ზემოდან მომწვანო-მოწითალოა და სქლადაა შებუსვილი.

ახალგაზრდა ყლორტი ღია მწვანეა, შემოსული რქა საშუალო სიმსხოსი და ღია ყავისფერი.

ზრდადამთავრებული ფოთოლი საშუალო სიდიდის ან საშუალოზე მცირეა და საერთო მოყვანილობით მომრგვალო ან ოდნავ ოვალურია, ფოთოლი სამნაკეთიანია.

ყვავილი ორსქესიანია, ნორმალურად განვითარებული მტკნოვნებით და ბუტკოთი.

მტევანი ცილინდრულ-კონუსისებრია. მარცვალი თითქმის მრგვალია, საშუალო სიდიდისაა.

ქედის რაიონის სოფელ ვაიოს ზონაში ბუტკოს სავეგეტაციო პერიოდის საერთო ხანგრძლიობა 235-240 დღემდე აღწევს, ვაზის გაღვიძება იწყება მარტის დასასრულს, კვირტების გამოფხრჩქნის მიმდინარეობს 5-6 აპრილიდან, ყვავილობა იწყება 7-8 ივნისიდან და 20 ივნისამდე მთავრდება. შეთვალვის პირველი ნიშნები ემჩნევა სექტემბრის პირველ რიცხვებში და მასობრივ სიმწიფეში ოქტომბრის დასასრულს შედის. ფოთოლცვენა იწყება ნოემბრის პირველ ნახევარში და ამავე თვის ბოლო რიცხვებში მთავრდება.

ბუტკო ხასიათდება საშუალო ზრდა-განვითარებით. ექვს გარე შეა, რომ ამ ჭიშის კულტურულ პირობებში ჩაყენებით ვაზის ზრდა მნიშვნელოვნად გაძლიერდება და მოსავალიც გაიზრდება. ერთი ძირი მალღარი ვაზის მოსავალი 50-60 კილოგრამამდე აღწევს.

სოკოვან ავადმყოფობათა მიმართ სუსტ გამძლეობას იჩენს, ვინაკუთრებით ძლიერ ავადდება ნაცრით.

ბუტკო საღვინე ჭიშია, როგორც უხვმოსავლიანი, მისი პროდუქტია წარმატებით შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ადგილობრივი მოხმარების საკმაოდ ხალისიანი ღვინოების დასამზადებლად.

პოვნილი. პოვნილი წითელყურძნიანი საღვინე ჭიშია, გავრცე-

ლებულია მალარის სახით ქედის რაიონში, გადმოცემით აღნიშნული წელი ჯიში ტყიდან ჩამოუტანიათ, როგორც უხვმოსავლიანი, შემდგომ პერიოდში ფართოდ გავრცელებულა. რადგან ჯიშის სახელწოდება ვერ აღუდგენიათ, დაურქმევიათ „პოვნილი“-ნაპოვნიდან. აღვილობრივი მოსახლეობა მის პროდუქციას წარსულში დასაწურად იყენებდა, ამზადებდა საოჯახო მოხმარების ღვინოებს, ხოლო შემდგომ პერიოდში — ყურძნის წვენს ან ბადაგს საზამთროდ. ყურძნად არ ინახავდნენ ცუდი გამძლეობის გამო.

ამჟამად მცირეოდენი ნარგავების სახით იგი შემორჩენილია სოფელ სიხალიძეებისა და მეძიბნის მიდამოებში.

კარგი ამინდის პირობებში ვეგეტაციური ნაწილები ღონივრად იზრდება და მეტად უხვ მოსავალს იძლევა, შემოსული რქა საშუალო სიმსხოსია და მუქი მოწითალო.

ზრდადამთავრებული ფოთოლი საშუალო სიდიდის ან საშუალოზე მცირეა და საერთო მოყვანილობით მომრგვალო ან ოდნავ განივ-ოვალურია. ფოთოლი სამკუთხოვანია, ფოთლის ქვედა მხარე ქეჩისებრია, ზედა მხარე გლუვი, ყვავილი ორსქესიანია ნორმალური განვითარებული ბუტკოთი და მტვრიანებით. მტევანი ცილინდრულ-კონუსისებრია და ნაკვთიანი. მარცვალი მუქი წითელია (თითქმის შავი), საშუალო სიდიდისა.

ქედის რაიონის სოფელ სიხალიძეების ზონაში პოვნილის სავეგეტაციო პერიოდის საერთო ხანგრძლიობა 240 დღეს აღწევს, ვაზზე კვირტების ვალვიძება იწყება 4-5 აპრილიდან, ყვავილობის პირველი ნიშნები ემჩნევა 7-8 ივნისიდან და მთავრდება 20 ივნისისათვის. ყურძენი შეთვალვას იწყებს აგვისტოს ბოლოდან ან 1 სექტემბრიდან და მასიურ სიმწიფეში ოქტომბრის ბოლო რიცხვებში შედის. ახასიათებს უხვი მოსავლიანობა. რქაზე მასობრივად ორი მტევანი ვითარდება, ეჭვს გარეშეა, რომ კულტურულ პირობებში ჩაყენებით ვაზის ზრდა კიდევ უფრო მეტად გაძლიერდება, გაიზრდება მოსავალი და გაუმჯობესდება პროდუქციის ღირსებაც. მაღალმოსავალთან ერთად ახასიათებს წვენის უხვი გამოსავლიანობა.

**ადგილობრივი და უმოთხანილი ვაზის
პერსპექტიული ჯიშების განლაგება ვერტიკალური
ჯონების მიხედვით**

ღიდი მნიშვნელობა აქვს ადგილობრივ პირობებთან ამა თუ იმ ჯიშის შევუების საკითხს;

მევენახეობა-მეღვინეობის აღდგენა-განვითარებასთან დაკავ-

შირებით, ქედის საცდელ-საჩვენებელ ნაკვეთში გაშენდა ადგილობრივი, ასევე შემოტანილი ვაზის 29 ჯიშის კარგად მოვებდა დაკვირვება მოსახლეობის საკარმიდამო ნაკვეთებში მწარე ვაზზე. შესწავლილი და აღწერილი იქნა 40-მდე სხვადასხვა ჯიშის ვაზი.

ჩვენი ვალთა მევენახეობას თავიდანვე მივცეთ სწორი მიზნობრივობა, გავაშენოთ და ზონების მიხედვით დავნერგოთ მაღალსახოვანი სუფრის და შამპანური ვაზის ჯიშები. ამით აღვეკეთოთ უზარისხო ვაზის ჯიშების გავრცელებას.

აჭარაში ვენახების შემგომ გაშენებას საფუძვლად უნდა დაედგას პროფ. მ. რამიშვილის მიერ ნაკარნახევი ადგილობრივი ჩვენს მიერ შემოტანილი პერსპექტიული ვაზის ჯიშები ვერტიკალური ზონების მიხედვით.

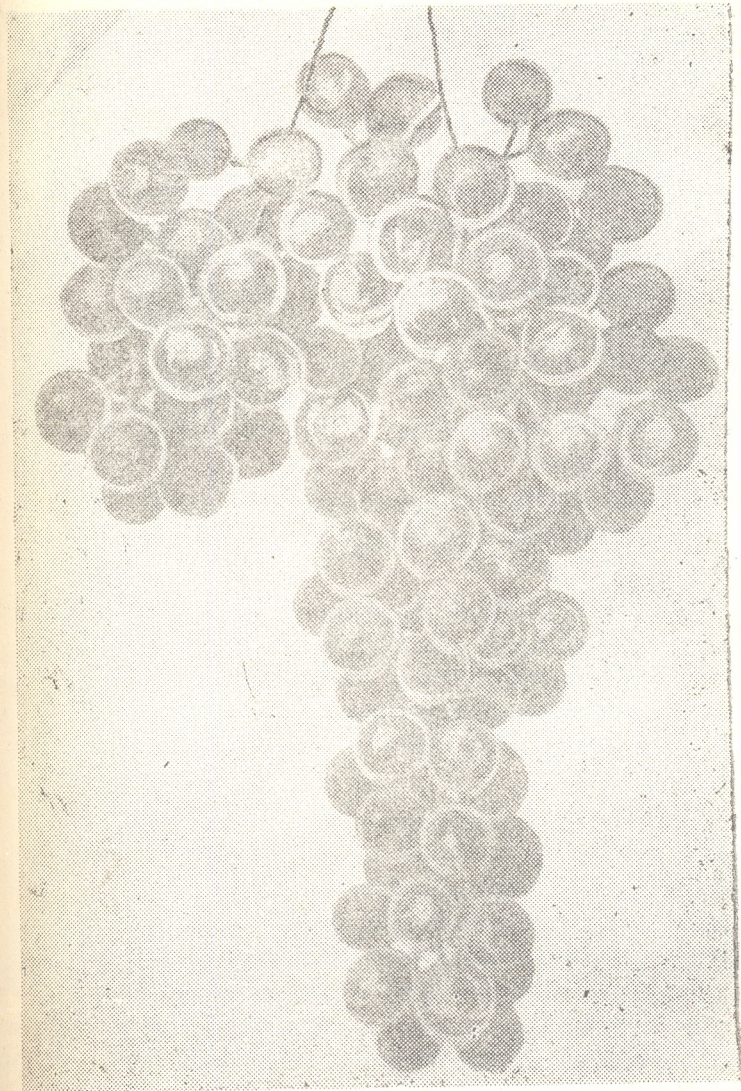
შემოტანილი ვაზის პერსპექტიული ჯიშების ბიოლოგიური მახასიათებლები და უზრუნველყოფის ანგარიშის შედეგები

საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მეტეოროლოგიის, მევენახეობისა და მეღვინეობის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის „სტაროსელსკის“ სახელობის საქარის საცდელი სადგურის ტექნოლოგიის განყოფილების გამგე ბეცნ. კანდიდატი ვ. კ. წურაშვილის, მეღვინე დ. კვიციანიშვილის და ჩვენი დახმარებით 1954 წლებში ჩატარებულმა აჭარის სხვადასხვა ეკოლოგიურ პირობებში გავრცელებული სასარგებლო და პერსპექტიული ვაზის ჯიშები, რომელთა შორის პროდუქციის ხარისხის მიხედვით საუკეთესო ადგილს იკავებენ:

ჩხავერი — ამ ჯიშს ფილოქსერის ვაჩენამდე საკმაოდ ფართო გავრცელება აჭარაში მაღალარის სახით. ძვირფასი პროდუქციის მომცემი ჯიშია, მაგრამ ძველად ჩხავერს ამზადებდნენ ძირითადად სუფრის მშრალი ღვინოებისათვის და ის ძვირფასი თავისებურებანი, რომლებიც დამახასიათებელია ჩხავერისათვის გამოუყენებელი იყო.

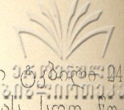
ჩხავერის ყურძნის მექანიკური შედგენილობა წლებისა და ეკოლოგიური პირობების მიხედვით აჭარაში საკმაოდ დიდ მერყეობას განიცდის. ჩატარებული გამოკვლევების შედეგები იძლევა ასეთი ნაცემები: მტევნის წონა მერყეობს 53-172 გრამს შორის; მარცვლების პროცენტი მტევნებში 95-960 შორის; კლერტი 2,5-3,5 პროცენტი, კანი 5-8 პროცენტი, წიბვა 3,5-5 პროცენტი. რბილობი მათ შორის 77-86 პროცენტი, 100 მარცვლის წონა 3,2-4,9 გრამი.

ამრიგად ჩხავერის ყურძენი, როგორც მასალებიდან ჩანს, საღ-
ვინე ჯიშია და ამ მიმართულებით უნდა იქნეს გამოყენებული.
ამ ჯიშის ყურძნის სიმწიფის შესწავლით გამოირკვეა, რომ ის ზო-

ჩხავერი

გიერთ წლებში და სამხრეთ ფერდობზე გაშენებული შაქარს აგრო-
ვებს 24 პროცენტამდე, ტკბილის ქიმიური შემადგენლობა ეკოლო-

გიური პირობების მიხედვით იცვლება. სოფელ ქედაში პროცენტ შაქრიანობის დროს შეიცავს 9 % მჟავიანობას, სოფ. წინარისში 23 პროცენტ შაქრიანობის დროს 11 % მჟავიანობას და სოფ. კვაშტაში 20 პროცენტ შაქრიანობის დროს 9 % მჟავიანობას. რაც იძლევა შესაძლებლობას ჩხავერის ჯიშის ყურძნიდან დაეყვანოთ სხვადასხვა ტიპის ღვინო, სუფრის მშრალი და ცქრიალა ღვინოები.

ჩხავერის ყურძნის დამწიფებაზე დიდ გავლენას ახდენს აგროკლიმატური და ნიადაგური პირობები. მეტ შაქარს აგროვენს იქ, სადაც აქტიურ ტემპერატურათა ჯამი ვაზის პროდუქციის პერიოდში მეტია და ასევე ვერტიკალური ზონის მიხედვით შაქრიანობასა და მჟავიანობის შეფასების მხრივ დიდ მერყეობას აქვს ადგილი. ჩხავერიდან მიღებული ტკბილი და ღვინის ორგანოლექტიკური თვისებებიდან როგორც ეს 1-ლ ცხრილშია მოცემული, აღსანიშნავია შემდეგი: ტკბილის უჭაჭოდ დადუღების შემთხვევაში ვლებულობთ ღვინოს ღია ჩალისფერს, ხოლო ჭაჭაზე დადუღებით კი მიიღება ღვინო ღია წითელი ფერის, რადგან ჩხავერის ყურძენი ღარიბია საღებავი ნივთიერებით.

აჭარის პირობებში შესწავლილი საცდელი ღვინოების ქიმიური შემადგენლობა და ორგანოლექტიკური თვისებები მოცემულია №1 ცხრილში.

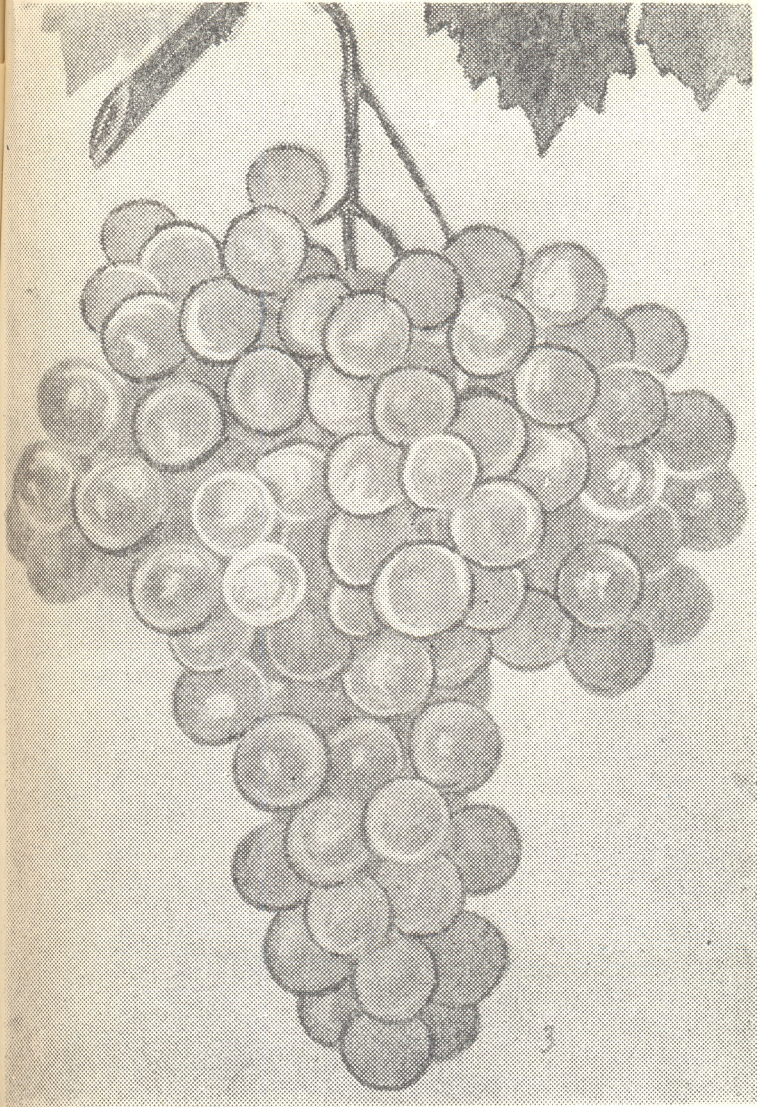
ამ ჯიშის დიდ ღირსებას შეადგენს ის, რომ ღვინო დაყენებულ მალალშაქრიან ყურძნიდან ინარჩუნებს სინაზეს და სასიამოვნო სიხალისეს. საინტერესოა იმ მხრივ, რომ სრულ სიმწიფეში იძლევა ჯიშისათვის დამახასიათებელ მდიდარ სურნელობასა და გემოს, რაც მას აძლევს უპირატესობას აჭარაში გავრცელებულ სხვა ჯიშებთან შედარებით.

ჩხავერის ყურძენი მეღვინეობისათვის მრავალმხრივ არის გამოსაყენებელი, მისგან სიმწიფის სხვადასხვა სტადიაში მიიღება მაღალხარისხოვანი შამპანური, ბუნებრივი ტკბილი, ბუნებრივი ცქრიალა და მშრალი სუფრის ღვინოები, ეს ჯიში განსაკუთრებით კარგ თვისებებს ამჟღავნებს შამპანურსა და ბუნებრივ ცქრიალა ღვინოებისათვის, ღვინოს მასალებს აქვს CO₂-ის შთანთქმის დიდი უნარი, რის გამო შამპანური და ბუნებრივი ცქრიალა ღვინოები ჭიქაში მოთავსების დროს იძლევა ხარისხოვან ქაფს და ხანგრძლივ ცქრიალას.

ღვინო ნაზია, ხალისიანი, ნაყოფის სურნელებითა და რბილი მწყობრი გემოთი.

ორიგინალურია ჩხავერის ყურძნიდან მიღებული სადესერტო ღვინოები: ქარვისფერი, მდიდარი სპეციფიკური სურნელებით და რბილი ხავერდოვანი გემოთი. ამ კუთხისათვის პერსპექტიულ ჯიშად

ნა ჩაითვალოს და მისი ფართობის ზრდა ხელს შეუწყობს ქარ-
ული ღვინოების ასორტიმენტისა და ხარისხის გაუმჯობესებას.

ცოლიკაური

ცოლიკაური. ცოლიკაური დასავლეთ საქართველოს მევენახე-
ობის რაიონებში ცნობილია ობჩური ცოლიკაურისა და მელქოს ცო-
ლიკაურის სახელწოდებით, ხოლო ბაზალეთური ცოლიკაური, რო-

მელიც ზემო იმერეთშია გავრცელებული, საგრძობლოდ განსტეკდება ერთიმეორისაგან. ფილოქსერისა და სოკოვან ანტიფუნგების მიერ ვენახების განადგურებამ საფუძვლიანად შეცვალა ვანის ქალაქის შემადგენლობა საქართველოში, მაგრამ ამ ჯიშსა შიხც დაიკარგა სპატიო ადგილი დასავლეთ საქართველოს ყველა რაიონებში.

ვენახების აღდგენა აჭარაში პირველად ამ ჯიშით დაიწყო ცოლიკაური იმერული ვაზის ჯიშით, რომელმაც ჰპოვა სწრაფი ფართო განვითარება არა მარტო იმერეთში, გუბია-სამეგრელოს ვენახების რაიონებში, არამედ აჭარის რესპუბლიკაშიაც უნივერსალური ჯიშით გახდა.

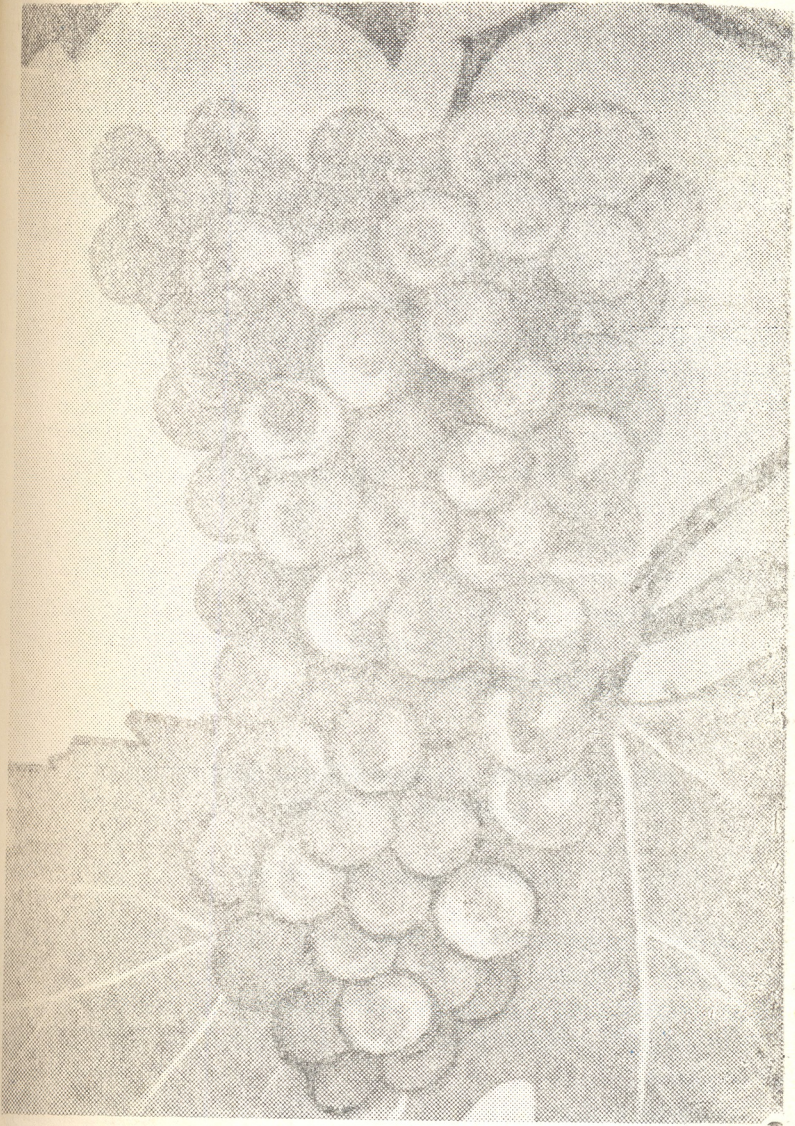
დასავლეთ საქართველოს მშრალ და ტენიან რაიონებში თესვის შემთხვევაში ადგილებში პერსპექტიულ ჯიშადაა აღიარებული.

ჩატარებული გამოკვლევები მტევნის მექანიკური შედგენილობის შესწავლის შედეგად ასეთ სურათს იძლევა: მტევნის წონა მერყეობს 65-359 გრამს შორის; მარცვლების რაოდენობა მტევანზე 28-190, კლერტი 1,5-4,5 გრ.; კანი 4,5-9,7 პროცენტი, 100 მარცვლის წონა გრამებში 104-245 უდრის. როგორც მიღებული შედეგებიდან ჩანს, ცოლიკაური ტიპურ საღვინე ჯიშს წარმოადგენს.

აჭარის სხვადასხვა ეკოლოგიურ პირობებში შესწავლილია ცოლიკაურის ჯიშით, რომელიც შექარს აგროვებს 24 პროცენტამდე, როცა იგი გაშენებულია სამხრეთ და სამხრეთ-აღმოსავლეთ ფერდობებზე. 7-8 % მჟავიანობის შენარჩუნებით, რაც საუკეთესო სალას წარმოადგენს როგორც სუფრის ევროპიული, ისე იმერული და ნახევრად ტკბილი სუფრის ღვინოებისათვის. საცდელი ღვინოების ქიმიური და ორგანოლექტიკური თვისებების შედეგები მოცემულია № 2 ცხრილში, როგორც მეორე ცხრილიდან ჩანს, ამ კუთხეში ცოლიკაური იძლევა ხარისხოვან ევროპიული ტიპის და მაღალ ხარისხოვან იმერულ და ნახევრად ტკბილ სუფრის ღვინოებს. დამზადებული ნახევრად ტკბილი სუფრის ღვინო თავისი სინაზით და სასიამოვნო სიხალისითა და სიტკბოთი ღიდ ყურადღებას იმსახურებს და თავისი ორიგინალობით გამოირჩევა საქართველოს სხვა რაიონებში დამზადებულ ბუნებრივ ტკბილი ღვინოებიდან, ამდენად ეს კუთხე საინტერესოა მეღვინეობის წარმოებისათვის, სადაც უსაძლებელია ცოლიკაურის ყურძნიდან მივიღოთ ძვირფასი სუფრის ღვინოსა და გემოვნების სუფრის მშრალი და ნახევრად ტკბილ ღვინოები, ამით გავაუმჯობესოთ, გავადიდოთ ქართული ღვინოების ასორტიმენტი.

ალიგოტე აჭარის მაღლობი ზონის რაიონებში საკმაოდ ხარისხოვან და შამპანურ და სუფრის ევროპული ტიპის ღვინოებს იძლევა. ალიგოტეს პროდუქცია შესწავლილი იქნა ქედის, შუახევის

ხელოს რაიონებში. ეს ჯიში როგორც მოსავლიანობით, ისე პროდუქტის ხარისხით სავსებით აკმაყოფილებს წარმოების მოთხოვნებს.

ალიგატე

ბას. შედარებით კარგად უძლებს ჭრაქსა და ნაცარს, რაც მთავარია მხედველობაში უნდა მივიღოთ ის, რომ ადრე მწიფდება და ნააღრევ ზამთრის მოსვენებამდე მოსავალი აღებულია.

ალიგოტე ამ მაღალმთიანი ზონებისათვის უდაოდ პერსპექტიული ჯიშია. ამიტომაც, რომ მის გაშენებას ადგილობრივი მეურნეობის უფრო ეტანება.

აჭარის პირობებში ალიგოტეს შესწავლის პროცესში გარკვეულია ყურძნის მექანიკური შედგენილობა, მიღებული შედეგებით მტევნის წონა ეკოლოგიური პირობების მიხედვით მერყეობს 40-203 გრამს შორის: მარცვლების რაოდენობა მტევანში 32-130, მარცვლების პროცენტი 95-98, კლერტი 2-2,9 გრ., კანი 3,6-7,8 პროცენტი, წიპწა — 2,2-3,9 პროცენტი, რბილობი წვენი 83-91 პროცენტი, 100 მარცვლის წონა გრამებში 115-201.

ყურძნის სრულ სიმწიფეს ეკოლოგიური პირობების მიხედვით ალიგოტე 22 სექტემბრიდან პირველ ოქტომბრამდე ასწრებს. შაქრიანობას აგროვეს 20-21 პროცენტს, შედარებით მაღალი მჟავიანობის შენარჩუნებით.

ჩატარებული გამოკვევები — ალიგოტესთან დაყენებული ღვინო მასალების შესასწავლად შემდეგ მაჩვენებლებს იძლევა. იხ. ცხრილი № 3. როგორც ცხრილიდან ჩანს, ალიგოტე ტექნიკურ სიმწიფეში დაკრეფილი იძლევა ღვინოს, რომელიც ორგანოლექტიკური მაჩვენებლების მიხედვით აჭარის პირობებში საუკეთესო პროდუქციას წარმოადგენს და სხვა აქ არსებულ ჯიშებს შორის ერთ-ერთი პერსპექტიული ჯიშია, მისი ნარგავების გადიდება განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს.

მევენახეობის აგროტექნიკის ზოგირითი საკითხი აჭარაში

სავენახე ნაკვეთის შერჩევა

აჭარის მთიანი რაიონები რელიეფის, ნიადაგური პირობებისა და ჯიშების შერჩევის მიხედვით მეტად სერიოზულ მუშაობას მოითხოვს, რადგან ერთი და იგივე ჯიში მოცემული რაიონის სხვადასხვა პირობებში გაშენებისას იძლევა განსხვავებულ ნაყოფსა და პროდუქციას.

სავენახე ნაკვეთების შერჩევისას უნდა გავითვალისწინოთ ნაკვეთის რელიეფის თავისებურება (ექსპოზიცია), ნიადაგური და კლიმატური პირობები, გრუნტის წყლის სიახლოვე ნიადაგის ზედაპირიდან.

აჭარის მთიან ზონაში უპირატესობა ეძლევა სამხრეთის, სამხრეთ-აღმოსავლეთისა და სამხრეთ-დასავლეთის ექსპოზიციის ფერ-

ლობებს. განსაკუთრებით კი ამ ზონებისათვის უნდა შეიძინოს სამხრეთის და სამხრეთ-აღმოსავლეთის ფერდობები, რადგან ასეთ დაქანებაზე მზე გაცილებით მეტია და შაქრიანობაც მაღალია; იმ ფერდობებზე კი, სადაც მზის მცხუნვარება შედარებით ნაკლებია, ყურძნის შაქრიანობა და მოსავალიც მცირეა. ასეთ ადგილებში ყურძენი 15-20 დღით უფრო გვიან მწიფდება და მოსავლის აღებასაც ნაადრევი ზამთარი ემუქრება.

ნიადაგი უნდა იყოს სტრუქტურული, საკმაოდ ფხვიერი, წყლის კარგად გამტარი.

აჭარის პირობებში ვაზის ზრდა-განვითარებისა და მაღალი მოსავლის კარგ პირობებს ქმნის ტყის ყავისფერი, ეწერი და ხირხატიანი ნიადაგები.

აღსანიშნავია, რომ მთიან რაიონებში არ არის გაბატონებული ძლიერი ქარები, ვენახის გაშენებისას არ არის საჭირო ხელოვნური ქარსაცავი ზოლები. აქ ზვრები ბუნებრივად დაცულია შემთხვევითი ცივი ქარებისაგან ზამთარში და, რაც მთავარია, ახალი გაზაფხულის ყინვებიც ვერ აზიანებს ვენახს.

ფერდობების გამოყენება ვენახების გასაშენებლად

აჭარის მთიანი რაიონების პირობებში ახალი ფართობების ათვისება მევენახეობის შემდგომი განვითარების დიდი ღონისძიებაა. ამჟამად სავენახედ ვარგისი ფართობები თითქმის ამოწურულია, ბევრი სავენახედ ნაკვეთი დაკავებულია თამბაქოს კულტურით. ამიტომ ახალი ზვრების გასაშენებლად აჭარის მთიანი ზონის კოლმეურნეობებში უნდა მივმართოთ ფერდობების დატერასებას ძირითადი სამუშაოების მექანიზაციის გზით.

ამ საკითხზე მუშაობს ჩაისა და სუბტროპიკულ კულტურათა სრულიად საქავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ქედის საყრდენი პუნქტი.

აჭარის მთიანი ზონა ხასიათდება უხვი ნალექებით, განსაკუთრებით გაზაფხულსა და შემოდგომაზე. აქ ნაკვეთების დიდი დაქანების გამო მკვეთრადაა გამოხატული ზედაპირული წყლისმიერი ეროზია. სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების დიდი ნაწილი ირეცხება და წლების მანძილზე კარგავს ნაყოფიერებას. 1970 წელს 1960 წელთან შედარებით აჭარის მთიან ზონაში სახნავი ფართობი შემცირდა 741 ჰექტარით, სათიბები — 2.134 ჰექტარით.

საქართველოს მიწათმოქმედების სახელმწიფო საპროექტო ინსტიტუტის მონაცემებით, აჭარის მთიან ზონაში ეროზირებულია სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების 99,6 პროცენტი, აქედან ძლიერ ეროზირებულია 63,2 პროცენტი. ეს მაშინ, როდესაც ერთ სულ მოსახლეზე აქ სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები თითქმის ერთი-

ორად ნაკლებია, ვიდრე სსრ კავშირში მთლიანად, სახნავებში კარ ნაკლები საქართველოს რესპუბლიკის შესაბამის მაჩვენებლებთან შედარებით.

კოლმეურნეობებში უკანასკნელი წლების მანძილზე აღინიშნება ზვრების მკვეთრად შემცირება, ადგილი აქვს პრეტენზიებს იმ მოტივით, რომ თითქოს აჭარის მთიან ზონაში ფართობების უქონლობის გამო ამოწურულია ვენახების შემდგომი გაფართოების შესაძლებლობანი.

საყრდენი პუნქტი ახორციელებს მნიშვნელოვან ღონისძიებებს მევენახეობის შემდგომი განვითარებისათვის, ეროზირებული ნიადაგების გამოყენების, ხმარებიდან გამოსული ნიადაგების ათვისებისა და ტექნიკის სრულყოფისათვის იმ ანგარიშით, რომ მექანიზირებულ იქნეს ძირითადი საწარმოო პროცესები მევენახეობაში.

საცდელ ნაკვეთებში მოწეული ყურძნის ორი წლის მონაცემები დამაკმაყოფილებელია. ხუთი წლის დადებითი შედეგების შემთხვევაში, საჭირო იქნება გამოიყოს დარგების მიხედვით სპეციალური კომისია და ადგილებზე შემოწმების შედეგების მასალებით საბოლოოდ დადგინდება ფერდობებზე ვენახების გაშენების შესაძლებლობა.

მიღებული შედეგებიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ ეროზიის წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებათა სისტემაში და ნიადაგის განოყიერების აღდგენის საქმეში ვენახის გაშენების ჩართვა აუცილებელ ღონისძიებად უნდა მივიჩნიოთ, რადგან იგი საშუალებას იძლევა სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში მოვაქციოთ ხმარებიდან გამოსული მიწების საკმაოდ დიდი ფართობები.

ქედის საყრდენი პუნქტი სწავლობს ჩვენი ავტონომიური რესპუბლიკის ზონის კოლმეურნეობათა ფერდობი მიწების ათვისებას ზვრებისათვის დატერასებით, ძირითადი სამუშაოების მექანიზაციის გზით.

საყრდენი პუნქტის სამუშაო პროგრამით გათვალისწინებული რღვევისა და ნიადაგის ფიზიკურ-ქიმიური თვისებების ცვალებადობათა შესწავლა ტერასების სხვადასხვა დახრილობის პირობებში და ამ მხრივ ოპტიმალური ვარიანტის შემუშავება.

ცდები დაყენებულია ისეთ ნიადაგებზე, რომლებიც სიმწირის გამო ადრე გამოვიდა ხმარებიდან. საცდელი ნაკვეთი გამოყოფილია ქედის რაიონის სოფელ ზენდიდში ზღვის დონიდან 450-500 მეტრ სიმაღლეზე, სამხრეთისა და სამხრეთ-აღმოსავლეთის ექსპოზიციის ნაკვეთებზე.

8-15 გრადუსამდე დაქანების ნაკვეთების დატერასება უნდა მოხდეს ხნულიანი ტერასების მოწყობით, რაც სრულიად ადვილად

კეთდება საკიდი სატრაქტორე სახნავი გუთნით ერთი მიმართულე-
ბით ხენით. 15-25 გრადუსამდე დაქანების ფერდობებზე ტერასები
შოფწყობა ვაზის ორ რიგად გაშენებისათვის. 25 გრადუსზე მეტი
დაქანების ფერდობზე გაშენებით.

ტერასები ისე უნდა მოეწყოს, რომ გათვალისწინებული იქ-
ნეს საწარმოო პროცესების მექანიზაცია.

ახალი სავენახე ფართობების ათვისებას დიდი წვლილის შე-
ტანა შეუძლია სახელმწიფო გეგმის შესრულებაში. ამასთანავე გაი-
ზრდება კოლმეურნეობათა ფულადი შემოსავალი.

სავენახე ნაკვეთის მომზადება

სანამ სავენახე ნაკვეთს დავამუშავებდეთ, აუცილებელია ნია-
დაგის ზედაპირის მოსწორება, რათა თანაბარ პირობებში ჩავაყენოთ
თითოეული გასაშენებელი ვაზი.

ხანგრძლივმა დაკვირვებამ და პრაქტიკულმა გამოცდილებამ
ცხადყო სავენახე ნაკვეთის ღრმად დამუშავების უპირატესობა.

ნიადაგის ორპირად გადაბარვის (პლანტაჟის) დროს მარტო
ღრმად დამუშავება არ კმარა, საჭიროა აგრეთვე მისი სათანადოდ
დაფხვიერება და ფენების გადანაცვლება, ერთმანეთში შერევა, რა-
თა ფესვთა სისტემის ზონაში შეიქმნას გარემო პირობათა კარგად
შეხამებული კომპლექსი. ბეჯითად და საფუძვლიანად უნდა შევის-
წავლოთ მოცემული ნიადაგის დადებითი და უარყოფითი თვისებე-
ბი, მისი ფიზიკური აგებულება, წყლის რეჟიმი და სხვა.

პლანტაჟისათვის საუკეთესო დროდ ითვლება შემოდგომა, რო-
დესაც ნიადაგური და ატმოსფერული ნალექები ხელს უწყობენ
მიწის უკეთ დაფხვიერებას და ვენახის საგაზაფხულო დარგვისათ-
ვის მომზადებას.

აჭარის მთიან რაიონებში ნაადრევი ზამთარი იცის, გაზაფხუ-
ლი კი გვიან იწყება, ამისათვის ვენახის გასაშენებლად ნიადაგი აუ-
ცილებლად შემოდგომაზე უნდა მომზადდეს (50-60 სმ სიღრმეზე),
რათა ვაზის რგვის დაწყებამდე მოასწროს დაჯდომა. გაზაფხულზე
პლანტაჟის გაკეთების შემთხვევაში ნიადაგი დაჯდომას ვერ ასწ-
რებს, გაუფხვიერებელი რჩება და ვაზის დარგვისას კოკოლების
გასაკეთებლად საჭირო ხდება მდინარის შლამის მოტანა, რაც ზედ-
მეტ ხარჯებთან არის დაკავშირებული. გარდა ამისა, პლანტაჟის გა-
კეთებისთანავე ვაზის დარგვა აბრკოლებს ფესვთა სისტემის განვი-
თარებას და იწვევს რგვის სიღრმის შეცვლას, ვინაიდან დარგვის
შემდეგ ნიადაგის დაწვევასთან ერთად დაბლა იწვევს ვაზის ნერვიც,

ფესვები სცილდება მოტენილ მიწას, ამით გახარების პროცესი
მცირდება და ნაკვეთი მეჩხერი რჩება.

როდესაც ნაკვეთში ნარგავობის გახარება 90-95 პროცენტ
შეადგენს, ყველა ვაზი ერთდროულია და მოსავალიც სტაბილუ
რია, ხოლო იქ, სადაც ვენახის გამორგვა ხდება, ვაზი განსხვავებუ
ლი მსხმოიარობისაა, მოსავალიც ნაკლები და არასტაბილური.

საძირე ვაზის ჯიშების შერჩევა

მევენახეობა-მელვინეობის აღდგენა-განვითარებასთან და წარ
სულში ფილოქსერას მიერ ვენახების განადგურებასთან დაკავშირე
ბით, საჭირო გახდა ვაზის დაბლარად გაშენება, მოწონებული კულ
ტურული ჯიშების მყნობა ფილოქსერაგამძლე ვაზის საძირეებ
ზე. ამ მიზნით 1936 წელს აჭარაში მოეწყო ვაზის სანერგე ახლად
დაარსებული ქედის მევენახეობის მეურნეობაში და იქვე მეზობელ
ბოფ. ცხემნის კოლმეურნეობაში. საძირე მასალა შემოქონდათ ვა
ზისუბნის საბჭოთა მეურნეობიდან (სამტრედიის რაიონი).

დახარისხების შემდეგ მყნობისათვის უვარგისი საძირეები 12
მმ სიმსხოს ზევით ფესვიანდებოდა და შენდებოდა საძირე ვაზის
სადედეები.

აჭარის პირობებში ძირითად საძირედ უნდა მივიჩნიოთ რიპარია
რია X რუპესტრის 3309 და რიპარია X რუპესტრის 3306. აგრეთვე გა
მოიყენება ბერლანდიერი X რიპარია ფილოქსერისადმი გამძლე
ბით.

ვაზის დარგვის დრო და წესი

ვაზის დარგვა აჭარაში შეიძლება გაზაფხულსა და შემოდგო
მაზე. შემოდგომაზე ვაზის დარგვა უნდა დასრულდეს არა უგვი
ნეს 10-15 ნოემბრისა, ხოლო გაზაფხულზე — 20 აპრილამდე. რაც
შეეხება ხულოსა და შუახევის რაიონების მაღალ ზონას, სადაც ნა
ადრევი ზამთარი ოცის, ხოლო გაზაფხული გვიან იწყება, ვაზის
დარგვა უმჯობესია გაზაფხულზე (აპრილის ბოლომდე). წინასწარ
მომზადებულ ორმოებში დაირგვება დაფესვიანებული ნამყენი ვაზის
ნერგი, შემოდგომაზე დარგულ ვაზს, დაბალი ტემპერატურის გამო
კვირტები რომ არ დაუზიანდეს, აგრეთვე წვიმებისა და თოვლის მო
ქმედებით არ შეთხელდეს ვაზზე მიყრილი მიწა, უკეთდება 15-20
სანტიმეტრი სიმაღლის კოკოლი, გაზაფხულზე დარგვის შემთხვევა

ში კოკოლის სიმაღლე შეიძლება ნაკლები იყოს. ვენახის ფერდობზე გაშენებისას ეროზიასთან ბრძოლისათვის ვაზი უნდა დაირგას ჭადრაკულად, ისე, რომ მწკრივი მიჰყვებოდეს ფერდობს გარდიგარდმო.

კომპლექსური მექანიზაციის გამოყენებასთან დაკავშირებით მევენახეობის ძირითადი რაიონებისათვის კვების არედი მიღებულია 3 კვადრატული მეტრი. სხვა მდგომარეობაა აჭარაში. ზვრები პატარ-პატარა ნაკვეთებზეა (1,5-2 ჰექტარი) და ამიტომ კვების არედი 2,25 კვადრატულ მეტრს მოიცავს. საერთოდ ვაზის კვების არედი მწვანელოვნად არის დამოკიდებული ადგილობრივ ბუნებრივ პირობებზე, რაც უფრო ნოყიერია და ტენით უზრუნველყოფილია ნიადაგი, მით უფრო შორიშორს ირგვება ვაზი. ღარიბსა და მწირ ნიადაგში ვაზის ფესვთა სისტემა და ზრდა-განვითარებაც სუსტია და კვების არედი ნაკლებია, ამასთან დაკავშირებით საჭირო შეიქმნა შემუშავებულიყო ადგილობრივი პირობების შესაფერისი კვების არედი. ამ საკითხის შესწავლა 1958 წელს დაიწყო აჭარის საყრდენმა პუნქტმა.

შუახვევის რაიონის სოფელ შუახვევის კოლმეურნეობაში გამოიყო 0,5 ჰექტარი საცდელი ნაკვეთი და გაშენდა ცოლიკაური. კვების არედი აღებულია: $2 \times 1,5$, $2 \times 1,25$, $1,5 \times 1,5$ და $1,5 \times 1,25$ მეტრი. ნაკვეთს ჰქონდა $18-20^\circ$ დაქანება სამხრეთ-აღმოსავლეთ ფერდობზე (ზღვის დონიდან 430 მეტრზე), 1958 წლიდან 1961 წლამდე საცდელ ნაკვეთში ტარდებოდა ყველა აგროტექნიკური ღონისძიება, ხოლო 1961 წლიდან (შტამბზე დაყენების შემდეგ) დაიწყო ვაზის ზრდისა და მოსავლიანობის ელემენტების აღრიცხვა.

პირველი ორი ვარიანტი ($2 \times 1,5$ და $2 \times 1,25$ მეტრი) ისხვლებოდა თავისუფალი ფორმით (36-40 კვირტის დატვირთვით), მეორე და მესამე ვარიანტი კი ($1,5 \times 1,5$ და $1,5 \times 1,25$ მეტრი) გაისხლა ქართული ორმხრივი შპალერის წესით (20-24 კვირტის დატვირთვით).

თბილისის დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ შუახვევის რაიონის პირობებში, სადაც შეიძლება მექანიზაციის გამოყენება, ვენახის გაშენება უმჯობესია $2 \times 1,25$ კვ. მეტრზე კვების არეზე, რადგან $2 \times 1,25$ კვ. მეტრზე გაშენებული ვაზი $2 \times 1,5$ კვ. მეტრზე გაშენებულთან შედარებით მეტ მოსავალს იძლევა.

ფერდობ ადგილებზე, სადაც მექანიზაცია არ გამოიყენება, ვენახი უნდა გაშენდეს როგორც $1,5 \times 1,5$ კვ. მეტრზე, ასევე $1,5 \times 1,25$ კვ. მეტრის კვების არეზე, უნდა მივმართოთ სხვლის თავისუფალ ფორმას ოპტიმალური დატვირთვით, შემდეგი უპირატესობით: 1) ვაზი იძლევა მაღალ მოსავალს; 2) მწკრივთა შორის სიხშირის გამო ნიადაგი ნაკლებად ირეცხება; 3) ადგილობრივი ნიადაგური

პირობებიდან გამომდინარე ვაზის ფესვთა სისტემა საშუალო სიღრმისა და კვების არეს მთლიანად ითვისებს; 4) დროთაღმდეგად ხარისხიანად წამლობისას ვაზი არ ავადდება ჭრაქითა და ნაცრით.

ახალშენი ვენახის მოვლა

ახლად გაშენებულ ვენახში ნიადაგი მუდამ სუფთა და გაფხვიერებული უნდა იყოს. ყოველი წვიმის შემდეგ კოკოლების ქერქი ფრთხილად უნდა გაფხვიერდეს, რათა ხელი არ შეუშალოს ნორჩი ყლორტების ამოსვლას.

ივნისის შუა რიცხვებში ნამყენ ვაზს კოკოლები უნდა შემოეცალოს და მახვილი დანით მოეჭრას სანამყენედან გამოსული ფესვები, აგრეთვე საძირედან ამონაყარი ყლორტები. ამის შემდეგ ისევ უნდა მიეყაროს ფხვიერი მიწა. ეს სამუშაო უმჯობესია ჩავატაროთ დილასა და საღამოს. ასეთივე ოპერაცია უნდა განმეორდეს ივლისის ბოლო რიცხვებიდან ან პირველ აგვისტოდან და მოკლე დროში დამთავრდეს. ამ შემთხვევაში კი კოკოლების გაკეთება საჭირო არ არის.

ნაზარდი და ფესვთა სისტემა კარგად რომ განვითარდეს, საჭიროა, ნიადაგი მუდამ ფხვიერ მდგომარეობაში იყოს; ვაზის გაფურჩქვნა პირველ წელს საჭირო არ არის.

სოკოვან ავადმყოფობათა წინააღმდეგ ვენახს წამლავენ ერთ-პროცენტიანი ბორდოს სითხით 10-12-ჯერ. დარგვის მეორე წელს, გაზაფხულზე, ვაზს სხლავენ და კარგად ნახარებ ძირებზე შტაბში გამოჰყავთ. ნიადაგს ჩვეულებრივ ამუშავებენ, რათა ნაკვეთი ფხვიერ მდგომარეობაში იყოს. გაზაფხულზე, კვირტის გაშლამდე, ვაზს აკავებენ შპალერზე. მოვლის სხვა წესები ისეთივეა, როგორც სრულმოსავლიან ვენახში.

ვაზის შპალერზე დაყენება

ცნობილია, რომ შპალერზე დაყენებული ვენახი სწორი აგროტექნიკის პირობეში ჭიგოზე დაყენებულთან შედარებით გაცილებით მეტ მოსავალს იძლევა. აჭარაში, როგორც მევენახეობის ახალ ზონაში, ვაზი პირველად შპალერზე გადავიყვანეთ 1946 წელს ქედის რაიონის სოფელ ქედის კოლმეურნეობის საცდელ-საკოლექციო ნაკვეთში ერთ ჰექტარ ფართობზე.

იმის გამო, რომ 1947 წელს ხანგრძლივი და მკაცრი ზამთარი

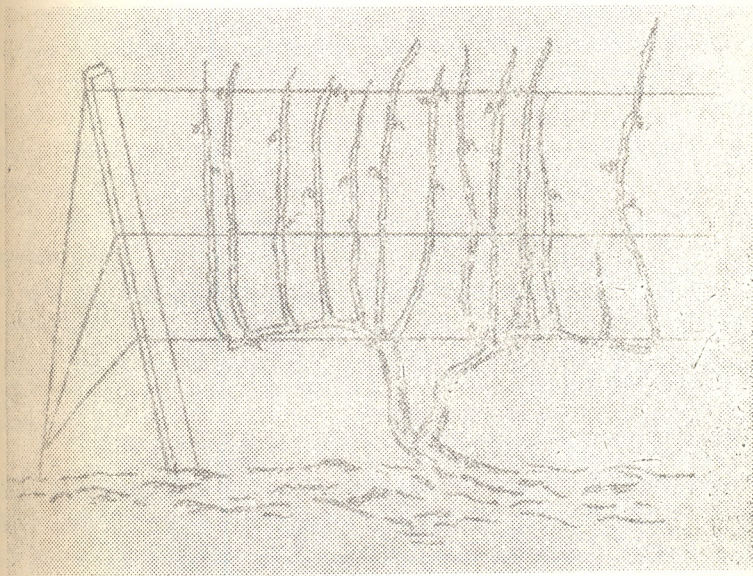
იყო. პირველად მოწყობილი შპალერის ძირითადი ბოძები და ნაწი-
ლობრივ შუალედი სარები მთლიანად დაწვა და დაიშტვრა. ამ
მდგომარეობამ შეასუსტა გლეხობის დაინტერესება შპალერების
მოწყობისადმი. მაგრამ ასეთი დიდი და ხანგრძლივი თოვლი აქ იმ-
ვითად იცის. ამიტომ საჭირო გახდა შემდგომ წლებში შპალერის
ხელმეორედ მოწყობა და სათანადო აგროტექნიკურ ღონისძიებათა
შემუშავება.

1948 წლის გაზაფხულზე მეორედ გადავიყვანეთ ვენახები შპა-
ლერზე იმავე ქედის საცდელ-საკოლექციო ნაკვეთში, და მაღალი
ზონის სოფელ ახოს კოლმეურნეობაში. აქ შპალერი მოეწყო ორ
პეტარზე შრომის გმირის აბდულ ბერიძისა და სხვა მოწინავე მე-
ვენახე კოლმეურნეთა აქტიური მონაწილეობით.

ვაზის შპალერზე გადაყვანა ჩვენს პირობებში მოსავლიანობის
გაზრდების ერთ-ერთ საშუალებად ითვლება და იგი ფართოდ გავ-
რცელდა აჭარის მთიან რაიონებში.

დიდი თოვლის შემთხვევაში მოსალოდნელი საშიშროების თა-
ვიდან აცილების მიზნით, შემოდგომაზე ყურძნის აღების შემდეგ,
შპალერის ერთ-ერთი ბოლოდან ბოძზე უნდა მოეშვას მავთული,
რაც სავესებით საკმარისი იქნება ზამთარში შპალერის თოვლისაგან
დასაცავად.

ვაზის შპალერზე გადაყვანა ჩვენს პირობებში საშუალებას გვი-

საშუალო სიმაღლის შპალერი

ძლევს უფრო კარგად მდგუაროთ ვაზს და მივიღოთ ხოვანი და უხვი მოსავალი.

ცნობილია, რომ შპალერზე დაყენებული ვაზის ორგანოები თანაბრად სარგებლობენ მზის სხივებით და ჰაერაციით, რასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს მცენარის ზრდა-განვითარებისა და მოსავლიანობის გადიდებისათვის; მზის სხივებით უხვად სარგებლობის შედეგად უმჯობესდება ფოტოსინთეზი, რაც ხელს უწყობს სახამებლისა და შაქრის მეტი რაოდენობით დაგროვებას.

გლებობას ღრმად სჯერა, რომ შპალერზე გადაყვანილი ვაზი გაცილებით უკეთესი ხარისხის პროდუქციას იძლევა, ვიდრე სარზე აკრული, რადგან შპალერზე ნაკლებად ზიანდება მარცვლები. გარდა ამისა, უფრო ადვილია მავნებლებისა და დაავადებების, განსაკუთრებით ჭრაქისა და ნაცრის წინააღმდეგ ბრძოლა. ბორდოს სითხის შესხურება ვაზის შპალერზე დაყენების დროს უფრო ეფექტური და ნაკლებ ხარჯებს მოითხოვს, ამასთან ხელს უწყობს მევენახეობაში მექანიზაციის დანერგვას.

ვაზის შპალერზე დაყენებამ ჩვენს პირობებში მოსავლიანობა გააძლია 15-20 პროცენტით და საგრძნობლად აამაღლა ყურძნის ხარისხი. აქ შპალერები სამმავთულიანია, მავთულის ქვედა წვერი იშვება რაიონში მიღებული სტამბის სიმაღლეზე — 60 სანტიმეტრზე, მეორე მავთული — 40-45 სანტიმეტრის დაშორებით პირველიდან, მესამე კი — 60 სანტიმეტრზე მეორე მავთულიდან, მავთულების ერთმანეთისაგან ასეთი დაშორება აქ ქარის ნაკლები მოქმედებითაა გაპირობებული.

ვაზის შტამბის სიმაღლის განსაზღვრა

ხულოს მაღალმთიან რაიონში და ნაწილობრივ შუახევისა და ქედის რაიონების მაღალ ზონებში, სადაც ცოლიკაური და სხვა ჯიშები ვერ ასწრებენ დამწიფებას, მევენახეობის განვითარებისათვის შევარჩიეთ სამხრეთ და სამხრეთ-აღმოსავლეთ დაქანებაზე მდებარე ფერდობები. დაკვირვების წარმოების მიზნით 1946 წელს ხულოს რაიონის ყველაზე მაღალი ზონის სოფლებში — დიოკნისსა და საციხურში გავაშენეთ 300-300 ძირი ალიგოტე.

სოფელ დიოკნისის კოლმეურნეობაში ალიგოტეს ჯიშის ვაზი ჩავყარეთ 4 ჰექტარზე და გადავწყვიტეთ გამოგვეცადა მისი შტამბის სიმაღლე, ამავე დროს გავზარდეთ დატვირთვის ფორმები, რადგან ქართული ორმხრივ ფორმაზე დაყენებული ვაზი, რომელიც 20-24 კვირტით იყო დატვირთული, ძლიერ გაიზარდა.

მევენახეობის აგროტექნიკაში ერთ-ერთი დიდმნიშვნელოვანი საკითხია ვაზის შტამბის სიმაღლის დადგენა, რაც აჭარის პირობებში, განსაკუთრებით მაღალმთიან ცივ ზონაში, შეუსწავლელი იყო.

ცდა ვაწარმოეთ 1962-1966 წლებში ხულოს რაიონის სოფელ დიოკნისის კოლმეურნეობაში შემდეგი სქემით:

შტამბის სიმაღლე 60-80-100 სანტიმეტრია, სხვლის თავისუფალი ფორმა 36-40 კვირტი; დანაყოფზე ერთი მწკრივი, განმეორება ხუთი, ჯიში ალიგოტე, კვების არე 1,5X1,5 კვადრატული მეტრი.

ხუთი წლის დაკვირვებამ ასეთი სურათი მოგვცა.

პირველ შემთხვევაში 50 სმ შტამბის სიმაღლეზე ერთი ძირი ვაზიდან საშუალოდ მივიღეთ 1,54 კილოგრამი ყურძენი, რაც ჰექტარზე გადაანგარიშებით 68 ცენტნერს უდრის, შაქრიანობამ შეადგინა 19,3 პროცენტი. მყავიანობამ — 8,8 %.

მეორე შემთხვევაში 80 სმ შტამბის სიმაღლეზე ერთ ძირზე მივიღეთ 1,52 კილოგრამი ყურძენი, ჰექტარზე გადაანგარიშებით — 67,4 ცენტნერი, შაქრიანობა უდრიდა 19 პროცენტს, მყავიანობა 8,8 %.

მესამე შემთხვევაში 100 სმ. შტამბის სიმაღლეზე ერთმა ძირმა ვაზმა საშუალოდ მოგვცა 1,46 კილოგრამი ყურძენი, ჰექტარზე — 64,4 ცენტნერი; შაქრიანობამ შეადგინა 18,7 პროცენტი, მყავიანობამ — 9 %. საგულისხმოა, რომ ვაზის დაავადებისა და მავნებლების გავრცელების არც ერთი შემთხვევა არ ყოფილა.

ხუთი წლის დაკვირვებიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ ხულოს რაიონის პირობებში ალიგოტეს ჯიში სასურველია გაშენდეს 60 სანტიმეტრი შტამბის სიმაღლეზე, ამ შემთხვევაში ალიგოტეს ჯიშს შემდეგი უპირატესობანი გააჩნია:

1. საგრძნობლად მეტია ყურძნის მოსავალი და უკეთესია მისი ხარისხი;

2. გასხვლა, მწვანე ოპერაციები და სხვა სახის სამუშაოები უფრო მოხერხებულად ტარდება, ვიდრე 100 სანტიმეტრი სიმაღლის შტამბის დროს. მცირდება ზედმეტი ხარჯები — კაცდღეები, საყრდენი მასალა და სხვა.

3. 80-100 სანტიმეტრი სიმაღლის შტამბთან შედარებით 60 სანტიმეტრი სიმაღლის შტამბის შემთხვევაში ყურძენი მეტი შაქრიანობით გამოირჩევა და ერთწლიანი ნაზარდი ყლორტებიც შედარებით უკეთ ვითარდება;

4. 60 სანტიმეტრი სიმაღლის შტამბი მეტი მზის სხივებით სარგებლობს, ვიდრე 100 სანტიმეტრიანი შტამბი.

შტამბის სიმაღლის განსაზღვრა ალიგოტის ჯიშის ვაზისათვის
(ჭუღლის რაიონის სოფ. დიოკისის მაგალითზე)

ცხრილი №5

ვარიანტების დასახელება (თავისუფალი ფორმა 30-40 კვირტაანი შტამბი)	ნგფონ ღვაგნმდაყ ყდმყყმნი	(აბდაყმნიდაყდ) ყდმყყმნი	ყდმყყმნი ყდმყყმნი	ყდმყყმნი ყდმყყმნი	ყდმყყმნი ყდმყყმნი	ყდმყყმნი ყდმყყმნი	ყდმყყმნი ყდმყყმნი	ყდმყყმნი ყდმყყმნი	ყდმყყმნი ყდმყყმნი	ყდმყყმნი ყდმყყმნი	
შტამბის სიმაღლე 60 სმ	34	28	80,3	25	62	1,54	68	100	19,3	8,8	51,4
" სიმაღლე 80 სმ.	35	27	77,3	24,6	61,2	1,52	67,4	97	19	8,8	52
" სიმაღლე 100 სმ.	33,2	27,5	83	24,5	60,5	1,46	64,4	95	18,7	9,0	50

მევენახეობის აგროტექნიკაში ყველაზე რთული და პასუხსაგები სამუშაოა ვაზის გასხვლა.

ეს სირთულე გამოიხატება იმაში, რომ გამსხვლელმა წინასწარ უნდა განსაზღვროს ვაზის ღონე და სიძლიერე, შემდეგ კი ამის კვალობაზე გაითვალისწინოს წლის მოსავალი, მომდევნო წლებში ვაზის ნორმალური ზრდა-განვითარება, ყოველწლიურად ყურძნის მოსავლის გადიდება და ვაზის მსხმოიარობის პერიოდის გახანგრძლივება. ამ ღონისძიებათა განხორციელებისათვის საჭიროა თითოეულ ვაზს ინდივიდუალურად მივუდგეთ.

1935 წელს, როდესაც აჭარაში პირველად გაშენდა დაბლარი ვენახი, საჭირო შეიქმნა ვაზის მოვლის ძირითადი აგროწესების დადგენა, რადგან ამ მთიან რაიონებში ვენახის მოვლის ტრადიციები დავიწყებული იყო. ვაზის გასხვლის ძირითად ფორმად მივიღეთ ცალმხრივი და ორმხრივი ქართული ფორმა, რომელიც დასავლეთ საქართველოში ვაზის გასხვლის ძირითად ფორმად ითვლებოდა. იგი გულისხმობს ერთი ან ორი სამამულო და ამდენივე სანაყოფე რქის დატოვებას (ვაზის სიძლიერის მიხედვით). შართალია ვაზის გასხვლის ცალმხრივმა ფორმამ, როგორც ვიცით, დაკარგა თავისი პირვანდელი მნიშვნელობა საწარმოო ვენახებში და სახეცვლილება განიცადა, მაგრამ სხვლის ახალ ფორმაშიც უპირატესია ისეთი, რომელიც ვაზის მეტი დატვირთვის საშუალებას იძლევა და გამართლებულია ჩვენს პირობებში. ვაზის სხვლის რაციონალური პრინციპის გაგებისა და შესწავლისათვის ქართულ ფორმას ვერ წავართმევთ უპირატესობას, მით უმეტეს, რომ ამ ფორმით სხვლის წესები და პრინციპები შეიძლება გამოვიყენოთ ყველა სახის შპალერის დროს.

გასხვლის ქართულმა ფორმამ აჭარაში კარგი შედეგი გამოიღო და გზა გაგვიხსნა შემდგომში გაფორმების ახალი წესების წარმოებაში დანერგვისათვის.

აჭარის პირობებში, ისე, როგორც საქართველოს სხვა რაიონებში, სხვლა დასაშვებია ვაზის შესვენების პერიოდში, ფოთოლცვენის დამთავრებიდან კვირტების გაღვიძებამდე, ე. ი. ნოემბრიდან მარტის ბოლომდე.

ქართული სხვლის წესით ვაზის გაფორმება, რაც გულისხმობს ერთი ან ორი სამამულე და ამდენივე სანაყოფე რქის დატოვებას (ვაზის სიძლიერის მიხედვით), იწოდება ცალმხრივ ან ორმხრივ ქართულ ფორმად. მომდევნო წელს წინა წელს დატოვებული სანაყოფე მასზე განვითარებული რქებით ვაზს მთლიანად შორდება,

ხოლო სამამულეზე განვითარებული ორი რქიდან ქვედა ზე ისხვლებოდა, ზედა კი 6-8 კვირტზე. პრაქტიკამ ცხადყო, რომ სხვლის ეს წესი აფერხებს ვაზის ზრდა-განვითარებას, მრავალი „ჭრილობის“ მიყენების გამო, ვაზის სიცოცხლის პერიოდი მცირდება და ყურძნის მოსავალიც კლებულობს. როგორც ცნობილია, წინა წლის სანაყოფეზე (პოლარობის მოვლენების გამო) საკმაოდ ღონიერი რქები ვითარდება, რომლებიც სიძლიერით ზოგჯერ სამამულეზე განვითარებულ რქასაც სჯობს. სწორედ წინა წლის სანაყოფეზე ასე კარგად განვითარებული რქების დამატებით სანაყოფედ დატოვება უდევს საფუძვლად სხვლის თავისუფალი და სხვა წესით წარმოებას, სხვლის ეს წესი აჭარის პირობებში აღიღებს ყურძნის მოსავალს და აჩქარებს ვაზის ზრდა-განვითარებას.

ცდების მიხედვით გასხვლის თავისუფალმა ფორმამ აჭარის პირობებში ყველაზე უკეთესი შედეგი მოგვცა.

მოსავლიანობის გადიდების მიზნით, ვაზის გასხვლა ადრე გაზაფხულზე — მცენარეში წვენთა მოძრაობის დაწყებამდე უნდა დამთავრდეს. გასხვლაზე დიდად არის დამოკიდებული ყურძნის მოსავლიანობა. ცუდი გასხვლით შეიძლება მნიშვნელოვნად დაეკარგოთ არა მარტო მიმდინარე, არამედ მომდევნო წლების მოსავალიც. ამიტომ ვაზის გასხვლა სათანადო ცოდნასა და დახელოვნებას მოითხოვს.

ვაზის დატვირთვა-ფორმირების წესების დადგენა

აჭარა მდებარეობითა და ეკოლოგიური პირობებით მნიშვნელოვნად განსხვავდება საქართველოს მევენახეობის სხვა რაიონებისაგან (თბილი მთის და ზღვის ჰავა, მაღალი ფერდობი ადგილები და სხვა), ამავე დროს აჭარაში საუკუნეების მანძილზე დაიწყოებული იყო ვაზის მოვლის ტრადიციები, რაც აძნელებდა ამ ძვირფასი კულტურის აღორძინება-განვითარებას.

საქართველოს მებაღეობა-მევენახეობისა და მეღვინეობის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის აჭარის საყრდენმა პუნქტმა მიზანშეწონილად სცნო შეესწავლა, დაედგინა და წარმოებაში დანერგა ვაზის მოვლის ის ძირითადი აგროლონისძიებანი, რომლებიც მიმართულია ყურძნის მოსავლის გაზრდისა და ხარისხის გაუმჯობესებისაკენ. აქედან გამომდინარე ძირითადი ყურადღება მიპყრობილი უნდა იყოს ვენახებში ვაზის დატვირთვა-ფორმირებისაკენ, რაც ჯიშისა და ეკოლოგიური პირობების კვალობაზე სხვადასხვაგვარ ზეგავლენას ახდენს ყურძნის ხარისხსა და მოსავალზე. ვაზის დატვირ-

თვისათვის და გასხვლის შესაფერი ფორმების დასადგენად 1957 წელს ქედის, შუახევისა და ხულოს რაიონებში შევარჩიეთ კოლმეურნეობები და მოსავლიან ვენახში ვაწარმოვეთ ცდები. აგიღეთ დატვირთვა-ფორმირების ისეთი ვარიანტები, რომელთაც საქართველოს სხვა ეკოლოგიურ პირობებში უკეთესი შედეგები მოგვცეს. ქედის რაიონში ცდები ვაწარმოვეთ სოფლებში — აწქესსა და ქედაში, შუახევის რაიონში — სოფელ შუახევში და ხულოს რაიონში სოფელ ოქტომბრის კოლმეურნეობაში.

სოფელ ქედის კოლმეურნეობაში გამოვცადეთ ჩხავერის ჯიში, ხოლო დანარჩენ სამ კოლმეურნეობაში — ცოლიკაური. ცდები გავიმეორეთ ოთხჯერ. თითოეული დანაყოფი მოიცავდა 200-250 ძირ ვახს შემდეგი ვარიანტებით:

1. ორმხრივი შპალერი 2 სანაყოფე და 2 სამამულე რქით, საერთო დატვირთვა 20-22 კვირტი;
2. ორმხრივი ორსართულიანი შპალერი 4 სანაყოფე და 4 სამამულე რქით, საერთო დატვირთვა 36-40 კვირტი;
3. თავისუფალი სხვლა 3-4 სანაყოფე და 2-3 სამამულე რქით, საერთო დატვირთვა 28-32 კვირტი;
4. თავისუფალი სხვლა 3-4 სანაყოფე და 3-4 სამამულე რქით, საერთო დატვირთვა 36-40 კვირტი;
5. ორმხრივი მოკლე კორდონი 4 სანაყოფე და 4 სამამულე რქით, საერთო დატვირთვა 36-40 კვირტი.

ყოველ საცდელ ნაკვეთში ვაზის კვების არე 2,25 კვადრატულ მეტრს შეადგენდა. ცდის დაწყებამდე ვაზი ისხვლებოდა ქართული წესით ერთ სანაყოფესა და ამდენსავე სამამულეზე 10-12 კვირტის დატვირთვით. მოსავალი ჰექტარზე საშუალოდ 40-50 ცენტნერს უდრიდა, ვაზის საგრძნობლად ძლიერი ვეგეტაციური ნაზარდის მიუხედავად. ამის გამო საცდელ ნაკვეთზე ეს ფორმა — ერთი სანაყოფე და ერთი სამამულე რქა — უარყოფილ იქნა და საკონტროლოდ უფრო ძლიერი დატვირთვა — ორმხრივი შპალერი შეირჩა. გამოსაცდელად აღებული ფორმების და გადიდებული დატვირთვის მისაღებად ვაზის გასხვლისას დატვირთვა ყოველწლიურად თანდათანობით მატულობდა და მესამე წლიდან ცდის დამთავრებამდე ყველა ვარიანტში ვაზი ნავარაუდები დატვირთვით გაისხლა. დაკვირვება 6 წელიწადს გრძელდებოდა (1957-1962 წწ.). ქვემოთ მოგვყავს ექვსი წლის საშუალო მონაცემები ვაზის დატვირთვის, ზრდა-განვითარების, მოსავლისა და ყურძნის ხარისხის შესახებ.

№ 6 ცხრილში წარმოდგენილი ექვსი წლის საშუალო მონაცემებიდან გამომდინარე უნდა დავასკვნათ:

1. აჭარის პირობებში ცოლიკაური უფრო მაღალ მოსავალს

იძლევა (120-130 ცენტნერი ჰექტარზე), ვიდრე ჩხავერი (50-60 ცენტნერი ჰექტარზე);

2. მიუხედავად მაღალი მოსავლიანობისა, ცოლიკაური არ სუსტდება და წლების განმავლობაში მისი რქების საშუალო წაზარდი 100-120 გრამს ქვევით არ ეცემა. ეს იმაზე მეტყველებს, რომ იგი მთელი რიგი წლების მანძილზე შეიძლება იყოს უხვმოსავლიანი;

3. მიუხედავად ზღვიდან დიდი მანძილით დაშორებისა და უზენაეს ნალექებისა, ცოლიკაური შესაფერ სიმკვავესთან ერთად საკმარისი რაოდენობის შაქარსაც აგროვებს (18-19 პროცენტს), ხოლო სამხრეთ და სამხრეთ-აღმოსავლეთ ფერდობებზე გაცილებით მეტს (23-24 პროცენტს);

4. ჩხავერი მართალია დაბალ მოსავალს იძლევა (50-60 ცენტნერი ჰექტარზე), მაგრამ უფრო მეტ შაქარს შეიცავს. მიუხედავად იმისა, რომ საცდელი ნაკვეთი ვაკე ადგილზეა გაშენებული, შაქრიანობამ აქ 19 პროცენტი შეადგინა, ხოლო შესაფერ ფერდობებზე გაშენებული ჩხავერის შაქრიანობა ბევრად მაღალია — 21-22 პროცენტი.

5. სხვლის თავისუფალი ფორმა აჭარაში აღიარებული უნდა იქნეს, როგორც წამყვანი ფორმა ყველა ჯიშის ვაზის მიმართ, კვების არის მიუხედავად.

სხვლის ეს წესი, სხვა ფორმებისაგან განსხვავებით, ვაზის გარკვეულ ჩარჩოებში ჩაყენებას არ ითვალისწინებს. თავისუფალი ფორმის დროს მცენარის ზრდა-განვითარებისათვის შესაბამისად ვაზზე რჩება 2-6 სანაყოფე და ამდენივე არანაკლები სამამულე.

შემდეგ წლებში საფორმე ელემენტების რაოდენობა ვაზის განვითარების მიხედვით იცვლება. ამრიგად თავისუფალი ფორმა მარაოს მიემსგავსება და მრავალსაკვებიან ფორმას წარმოადგენს.

თავისუფალ ფორმას ძირიდანვე გაყოფილი შტამბი და თითოეულ მათგანზე 2-3 რქა უნდა ჰქონდეს. აქედან ზოგი ისხვლება სანაყოფედ, ზოგი კი სამამულედ. სანაყოფეზე რჩება 6-10 კვირტი; სავალდებულო არ არის, რომ ისინი ერთმანეთისაგან თანაბარი მანძილით იყონ დაშორებულნი და ერთნაირ სიმაღლეზე მდებარეობდნენ.

ახალშენ ვენახში თავისუფალი ფორმის მისაღებად, გასხვლის პირველ წელს ვაზზე შეირჩევა 2-3 რქა, აქედან ზოგი გაისხვლება პირველი მავთულის სიმაღლეზე, ზოგი კი მეორე მავთულის სიმაღლეზე.*

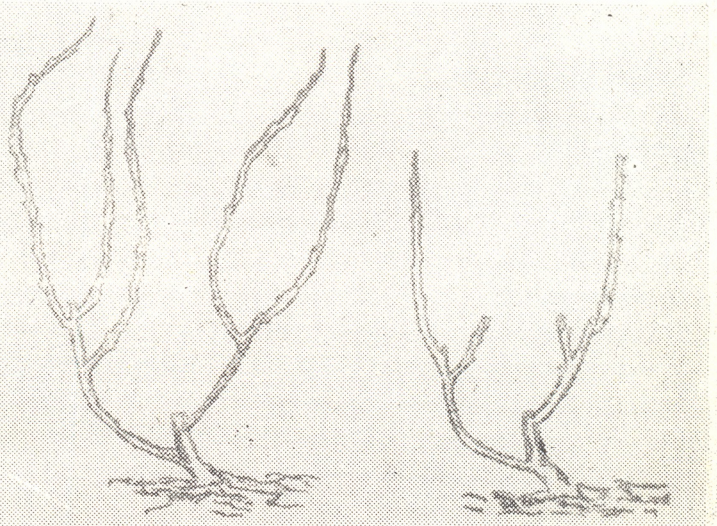
* საქართველოს სსრ მეზღვრობის, მევენახეობისა და მეღვინეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი, მევენახეობის აგროწესები, თბილისი 1975 წ. გვ. 71.

თავისუფალი სხელის ფორმა, გასხვლის პირველი წელი

მაისში ვაზი უნდა გაიდურჩქნოს და თითოეულ რქაზე დატოვებული იქნას 2-3 ზედა ყლორტი.

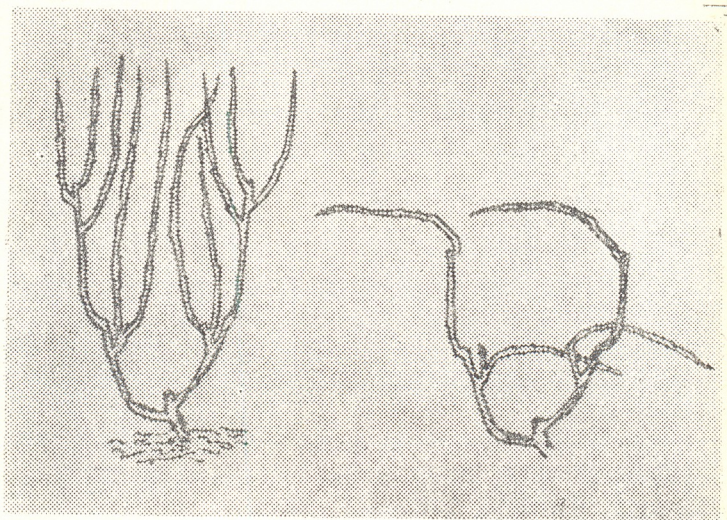
გასხვლის მეორე წელს ვაზზე შეიძლება 4-6 რქის დატოვება, ქედან ზოგი გაისხვლება სანაყოფედ, ზოგი სამამულედ და პირველ და მეორე მავთულზე დაკავდება.

თავისუფალი სხელის ფორმა, გასხვლის მეორე წელი

შემდეგ წლებში ყურადღება ექცევა ვაზის რქების განვითარებას და მათ სიძლიერეს. თუ წინა წელს დატოვებული კვირტები კარგად განვითარდა, მეორე წელს შეიძლება უფრო მეტი სანაყოფეს დატოვება (3-4, ნაცვლად 5-6-ისა). თითოეული მათგანი სიძლიერის მიხედვით გაისხვლება 6-10 კვირტზე.

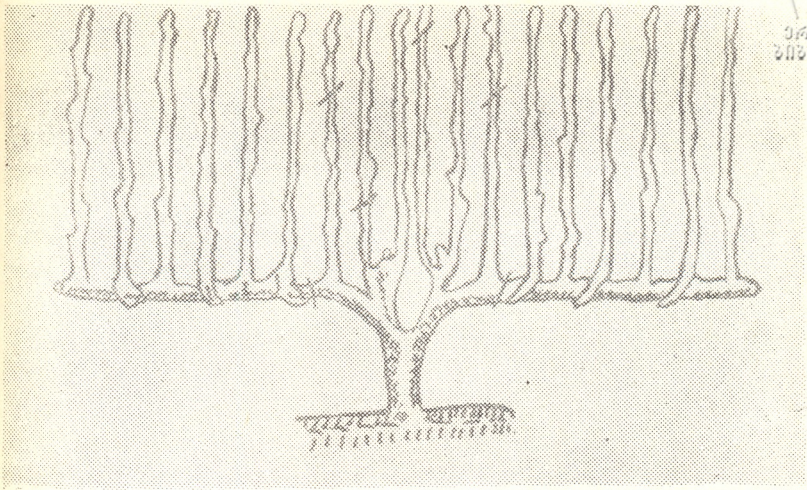
თვისუფალი სხვლის ფორმა, გასხვლის მესამე წელი

ამავე დროს აუცილებელი არ არის სანაყოფე რქა წინა წლის სამამულეზე მდებარეობდეს. თუ ვაზი და მასზე არსებული რქების ზრდა შედარებით სუსტია, წინა წელთან შესაბამისად ნაკლები სანაყოფე რქა უნდა იქნეს დატოვებული.

ქართული ორმხრივი შპალერი. ამ ფორმისას ვაზზე ტოვებენ ორ სამამულე და ორ სანაყოფე რქას, სამამულე ისხვლება 2 კვირტზე, სანაყოფე კი რქის სიძლიერის მიხედვით — 7-12 კვირტზე. ეს ფორმა ძირითადად იმ ვენახებში გამოიყენება, სადაც ვაზის კვების არე 2-2,5 კვ. მეტრს არ აღემატება.

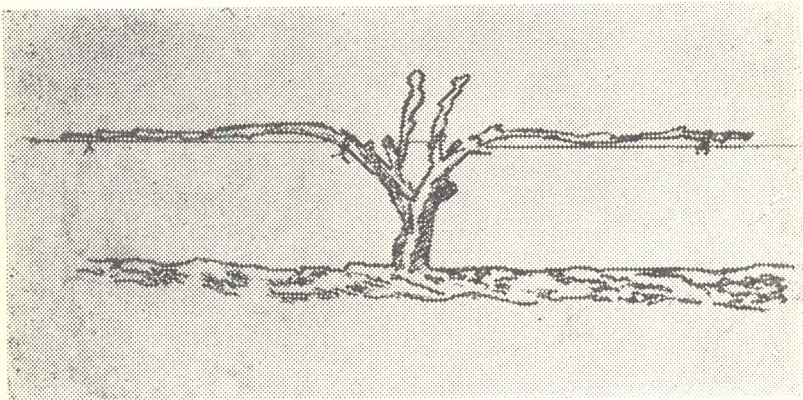
გასხვლის პირველ წელს ძლიერ ვაზზე შეიძლება ორი ერთმანეთის მოპირდაპირედ განწყობილი რქა, რომლებიც შტამბის სიმაღლეზე გაისხვლება და ვერტიკალურად აიკვრება.

კვირტების განვითარების შემდეგ მაისის თვეში თითოეულ შტამბზე შეიძლება 2-4 ყლორტი, დანარჩენი მოცულობა ისხვლება. სუსტი ზრდის ვაზი ქვედა 3-4 კვირტზე გაისხვლება. მეორე წელს შტამბზე გასხვლული ვაზის თითოეულ მხარეზე დარჩება ორი რქა, აქედან ქვედა სამამულე გაისხვლება 2 კვირტზე, ზედა სანაყოფედ — 6-8

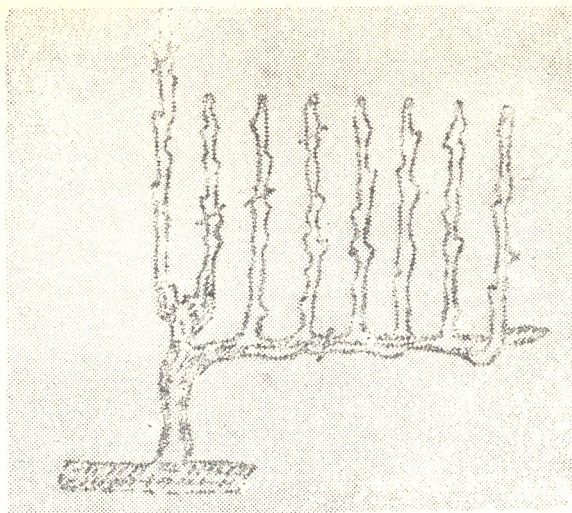
ქართული ორმხრივი შპალერი გაუსხლავი

კვირტზე. თითოეული მხარე ერთმანეთისაგან 10-12 სმ-ის დაშორებით პირველ მავთულზე ჰორიზონტალურად დაკავდება. შედარე-

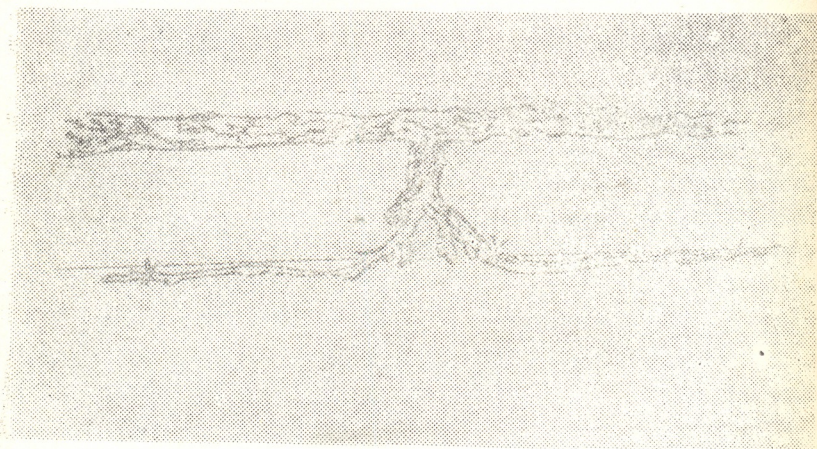

ქართული ორმხრივი შპალერი გასხლული

ბით სუსტად განვითარებული ვაზი გაისხვლება შტამბის სიმაღლეზე. შემდეგი წლიდან ძლიერი ვაზი სრული დატვირთვით ისხვლება, ე. ი. რჩება 2 სასაჯლე ორ-ორ კვირტზე და 2 სანაყოფე თითოეული 7-12 კვირტზე, ზრდის სიძლიერის შესაბამისად.

ცალმხრივი შპალერიდან ვაზის ორმხრივ შპალერზე გადაყვანა
ა) გასხვლამდე

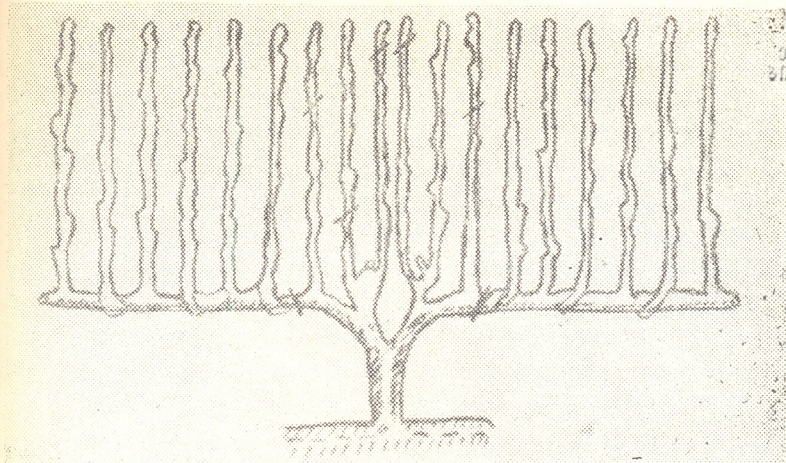
ბ) გასხვლის შემდეგ

ვაზის სოკოვან დაავადებათა წინააღმდეგ ბრძოლა

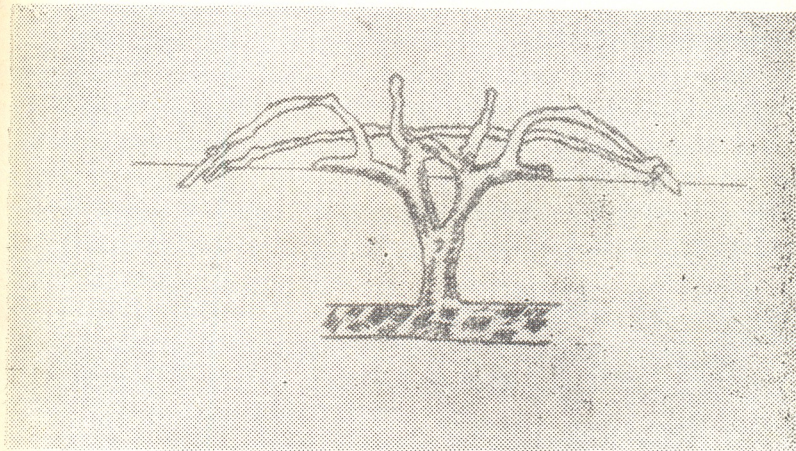
აჭარის ყველა ზონაში ვხვდებით ვაზის ამა თუ იმ დაავადებას, უმთავრესად კი გავრცელებულია კრაქი და ნაცარი.

კრაქი აზიანებს მცენარის ყველა მწვანე ნაწილს და მასობრივად გავრცელებისას შეუძლია მთლიანად დაღუპოს მოსავალი.

ამ დაავადების დროს ვაზის ფოთლის ქვედა მხარეზე სოკო

ქართული ორმხრივი შპალერი გასხვლამდე

ორმხრივი შპალერის ფორმის გადაყვანა თავისუფალი სხელის
(მრავალსაკეცებლიანი) ფორმაზე

ქმნის თეთრ ფიფქს, რომელიც საბოლოოდ მთლიანად ფარავს ფო-
თოლს. ფოთლის ზედა მხარეზე ჯერ ჩნდება ზეთისებრი ყვითელი
ლაქები, შემდეგ მურა ჟანგისფერს იძენს და ახმობს ფოთოლს. ასე-
თი დაავადება თავს იჩენს ყვავილზე, მარცვლებსა და ახალგაზრდა
ყლორტებზე; დაავადებული მარცვლები შავდება, ჭკნება და ცვივა.

ჭრაქით დაავადების თავიდან ასაცილებლად იხმარება ერთ-
პროცენტუანი ბორდოს ხსნარი. მისი დამზადებისას ხის ან თიხის

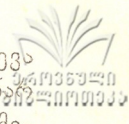
ჭურჭელში უნდა ჩავასხათ 90 ლიტრი წყალი და ჩავუშვათ მარლის პარკში გახვეული ერთი კილოგრამი შაბიამანი, მეორე ჭურჭელში — 10 ლიტრი წყალი და ერთი კილოგრამი ჩაუქრობელი კირი. შემზადებულ ხსნარებს დროგამოშვებით ჯოხით უნდა ავურიოთ.

ხსნარების დაყენების მეორე დღეს, თუ თბილი და წყნარი ამინდია, ორივე ხსნარი ერთმანეთში უნდა შევუვრიოთ. ამის შემდეგ საცერს დავადგამთ შაბიამნის ჭურჭელს და დავასხამთ კირის რძეს. შესქელების შემთხვევაში ამოვიღებთ შაბიამნის ხსნარს, დაუმატებთ შესქელებულ კირს და ხელმეორედ გავატარებთ საცერში. ნახევ ბორდოს ხსნარს როგორც წესი, უნდა ჰქონდეს ნეიტრალური ან ტუტე რეაქცია. თუ ამინდი არახელსაყრელია (მოღრუბლულობა ან წვიმაა მოსალოდნელი), მაშინ შაბიამანისა და კირის ხსნარი ცალკე უნდა შევიზანხოთ და დაველოდოთ ხელსაყრელი ამინდის დადგომას. როდესაც შაბიამანი ან კირს შევაზავებთ, ხსნარი იმავე დღეს უნდა დაიხარჯოს, შაბიამანი ვენახს უნდა შევასხუროთ წყნარ ამინდსა და მშრალ პირობებში. შესხურების დროს ხსნარის წვეთები ფოთლის ქვედა მხარეს კარგად უნდა მოხდეს, რათა წვრილი შეფეხები ფოთლებს წინწკლებად შერჩეს.

მრავალი წლის გამოცდილებიდან გამომდინარე, აჭარაში ვაზის პირველი და მეორე წამლობა უნდა ჩატარდეს ყვავილობის დაწყებამდე, ხოლო მესამე წამლობა ყვავილობის დამთავრებისთანავე, შეოთხე და მეხუთე წამლობა კი ამინდის კვალობაზე. ვავიხსენოთ ქართული ხალხური სიბრძნე: ვაზს უთქვას: „მე რომ ყვავილში შევალ, ნეტავი ჩემი პატრონი ავად გახდესო, ვერც თვითონ შემოვა და ვერც სხვას შემოიყვანოსო“. ასე რომ, ყვავილობის პროცესში არამცდარამც არ შეიძლება შეწამვლა.

ახლად გაშენებული ვენახი უნდა შეიწამლოს ვეგეტაციის პერიოდში ათ-თორმეტჯერ, ხოლო სანერგეში ახლად დარგული ვაზი ყოველ შვიდ დღეში ერთხელ.

ნაცარი აავადებს ფოთლებს, ყვავილს, ნაყოფსა და ყლორტებს. ამ ავადმყოფობის დამახასიათებელია ნაცრისფერი ფიფქი, რომელიც წარმოიშობა უმთავრესად ფოთლის ზედა მხარეზე ოდნავ ამოზნექილი ლაქების სახით, რამდენიმე ხნის შემდეგ ფიფქი ფხვნილისებური ხდება. ნაცრით ძლიერ დაავადებული ფოთლები მუქდება, ნაოჭდება და ხმება. დაავადებულ ყვავილში განაყოფიერება ნორმალურად არ მიმდინარეობს. ნაცარი უფრო ხშირად ნაყოფზე ვითარდება და მეტად საზიანოა ისრიმობის ფაზაში: დაავადებული მარცვალი აღარ იზრდება, მას კანი უხვედება და უსკდება იმდენად, რომ ხშირად წიპწაც გამოჩნდება ხოლმე.

ნაცრის წინააღმდეგ იხმარება გოგირდი. გოგირდის შეფრქვევა კარგ შედეგს იძლევა მაღალი ტემპერატურის დროს, მზიან, წყნარ ამინდში (ნამის აშრობის შემდეგ), შუადღისას კი დიდ სიციხეში შეფრქვევას უნდა ვერიდოთ.

პირველი შეფრქვევა ტარდება ყვავილობამდე, მეორე ყვავილობის პერიოდში, მესამე და მეოთხე კი ყვავილობის შემდეგ.

როდესაც ჭრაქისა და ნაცრის წინააღმდეგ წამლობის ვადები ერთმანეთს ემთხვევა, მაშინ გოგირდი უნდა შევაფრქვიოთ ბორდოს სითხის შესხურების შემდეგ ან ბორდოს ხსნართან ერთად უნდა ვიხმაროთ ხსნადი გოგირდი.

სასუქის გამოყენება ვენახში

მინერალური და ორგანული სასუქების რაციონალურად გამოყენება მყარი და ხარისხიანი პროდუქციის მიღების საწინდარია.

გამოცდილმა კოლმეურნეებმა იციან, რომ სასუქების წესიერად გამოყენებით შესაძლებელია მოსავლიანობის ერთიორად გადიდება.

სადაო არ არის, რომ აგროტექნიკურ ღონისძიებათა შორის სასუქი ყველაზე ძლიერი ფაქტორია.

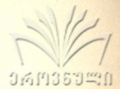
ვაზი, როგორც მრავალწლიანი მცენარე, ერთსა და იმავე ნაკვეთზე მრავალი ათეული წლის განმავლობაში ცოცხლობს, ამიტომ ნაკვეთს ესაჭიროება საკვები ნივთიერებებით ხელოვნური განოყიერება.

სამუშაო პროცესების რაციონალურად წარმართვა უპირველესად გულისხმობს ნიადაგის ნაყოფიერების აღდგენას და იმ მიზნით სასუქების გამოყენებას. ამ ღონისძიებათა გატარებას აჭარის პირობებში მეტად დიდი მნიშვნელობა აქვს.

აჭარაში ვაზი ძლიერ იზრდება და მაღალმოსავლიანია, ნიადაგი კი ღარიბია და მეტი განოყიერება ესაჭიროება, სამწუხაროდ, ამაზე ნაკლებად ზრუნავენ.

ფესვთა სისტემასთან სასუქების მიახლოების მიზნით საჭიროა ნიადაგში მათი ღრმად შეტანა მწკრივებში გატარებული ღრმა კვლების დახმარებით, განსაკუთრებით მცირე ნალექებიან რაიონებში.

დადასტურებულია, რომ მინერალური სასუქების ნიადაგში ღრმად შეტანა უკეთეს შედეგს იძლევა, ვიდრე მათი ზედაპირზე მოფრქვევა და ჩახვნა-ჩაბარვა. სასუქების ცალმხრივი შეტანა (განსაკუთრებით აზოტოვანი სასუქების) მკვეთრად ამცირებს პროდუქციის ხარისხს: კლებულობს ყურძნის შენახვის უნარი და იგი სიმწი-

ფის პერიოდშივე ლპება. ამგვარი მასალისაგან დამზადებული ნო დიდხანს არ იწმინდება, ნაკლებ ჰარმონიულია და დიდხანს არ ინახება. ამიტომ უპირატესობა უნდევ მიეკუთვნოს ორგანულ-მინერალური სასუქების ნარევის სახით შეტანას, როგორც ეს მოქმედი აგროწესებითაა გათვალისწინებული.

კირი აუმჯობესებს ნიადაგის ფიზიკურ თვისებებს, ანეიტრალებს მჟავე რეაქციას, რითაც საგრძნობლად ზრდის ნიადაგის ნაყოფიერებას. ამის შედეგად მკვეთრად მაღლდება ყურძნის ხარისხიც.

კირი არასოდეს არ უნდა აგრიოთ სხვა მინერალურ სასუქებში, არამედ ცალკე უნდა შევიტანოთ ნიადაგში.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს ორგანული სასუქების (ნაკელი, ტორფი) გამოყენებას, რადგან ამ სასუქების სკამოდ დიდი რეზერვებია აჭარაში: ნაკელი ბევრია საზაფხულო საძოვრებზე, ხოლო ტორფი ქობულეთის რაიონში.

ამ ღონისძიებათა გატარება დიდად შეუწყობს ხელს მევენახეობის შემდგომ განვითარებას. ახლო მომავალში გაცილებით მეტი ყურძენი მიეყიდება სახელმწიფოს და მნიშვნელოვნად გაიზრდება კოლმეურნეობათა ფულადი შემოსავალი.

ვაზის მწვანე ნაწილების ოპერაციები

ვაზის მწვანე ოპერაციების დროზე და მალღხარისხოვნად წარმოება ერთ-ერთი აუცილებელი და მეტად მნიშვნელოვანი სამუშაოა.

მწვანე ოპერაციების შემსრულებელი კარგად უნდა იცნობდეს სხვლის წესებს, დახელოვნებული უნდა იყოს პრაქტიკულ მუშაობაში, რადგან ყლორტების ვარგისიანობის სწორად განსაზღვრას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. დროულად და წესიერად თუ შევადლოთ ყლორტებს, ამით უზრუნველვყოფთ ვაზის ნორმალურ ზრდა-განვითარებას, ხოლო ყლორტების უწესოდ შეცვლის შემთხვევაში ვაზი დასუსტდება

რაც უფრო ადრე ხდება ზედმეტი ყლორტების მოცილება, იმდენად ნაკლები საზრდო იკარგება და დატოვებული ყლორტები უფრო კარგად და ნორმალურად ვითარდებიან. ამიტომ ეს ოპერაცია ვაზის შტამბზე ყლორტების განვითარების დაწყებისთანავე უნდა ჩავატაროთ.

შტამბზე ამონაყარი ყლორტების უმეტესობა მცენარეს უნდა მოვაცილოთ. ის ყლორტები კი, რომლებიც მომავალი წლისათვის გადასაწვენად, შტამბის დასადაბლებლად ან სამამულე რქაზე არა-

წესიერად გამოტანილი ყლორტების შესაცვლელად გვინდა, უნდა შევუწარმოთ.

სამამულესა და სანაყოფე რქას ზედმეტი ყლორტები ნაზარდის განვითარებას ისეთ ფაზაში უნდა მოვაცილოთ, როდესაც ადვილია მოსავლიანი და უნაყოფო ყლორტების გარჩევა. ხშირად ამ სამუშაოს მხოლოდ უნაყოფო ყლორტების მოცილებით საზღვრავენ, რაც სწორი აო არის, ვინაიდან ვაზისათვის მწვანე ზედაპირი და ფოთლების განსაზღვრული რაოდენობა აუცილებელია მისი არსებობისათვის.

ვაზის ყლორტების სუსტი ზრდის შემთხვევაში სანაყოფე უნაყოფო ყლორტების შეცლა მიზანშეწონილი არ არის.

მევენახეობა-მელვინეობის განვითარების საქმეში აჭარის პირობებისათვის მეტად დიდი მნიშვნელობა აქვს ცალკეული აგროლონისძიებების შესწავლას, ამიტომ საყრდენმა პუნქტმა საჭიროდ სცნო მწვანე ოპერაციებიდან ცის გახსნის აგროვადების დადგენა.

ცის გახსნა მოიცავს ყლორტების წვეროების მოცილების ოპერაციებს. ეს სამუშაო სრულდება ვაზის ზრდის შენელების პერიოდში, მაშინ, როდესაც ყლორტი გახევებულია. ცის გახსნას მიმართავენ მევენახეობის თითქმის ყველა რაიონში, მაგრამ მას ხშირად ზერელედ ატარებენ, ამიტომ ეს ოპერაცია სასარგებლო რომ იყოს, ამისათვის საჭიროა იგი სრულდებოდეს ვაზის ჯიშური თვისებებისა და ადგილის კლიმატური პირობების შესაბამისად.

ამ მიზნით ცდები ვაწარმოეთ 1965-1967 წლებში შემდეგი სქემის მიხედვით.

ცის გახსნა	5 ივლისი
— „ —	15 ივლისი;
— „ —	25 ივლისი.

დანაყოფზე: ორი მწკრივი, განმეორება 4, კვების არე 2,25 კვადრატული მეტრი, ცდა ჩატარდა ქედის რაიონის სოფელ ცხემნის და შუახევის რაიონის სოფელ შუახევის კოლმეურნეობაში. იხ. ცხრილები №№ 7, 8.

სამი წლის დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ ქედისა და შუახევის რაიონების პირობებში ვაზის ცის გახსნა უნდა მოხდეს ყოველი წლის 25 ივლისიდან. ამ ოპერაციის ამ დროისათვის ჩატარება ხელს უწყობს ყურძნის უხვი მოსავლის მიღებას და აღმჯობესებს პროდუქციის ხარისხს. ამ შემთხვევაში ორგანული ნივთიერებების შეღარებით მეტი ნაწილი ხმარდება რქისა და ნაყოფის განვითარებას, ამასთან ნაწილობრივ აუცილებელია სიცხისაგან მტევნების და-

ზიანება, საგრძნობლად მცირდება ზედმეტი ყლორტების რეზერვაჲც, რაც დაკავშირებულია დამატებით ხარჯებთან.

ცის გახსნა ხელს უწყობს აგრეთვე ვეგეტაციური ნაწილების მომწიფებას და იძლევა კარგ სანამყენე მასალას.

ვენახის მორწყვა

დასავლეთ საქართველოში, როგორც ჰარბტენიან მხარეში, ვენახს უმეტეს შემთხვევაში არ რწყავენ. საერთოდ კი მორწყვა დაკავშირებულია ტენისადმი ვაზის მოთხოვნილებაზე (განვითარების ცალკეული ფაზების მიხედვით), ნიადაგის ხარისხსა და მის ფიზიკურ თვისებებზე.

აჭარის მთიან რაიონებში ზღვის დონიდან 400-1.1000 მეტრზე გაშენებულ ზვრებს ზაფხულობით ტენი აკლიათ. ეს აფერხებს ვაზის ცალკეული ორგანოების ზრდა-განვითარებას, ამცირებს ნახშირბადის შეთვისებას და ხელს უშლის ყურძნის სრულ დამწიფებას: მარცვლები აღარ იზრდება, წვრილია, ნაკლებ წვნიანია და გასქელებული კანი აქვს. ამიტომ საგრძნობლად მცირდება ყურძნის მოსავალი და ეცემა მისი ხარისხი.

ხულოს რაიონის სოფელ დიოკნისის კოლმეურნეობაში 4 ჰექტარზე გაშენებული ალიგოტე 1966 წელს გვალვების გამო დაკნინდა. აგვისტოში ეს ნაკვეთი მოვრწყით და სულ რაღაც 10-15 დღის შემდეგ ვაზი საგრძნობლად გამოკეთდა, წინა წელთან შედარებით ყურძნის საშუალო საჰექტარო მოსავალი გათვალისწინებული 50-55 ცენტნერის ნაცვლად 68 ცენტნერამდე ვაიზარდა. 1969 წელს ამ კოლმეურნეობაში მოეწყო ვაზის ორჯერადი მორწყვა. პირველი — ივლისში, მეორე კი — აგვისტოში.

მეორე რწყვის დროს საგრძნობლად იმატა ვაზის ვეგეტაციამ, დაიწყო ყლორტების ძლიერი ზრდა. შემდგომში ამ კოლმეურნეობაში ვენახების მორწყვა, როგორც მოსავლის ზრდის ერთ-ერთი პირობა, ტრადიციად დამკვიდრდა.

ამ საკითხებთან დაკავშირებით ჩვენი მონაცემები შევადარეთ პროფესორ გ. ტ. სელიამინოვის (1938-26) შრომაში მოტანილ აგროკლიმატურ მაჩვენებლებს, სადაც ნაკლებტენიანი პერიოდი 0,9-1,0 ჰიდროთერმიული კოეფიციენტით ხულოში აღინიშნება 7 ივლისიდან 23 აგვისტომდე. უფრო გვალვიანი დღეები დგება 31 ივლისიდან 15 აგვისტომდე და ამ პერიოდში საჭიროა ნიადაგის მორწყვა. ამრიგად, 7 ივლისიდან 23 აგვისტომდე (47 დღის განმავლობაში) რაიონის სავარგულები ორჯერ უნდა მოირწყას.

შუახვევის რაიონის ზონაში (ფურტიოში) ნაკლებტენიანი პერი-
 ოდი იწყება 20 ივლისიდან და გრძელდება 2 სექტემბრამდე (59
 დღე). ცხადია, აქაც აუცილებლად საჭიროა მორწყვა. ამ პერიოდში
 გამოიყოფა ორი უფრო გვალვიანი დღეები — 5 ივლისიდან 2 სექ-
 ტემბრამდე (59 დღე).

ქედის რაიონი ხასიათდება როგორც ზომიერი, ისე ჭარბტენი-
 ანი პერიოდით. აქ საერთოდ ვენახს მორწყვა არ სჭირდება, მაგრამ
 პრაქტიკული გამოცდილებიდან გამომდინარე ზოგიერთი ნაკვეთი
 მაინც საჭიროებს მორწყვას.

საერთოდ კი უმჯობესია, რომ ამ რაიონებში ვენახების მორწყ-
 ვა დაკანონდეს, როგორც სხვა აგროლონისძიებანი. მოსახლეობა უნ-
 და დარწმუნდეს მორწყვის სიკეთეში და იზრუნონ სარწყავი არხე-
 ბის მოწყობაზე.

მთიან რაიონებში (ადგილმდებარეობისა და კლიმატური პირო-
 ბების გათვალისწინებით) ვენახების მორწყვა უნდა ჩატარდეს ზა-
 ფხულის განმავლობაში ორჯერ შემდეგ ვადებში.

ხულოს რაიონში

პირველი მორწყვა — 10-დან 25 ივლისამდე; მეორე მორწყვა
 — 10-დან 20 აგვისტომდე;

შუახვევის რაიონში

პირველი მორწყვა — 10-დან 20 ივლისამდე; მეორე მორწყვა
 — 5-დან 20 აგვისტომდე.

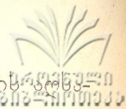
მორწყვა დიდ გავლენას ახდენს ვაზის ზრდა-განვითარებაზე და
 მკვეთრად აღიღებს მოსავალს, აგრეთვე, აუმჯობესებს ყურძნის ხა-
 რისხს.

სეტყვისაგან დაზიანებული ვაზის მოვლა

აჭარის მთიან რაიონებში სასოფლო-სამეურნეო კულტურები-
 სათვის საზიანო ძლიერი სეტყვა ძალზე იშვიათი მოვლენაა, ღრმა
 მოხუცებსაც კი არ ახსოვთ ასეთი რამ, თუ მხედველობაში არ მივი-
 ლებთ 1969 წლის 24 ივნისში მოსულ სეტყვას.

ამ სეტყვამ საგრძნობლად დააზიანა ქედის რაიონის ექვსი კო-
 ლმეურნეობის სასოფლო-სამეურნეო კულტურები, მათ შორის ვა-
 ზი. კერძოდ, სოფელ აგარაში მოსულმა სეტყვამ მთლიანად გაანად-
 გურა კოლმეურნეობისა და საკარმიდამო ნაკვეთებზე გაშენებული
 ვენახები.

მართალია სეტყვა იშვიათია აჭარაში, მაგრამ მაინც საჭიროა

ვიცოდეთ ზოგიერთი რამ სეტყვისაგან დაზიანებული ზვრები და ღგენად.

სეტყვა აზიანებს ვაზის საფორმე ელემენტებს და უარყოფითად მოქმედებს აგრეთვე მომდევნო წლის მოსავალზე.

სეტყვისაგან დაზიანებული ვაზის მთლიანად აღდგენა გასხვლის საშუალებით არ შეიძლება. ეს ოპერაცია ხელსაყრელ პირობებში გამოიწვევს მხოლოდ მდგომარეობის ნაწილობრივ გაუმჯობესებას.

თუ ჩვენ გვინდა დასეტყვილი ვაზის მოვლის წესები დავადგინოთ, უპირველესად უნდა ვიცოდეთ, თუ რამდენად მიზანშეწონილი იქნება სხვლის გამოყენება კონკრეტულად მოცემული დაზიანებული ვაზის გასაძლიერებლად. ამიტომ ჯერ საჭიროა სწორი დიაგნოზის დასმა და შემდეგ სხვლის წესების მისადაგება.

პროფესორი ვ. ქანთარია* აღნიშნავს, რომ დასეტყვილი ვაზის სხვლას უნდა მივმართოთ იმ შემთხვევაში, როდესაც სამაშუღე ყლორტები დაზიანებულია უწყვეტ ზოლებად და მთლიანად მოსპობილია ყველა სახის მწვანე ნაწილები. ამასთანავე სხვლის გამოყენების საკითხი უმეტეს შემთხვევაში დასმული უნდა იქნეს ყვავილობის დაწყებამდე, დასეტყვის შემთხვევაში უფრო გვიან. დასეტყვის შემთხვევაში მასობრივად გასხვლას იშვიათად მიმართავენ.

ყვავილობის დაწყებამდე 10-15 დღით ადრე ვაზის დასეტყვისას გასხვლის უკეთეს წესად უნდა მივიჩნიოთ პირველადი ნაზარდის აცლა მთლიანად. ამ დროს მეორადი ყლორტების განვითარება გათვალისწინებული უნდა იქნეს იმ ფარული, მარტივი და შემცველი კვირტებისაგან, რომლებიც ვეგეტაციის დასაწყისში რაიმე მიზეზით არ განვითარდნენ. მარტივი და ფარული კვირტებისაგან განვითარებული ყლორტები კი უმეტეს შემთხვევაში უმოსავლოა ან ნაკლებ მოსავლიანია. ადრე დასეტყვის დროს დაზიანებული ყლორტების ბაზისების დატოვება გასხვლისას ნამხრევების მიღების თვალსაზრისით მიზანშეწონილად არ ჩაითვლება, ვინაიდან მათი მდებარეობა ნაკლებად ხელსაყრელია ვაზის ფორმის აღსადგენად, ამავე დროს ამ პერიოდში ილლიიდან ვითარდება ნამდვილი ნაზარდი, რომელიც ჩვეულებრივად უმოსავლოა. ამგვარად, როგორც ნაზარდის, ისე მეორადი მოსავლის მიღების თვალსაზრისით, ვაზის ამ ფაზაში ნაზარდი აღარ არის საინტერესო.

ყვავილობის პერიოდში დასეტყვის დროს, როდესაც სხვლა მიზანშეწონილად არ მიაჩნიათ, უმჯობესია ვაზი გავსხლათ კომბინირებული წესით, ე. ი. დაზიანების ხასიათისა და ხარისხის მიხედვით, ყლორტების მთლიანად მოჭრით ან მუხლიანი ბაზისის დატო-

* პროფ. ვ. ი. ქანთარია, თბილისი, 1950, გვ. 243.

ვებით. სხვა დამოკიდებულია ძირითადი სამამულე ყლორტების დაზიანების ხარისხზე. ის ვაზი, რომლის სამამულე ყლორტზე ბუნა-
ლური კვირტების განვითარების საშიშროება არ არის, არ უნდა გა-
ისხლას.

სეტყვისაგან დაზიანებული ვაზის გასხვლა რამდენადაც დაგვი-
ანდება, იმდენად უფრო ადვილად განვითარდება ილღის კვირტები,
რომელთაგანაც ნორმალურად უნდა იქნეს მიღებული მომავალი
წლის ძირითადი ყლორტები.

სეტყვისაგან დაზიანებული ვაზის გასხვლის შედეგად მიღებუ-
ლი მეორადი ნაზარდის მტევნები და მარცვლები ნაკლები სიდიდი-
საა, ვიდრე პირველადი ყლორტებისა. მეორად მოსავალში საკმაო
რაოდენობით არის შაქარი, მაგრამ მყავიანობა მაინც ძლიერ მალა-
ლი რჩება. ამ შემთხვევაში უნდა გავითვალისწინოთ პირველ პე-
რიოდში ჩატარებული სხვლის შედეგად მიღებული მეორადი მოსავ-
ლის ხარისხი. ძლიერ გვიან წარმოშობილი მეორადი მტევანი რასა-
კვირველია არ დამწიფდება და მისი ხარისხი მხედველობაში არ მი-
იღება. უდაოა, რომ ნასეტყვი ვაზის გასხვლის შედეგად მიღებული
ყლორტი და ყვავილები განსაკუთრებით ზიანდებიან ჭრაქითა და
ნაცრით, რის გამოც აუცილებელია შაბიამნის ხსნარის შესხურება
და გოგირდის შეფრქვევა რაც შეიძლება ხშირად. ასევე საჭიროა
დასეტყვის შემდეგ შაბიამნის შესხურება იმ ვაზისათვის, რომელიც
არ ისხვლება.

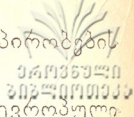
დასკვნები და წინადადებები

მევენახეობა-მელვინეობის დაქვეითება-დაცემას აჭარაში ხელი
შეუწყო ყოფა-ცხოვრების იმ წესებმა, რომლებიც დამკვიდრდა ამ
კუთხეში თურქეთის საუკუნოვანი ბატონობის პერიოდში.

თურქი დამპყრობლების მიერ აჭარის მდიდარი ტყეების გაჩეხ-
ვა-გადაწვის გამო რამდენამდე შეიცვალა ამ კუთხის ბუნებრივ-
კლიმატური პირობები. მაღალი მთების გაშლევლებამ ბუნება უფრო
მკაცრი გახადა, მაგრამ სამრეწველო მევენახეობა-მელვინეობის გან-
ვითარებისათვის ხელშემწყობი პირობები მაინც დარჩა.

ვენახების გაშენება ძირითადად წარმოებს აჭარისწყლის ხეო-
ბის ორივე მხარეზე, განსაკუთრებით კი მარცხენა მხარეზე. შერჩეუ-
ლი ჯიშების მიხედვით, მევენახეობა შეიძლება განვითარდეს ზღვის
დონიდან 1100 მეტრ სიმაღლემდე. ცნობილია, რომ სავენახე ფარ-
თობები ამჟამად დაკავებულია თამბაქოს კულტურით. შემდგომში
ვენახი უნდა გაშენდეს ფერდობებზე დატერასებით. ეს საკითხი უნ-

და გადაწყვიტოს სპეციალურმა კომისიამ ადგილობრივი პირობების გათვალისწინებით:

ა) ქვედა ზონაში მევენახეობა უნდა განისაზღვროს ტიპის მსუბუქი სუფრის ღვინის წარმოებით. ძირითადად ამ ზონაში უნდა დაინერგოს სუფრის ყურძნის ჯიშები, ადგილობრივი კურორტებისა და ქალაქების ახალი ყურძნით მოსამარაგებლად;

ბ) საშუალო ზონაში მეღვინეობას უნდა მიეცეს, როგორც სუფრის მშრალი, ასევე ნახევრად ტკბილი და საკონიაკე ღვინო-მასალის მიმართულება.

გ). მაღალ ზონაში მეღვინეობას მიეცემა ადგილობრივი მოხმარების ღვინის, შამპანური და საკონიაკე ღვინო-მასალის წარმოების მიმართულება.

წლების მანძილზე ჩატარებული მუშაობით დავადგინეთ, რომ თანამედროვე დონეზე აგროტექნიკის დანერგვით აჭარაში შეიძლება ყურძნის უხვი და ხარისხოვანი მოსავლის მიღება, სათანადო ტექნოლოგიის გატარებით კი მაღალხარისხოვანი ღვინო-მასალის წარმოება. ამისათვის უნდა განხორციელდეს შემდეგი კომპლექსური აგროტექნიკური ღონისძიებანი:

1. ვენახები უპირატესად უნდა გაშენდეს სამხრეთ და სამხრეთ-აღმოსავლეთ ფერდობებზე. შერჩეულ ნაკვეთებზე ნიადაგი უნდა იყოს ღრმა, სტრუქტურირანი, ნოყიერი, ფხვიერი, წყლის კარგი გამტარი.

2. ვენახების გასაშენებლად პლანტაჟი აუცილებლად უნდა მომზადდეს შემოდგომაზე, ვაზის დარგვამდე 3-4 დღით ადრე, მისი სიღრმე უნდა იყოს სულ ცოტა 50-60 სმ.

3. წარმოებული ცდებით დადგინდა, რომ აჭარის იმ რაიონებში, სადაც შეიძლება მექანიზაციის გამოყენება, ვენახების გაშენება უმჯობესია 2X1,25 ან 2X1,5 მეტრ კვების არეზე, ფერდობ ადგილებში კი, სადაც მექანიზაცია არ გამოიყენება, ვენახები უნდა გაშენდეს როგორც 1,5X1,5, ასევე 1,5X1,25 მეტრ კვების არეზე.

4. არა მარტო ხულოს რაიონის პირობებში, არამედ აჭარის სხვა რაიონებშიც ყველა ჯიშის ვაზის შტამბის სიმაღლე ვაკე ადგილებში უნდა იყოს არა ნაკლებ 60 სანტიმეტრისა, ხოლო ფერდობებზე — 50 სანტიმეტრი.

5. სხვლის თავისუფალი ფორმა (ვაზის სიძლიერის მიხედვით) აჭარის პირობებში უნდა იყოს წამყვანი ყველა ჯიშისა და კვების არის შემთხვევაში.

6. სამი წლის ცდების მონაცემებით დადგინდა, რომ აჭარის პირობებში ვაზის ცის გახსნა კარგ შედეგს იძლევა 25 ივლისიდან.

7. გადამჭრელი ზომები უნდა მივიღოთ ვენახებში მეჩხერიანო-

ბის სალიკვიდაციოდ და შერეული უვარგისი ჯიშების ამოსაძირკვად. იმ ანგარიშით, რომ უკანასკნელ ორ წელიწადში დავამთავრეთ ერთ ზვრების ვაზით შევსება, ამ დანიშნულებით ვაზზე უნდა შეი-
რჩეს ძლიერად განვითარებული რქები და შემოდგომიდანვე მათი გადაწვენის გზით შეივსოს ყველა მოცდენილი ადგილი.

8. კატეგორიულად უნდა აიკრძალოს ვენახის გაშენება საკუთარ ძირზე, როგორც პრაქტიკაში მიუღებელი წესი.

9. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს ფილოქსერა-გამძლე საძირე ვაზის სადედეს გაშენებას.

10. მიზანშეწონილი და აუცილებელია რესპუბლიკური მნიშვნელობის ვაზის სანერგე მეურნეობის მოწყობა. სანერგეში გამოყვანილი უნდა იქნას როგორც ადგილობრივი, ასევე შემოტანილი ვაზის პერსპექტიული ჯიშები.

11. ვაზის ადგილობრივი სახეებიდან უნდა შეიქმნას ჯიშთა გამოცდის ნაკვეთი საქართველოს მებაღეობა-მევენახეობისა და მეღვინეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის აჭარის საყრდენი პუნქტის ხელმძღვანელობით.

12. მოსავლიანობის გადიდების მიზნით, სადაც ეს მოსახერხებელია, კოლმეურნეობებში უნდა მოეწყოს სარწყავი არხები და დაწესდეს ვენახების მორწყვა ზაფხულის განმავლობაში ორჯერ ზემოხსენებულ ვადებში.

13. აჭარის მთიანი რაიონების მევენახეობაში ახლო მომავალში უნდა დაინერგოს შრომატევად სამუშაოთა მექანიზაცია. სამუშაო პროცესების გაადვილებისა და პროდუქციის თვითღირებულების შემცირებისათვის, რასაც შემდგომში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს. შემოზიდული უნდა იქნეს კოლმეურნეობებისათვის ვიწროგაბარიტიანი ტრაქტორები ვენახების ნოხვნის, კულტივაციისა და შეწამვის მიზნით.

14. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს ნაკვეთების გაპიროვნებას. იქ, სადაც ვენახები გაპიროვნებულია მრავალი წლით, ყველგან ყურძნის მაღალ და ხარისხოვან მოსავალს იღებენ, ხოლო იქ, სადაც მევენახე ხშირად იცვლება, დაბალ და უხარისხო მოსავალს ღებულობენ. ეს იმიტომ, რომ უკანასკნელები დაინტერესებული არიან არა ვენახის მოვლით, არამედ ერთჯერადი დიდი მოსავლის მიღებით, ვაზის ძლიერი დატვირთვის შედეგად, რაც უარყოფითად მოქმედებს ვაზის შემდგომი წლების მოსავალზე და მის ნორმალურ ზრდა-განვითარებაზე.

15. მეტი ყურადღება უნდა მიექცეს მევენახეობაში პირად დაი-

ინტერესებას. მშრომელთა პირადი დაინტერესება ჩვენი ქვეყნის მკურნეობის განვითარებაში მნიშვნელოვანი სტიმულია. „პირადი ინტერესება, — გვასწავლის ვ. ი. ლენინი, — ამალღებს წარმოებას“.*

მატერიალური დაინტერესების პრინციპი სახალხო მეურნეობის ყველა დარგში ხორციელდება, იგი მოქმედებს აგრეთვე კოლმეურნეობებში. ამ ღონისძიების განხორციელებას ჩვენთან მევენახეობაში ჯერ კიდევ სათანადო ყურადღება არ ეთმობა.

ერთი შეხედვით, ყურძნის ნატურით არ გაცემა აჭარაში თითქოს ხელს უწყობს გეგმის შესრულებას. მართალია, პირველ წელს გვაძლევს რაღაც შედეგათს, ხოლო შემდეგ წლებში კოლმეურნეს დაინტერესება არ აქვს და მუშაობს მოვალეობის მოხდის მიზნით. ეს კი დაბლა სცემს შრომის ნაყოფიერებასა და ყურძნის მოსავლიანობას. ამიტომ ყურძნის მოსავლიანობის შემდგომი გადიდებისა და კოლმეურნის წახალისების მიზნით, საჭიროა აჭარაში, განსაკუთრებით იმ რაიონებში, სადაც გლეხებს საკარმიდამო ნაკვეთებში ვენახი არა აქვთ გაშენებული, მატერიალური სტიმულირების მიზნით ყურძნის წარმოების გეგმის გადამეტებით განაღდების შემთხვევაში მიეცეს პრემია-დანამატი შემდეგი წესით: მევენახეს, რომელიც გაპიროვნებულ ნაკვეთში 5 და მეტი წლის განმავლობაში მუშაობს, ამასთან ვენახი სანიმუშოდ აქვს მოვლილი, მიეცეს პრემია-დანამატი გადაჭარბებულის 50 პროცენტამდე, ხოლო იმ მევენახეებს, რომლებიც 1-დან 4 წლამდე მუშაობენ და მათი ვენახები მოითხოვენ კიდევ მზრუნველ ხელს, პრემია-დანამატის ოდენობა განუსაზღვროს კოლმეურნეობის გამგეობის მიერ გაწეული მუშაობის შესაბამისად.

16. წასული წლების განმავლობაში არ შეტანილა ვენახებში არცერთი სახის სასუქი (გამონაკლისია 1973-1974 წლები), ამავე დროს ვაზი ისხვლებოდა და ისხვლება დიდი დატვირთვით, რამაც გამოიწვია მცენარის მასობრივად დასუსტება და ვენახის დიდი ნაწილის წყობილებიდან გამოსვლა. ყოველივე ამის შედეგად ყურძნის საშუალო საჰექტარო მოსავლიანობა ძალზე დაეცა. დამახინჯდა ვაზის ფორმირება: სიმაღლე 50-60 სანტიმეტრის ნაცვლად დაიყვანეს 15-20 სანტიმეტრამდე, განაპირა ბოძები და შუალედი სარები 100-120 სანტიმეტრს არ აღემატება. ამან შეცვალა მავთულების წყობაც; შტამბის დადაბლების გამო ნაყოფი მიწის ზედაპირზე დასული და ბალახებშია დაფარული, რაც აგვიანებს ყურძნის ნორმალურ დამწიფებას და აუარესებს მის ხარისხს. აღინიშნება აგრეთვე ნაყოფის ღვობაც.

* ი. ბალანჩივაძე, მატერიალური დაინტერესება სოციალისტური მეურნეობის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპია, 1954, გვ. 8.

შეტანილი სასუქების ეფექტიანობის შედეგად ვაზი უფრო ძლიერია და გაზაფხულზე ყოველი მიწის ზონის გარეშე უნდა მოხდეს მისი შემდგომი გაუმჯობესება. ამისათვის კი საჭიროა ვაკე ადგილებში შტამბის სიმაღლე იყოს 60 სანტიმეტრი, ფერდობებზე კი — 50 სანტიმეტრი. ამის მიხედვით პირველი მავთული გაიბმება რაიონში მიღებული შტამბის სიმაღლეზე, მეორე მავთული — 40-45 სანტიმეტრზე პირველი მავთულიდან, მესამე მავთული — 60 სანტიმეტრზე მეორე მავთულიდან. ამასთან დაკავშირებით (შეიცვლება განაპირა ბოძებისა და შუალედი სარების სიმაღლე) არანაკლებ 220-230 სანტიმეტრისა.

17. ორი კულტურის — ვენახისა და თამბაქოს წარმოებისათვის გაწეული შრომის ანაზღაურებაში არ უნდა იყოს დიდი სხვაობა. შრომის მატერიალური დაინტერესება უგულვებელყოფილი იყო წინათ მეთამბაქოებაში, რაც აფერხებდა ამ კულტურის განვითარებას. ამჟამად თამბაქოს მოვლა-პატრონობაში დანერგილია მატერიალური დაინტერესება და წახალისების მეთოდები. ამიტომ მუშახელი უფრო მეტად ამ დარგს ეტანება, ხოლო ვენახში მუშაობას გაუბრუნდა. ამგვარად, როგორც ზევით ითქვა, მევენახეობაში მუშახელის მიზიდვის მიზნით საჭიროა მევენახე დავაინტერესოთ მატერიალურად, რათა მეტი კოლმეურნე ჩავაბათ მევენახეობაში.

18. მევენახეობაში ფულადი შემოსავლის გადიდების ერთ-ერთი საშუალებაა ყურძნის მაღალი შაქრიანობა, ეს კი დამოკიდებულია მის ტექნიკურ სიმწიფეზე. აჭარის პირობებში ოთველი უნდა გაჩაღდეს 15-20 ოქტომბრიდან, სინამდვილეში კი ამ სამუშაოს იწყებენ პირველი ოქტომბრიდან. ამის გამო შაქრიანობა ადრე მოკრეფილ ყურძნის ტკბილში 14-15 პროცენტს არ აღემატება, ხოლო 20 ოქტომბრიდან დაკრეფილში იგი 19-20 პროცენტს შეადგენს.

ამგვარად ნაკლები შაქრიანობის გამო ეცემა ყურძნის ფასი და პროდუქციის ხარისხი, რაც მნიშვნელოვან მატერიალურ ზარალს აყენებს მევენახეობის მეურნეობებს.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

შესავალი	3
აჭარის მევენახეობის მოკლე ისტორიული მიმოხილვა	5
მევენახეობის თანამედროვე მდგომარეობა და განვითარების პერსპექტივები	10
აგროტექნიკის თანამედროვე დონე	13
აბორიგენული ვაზის წითელი ყურძნის პერსპექტიული ჯიშები	25
შემოტანილი ვაზის პერსპექტიული ჯიშების ბიოლოგიური ფაზების და ყურძნის წვენის ანალიზის შედეგები	38
მევენახეობის აგროტექნიკის ზოგიერთი საკითხი აჭარაში	39
სავენახე ნაკვეთის შერჩევა	44
ფერდობების გამოყენება ვენახების გასაშენებლად	46
სავენახე ნაკვეთების მომზადება	47
საძირე ვაზის ჯიშების შერჩევა	
ვაზის დარგვის დრო და წესი	48
ახალშენი ვენახის მოვლა	
ვაზის შპალერზე დაყენება	50
ვაზის შტამპის სიმაღლის განსაზღვრა	52
ვაზის გასხვლის დრო და წესები	55
ვაზის დატვირთვა-ფორმირების წესების დადგენა	56
ვაზის სოკოვან დაავადებათა წინააღმდეგ ბრძოლა	62
სასუქის გამოყენება ვენახში	65
ვაზის მწვანე ნაწილების ოპერაციები	66
ვენახის მორწყვა	70
სეტყვისაგან დაზიანებული ვაზის მოვლა	71
დასკვნები და წინადადებები	73

გამომცემლობის რედაქტორი ლ. ბეჟანიძე
მხატვ. რედაქტორი ჯ. მიქელაძე
ტექნორედაქტორი ნ. ჭყონია
კორექტორი ე. ემირიძე
გამომწვევი ჯ. ხოფერიძე

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 1.3.76, ქალაქის ზომა 60X90 1/16, პირობითი ნა-
ბეჭდი თაბახი 5, სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 4,11, შექვ. № 745, ემ 00892,
ტირაჟი 1000.

ფასი 41 კაპ.

გამომცემლობა „საბჭოთა აჭარა“, ბათუმი, გოგებაშვილის, 24.

საქ. სსრ მინისტრთა საბჭოს ბეჭდვითი სიტყვის სახელმწიფო კომიტეტის გამომ-
ცემლობათა, პოლიგრაფიისა და წიგნის ვაჭრობის სახელმწიფო კომიტეტის ბა-
თუმის სტამბა, ლუქსემბურგის, 20.

Батумская типография Госкомитета СМ Грузинской ССР
по делам издательств, полиграфии и книжной торговли.
ул. Р. Люксембург, 20.

Ицубидзе Михаил Алексеевич
ВИНОГРАДАРСТВО В АДЖАРИИ

(На грузинском языке)

Издательство «Сабчота Аджара»

Батуми, ул. Гогобашвили, 24.

1976

116/22.

233561

Контрольный
экземпляр
" 9 " 3 1976 г.
№ 18